

چاوهش

چاوهش

سەيید رەشیدی سەيید حەسەنی سەيید علی

نووسین و لیکۆئینه وەدی
سەيید نەجمەدین نەنەسی
(بەهار)ی مەهابادی

هەولێر- ٢٠١٢

* ناوی کتیب: چاوهش
* لیکۆلینهوه و ئامادهکردنی: سهید نهجمهدين ئه نيسي
* سه رپه رشتی هونه ری و بهرگ: عوسمان پیرداود.
* نه خشه سازی: رزگار موحسن
* چاپ: چاپخانه ی حاجی هاشم – ههولیر.
* له بلاو کراوه کانی ئه کادیمیای کوردی ژماره (۱۶۶).
* تیراژ: ۵۰۰ دانه.
* له بهر یوه به رایه تی گشتی کتیبخانه گشتیه کان ژماره ی سپاردنی (ی سالی
* ۲۰۱۲ ی پیدراوه.

چۆن ئەم کتییەم ئامادە کرد.

هەر له کات و سەردەمی لاوەتییهوه ئارەزووم بوو که شیعەرەکانی سەییڤ رەشید، که به دوو نازناوی «چاوەش» و «شەهید» دایناون، کۆ بکەمەوه و له دیوانیکدا چاپیان بکەم.

ئارەزووی دڵ و دەروون هانی دەدام که سوور بم له جیبەجی کردن و بەدیھێنانی ئەو ئاواتە؛ بپرێم دا دەستنووسی دیوانەکە و دەدەست بێنم و له فەوتان و تیداچوون پزگاری بکەم.

شاعیری زانا و خواناس و نیشتمانپەرۆەرێ کورد، خوالیخۆشبوو مامۆستا «خالەمین»ی بەرزەنجی، بەشیکێ زۆر له شیعەر و قسە خۆشەکانی سەییڤ رەشیدی لەبەر بوون و یادداشتی کردبوون. دڵسۆزانە یارمەتییهکی باشی دام و یادداشتەکانی خۆی پێدام. شاعیری پایەبەرز و بەناوبانگ، مامۆستا «هەژار»ی نەمریش، بەشیک له شیعەر و قسە خۆشەکانی «سەییڤ»ی لەبەر بوون و نووسیبوونییهوه، ئەویش زۆر دڵسۆزانە یارمەتی دام. مامۆستای ئایینپەرۆەر، مامۆستا مەلا رەحمانی خەلیفەزادە، ئیمام جومعەیی بۆکان، له مائی خۆی بەیازیکێ زۆر بەنرخ و نایابی پێبەخشیم که زۆر شیعیری کوردی و فارسی سەییڤ رەشیدی تیدا بوون. هەرۆهە سوودیکی زۆریشم له کتیبی «شمس‌الدین برهانی» دۆستی بەرپێز و خۆشەویستم کاک ئەبوبەکرێ خوانچەسپێهرەدین وەرگرت که له بارەئێ ژیانی حەزەرەتی شیخ یوسف شەمسەدین «شیخی بورهان» و هەندێ له مرید و مەنسوبە ناودارەکانی نووسراوه؛ وەکو شاعیری زانا و خواناسی کورد حاجی «سەییڤ محەمەدسەعیدی کوليجی» و شاعیری ناسک خەیاڵی کورد «مەلا سالحی حەریق» و مەولانا «محەمەدسادقی مەرزەنگ» و «میسباحوودیوانی ئەدەب» و «عەلیبەگی حەیدەری» و مامۆستا «سەیفولقوزات» و سەییڤ رەشید.

تیکۆشان و هەولدان بۆ یەكخستنی ئیملا و پێنووسی کوردی و هەنگاوانان لەم بوارەدا ئەركیکی گرینگە، بەتایبەت مەسەلەئێ

نووسینه‌وه‌ی دیوانی شیعر و به‌ره‌می کۆن به خه‌تی کۆن زۆر
زه‌حمه‌ته. تیکسته‌کانم وه‌کو خۆی به‌بی ده‌سکاری و گۆرین
خستوه‌ته‌ پوو، ته‌نیا ئه‌وه نه‌بی به ئیملا و پینووسی کوردی ئه‌مپۆم
نووسیوه‌ته‌وه.

هیوادارم ئه‌م دیوانه بچووکه‌ی «چاوه‌ش» به شانازییه‌وه جیگای
خۆی له کتێبخانه‌ی کوردی دا بکاته‌وه.

چاودش
سهييد رهشیدی خانه قا
«۱۲۴۰ - ۱۳۱۵» ی هه تاوی «۱۸۶۱ - ۱۹۳۶» ی زایینی

ومره سهر گۆری «شههید» ی دلتهر هه موو دونیا له بهری، نهو لهو بهر
 «چاودش» ی پیر به ههوا ی زانستی له ملی شیر ی دهخستن رستی
 «ههژار»

سهييد رهشید کورپی سهييد هه سهن کورپی سهييد ههلی، له سهيیده کانی «زینوئ شیخی» یه و دایکی ناوی رابیعه بووه. باپیری، واته سهييد ههلی، مالی چۆته ئاواپی «دووئاوان» له ناوچهی شنۆ. سهييد رهشید سالی «۱۲۴۰» ی هه تاوی «۱۸۶۱» ی زایینی له «دووئاوان» له دایک بووه. سهييد هه سهنی باوکی بیجگه له سهييد رهشید شهش کور و کچیکی تریشی بووه و دواي ماوهیهک مالی چۆته دتی «نهلۆس» ههر لهو ناوچهیه و لهوئ لهگهڵ خوالیخۆشبوو پیرۆتئاغای مامهش، کورپی گه وره ی محهمه دئاغای مامهش، که پیاوکی خواناس و ئایینه پهره ر بووه، بووه به دۆست و ئاشنا و ههر ئه ویش سهييد رهشیدی بردۆته ئاستانه ی شیخ یوسف شه مسه ددینی بورهانی.

بنه مالی سهييد رهشید دواي چه ند سال مالیان له دتی «نهلۆس» وه چوووه بۆ گوندی «که له کین» ی ناوچه ی پیرانشار. پاشان له گونده کانی تری ناوچه ی پیرانشار بلأوبوونه ته وه و ئیستاش براناکانی ههر لهو ناوچه یه دا ده ژین.

سهييد رهشید ههر له سهره تای مندالییه وه به هۆی هۆش و بیر و زه کاوه ت و زیره کی له راده به ده ری خۆی سهرنجی باوکی راکیشاوه بۆ ئه وه ی پی بخوینی و بینیری بۆ خویندنگای ئایینی و حوجره ی فه قییان. ههر به م هۆیه وه سهييد رهشیدی له بهر خویندن ناوه و سهييد دهستی کردوو به خویندنی ئایینی و دینی به شیوه ی باوی ئه و سهرده مه. له پیش دا قورئانی پیرۆز و سهر ف و نه حوی عه ره بی

و گولستان و بۆستان و ئەدەبی فارسی خویندوو.

پاشان بۆ درێژەدان بە خویندن و فێر بوونی زانست و زانیاری چوو بە بۆ زۆر شوین و ناوچەیی جۆراوجۆر لە کوردستانی ئێران و عێراق و لەو گەشت و گەڕانەدا بە فەقیهەتی ھاتۆتە شاری سابلاغ (مەھاباد) و لەگەڵ زانیان و پیاو گەورەکانی ئەم شارە، کە زۆربەیان لە مەردان و مەسنووبانی شیخی بورھان بوون، بوو بە دۆست و ئاشنا.

دۆستایەتی و ھاوئەشتی لەگەڵ ئەم پیاو گەورە و زانا و دلپاکانە بوو بە ھۆی ئەوە کە لەگەڵیان بجۆر بۆ گوندی «شەرەفکەند» و بە خزمەت شیخ یوسف شەمس بورھانی بگا. لە ئەنجام چوو بۆ زیارەتی و تەریقەتی لێوەرگرتوو و چۆتە ریزی مەردان و مەسنووبانی ئەو شیخە.

سەید پەشید ھەر لە سەرەتای تەمەسسوکەو بە ھۆی بلیمەتی و زانیی و زیرەکی و زمانپارایی و پەروانپێژی و بیر و ھەست و ھۆشی لە پادەبەدەر و خو و پەوشتی بەز و جوان، سەرنجی شیخی بۆ لای خۆی پاکێشاو و پاشان لە نیو مەردان و مەسنووباندا ریز و خۆشەویستیەکی زۆری پەیدا کردوو. سەید پەشید بوو بە یەکێک لە نەزیکان و خۆشەویستانی شیخ و ناوێکی بە ھەموو شوین و ناوچەییەکی ئەم کوردەوارییەدا بلۆبۆتەو.

شایانی باسە بەر لە چوونی سەید پەشید بۆ شەرەفکەند، ھەندیکێ کەم لە مەردان و مەسنووبان توانیویانە راستەوخۆ لەگەڵ شیخی بورھان قسە و گفتوگۆ بکەن و بێباکانە ھەموو قسەوباس و مەبەستیکی پێرپاگەیان، بەلام سەید پەشید ھەر وەکو گوتمان بە ھۆی زیرەکی و زانیی و بلیمەتی توانیویەتی سەرنج و خۆشەویستی و دل و ھۆشی شیخ بۆ لای خۆی پاکێشی. جاروبار بە ھۆی ھۆشیاری و حازرجوایی لە حەزوری شیخدا، بە قسەیی خۆش و جەفەنگی مۆئەدەبانە و ژیرانە ھەوای وتو وێژی بگۆڕی.

تەنیا لە کەسیکی ھۆشیار و ھەلکەوتووی وەک سەید پەشید وەشاوئەو کە لەبەرانبەر ئەم خواناسە گەورەدا، بەو ھەموو سام و ھەیبەت و شکوێی کە ھەیبوو، بێباکانە سەری قسە و گفتوگۆ بکاتەو و وەلامی پرسیارەکانی بداتەو.

به هۆی ئه و هه موو زانایى و زیره کى و زمانپاراوى و
ره وانبێژیه وه بوو که شیخ نازناوى «چاوهش» ی پێ به خشی و هه
به م نازناوه شه وه بانگی ده کرد.

سه یید ره شید له پیش دا نازناوى «شهید» ی بو شیعره کانی خۆی
هه لێژارد بوو؛ له بهر خۆ شه ویستی شیخ کردی به «چاوهش».

سه یید ره شید له سه رده مى فه قییه تی دا به خزمه ت شیخ گه یشت.
هیشتا خویندنى ته وا و نه کرد بوو، چوو نه دنیای ته سه ووف و
سۆفیزمه وه. هه ر به م هۆیه وه ماوه یه ک ده ستی له خویندن هه لگرت.
دوايه پوو ی له خویندنگاکانی ئایینی و حو جره ی فه قییان کرده وه.
ماوه یه ک له گوندی «ساحیب» ی ناوچه ی سه قز له لای شاعیری
به ناوبانگ و ناسک خه یالی کورد «حه ریق» درێژه ی به خویندن دا.
پاشان گه راپه وه بو مه هاباد و له مزگه وتی «رۆسته م به گ» له خزمه ت
مامۆستا مه لا حوسینی سه قزی مایه وه.

له و سه رده مه دا بوو که هه ندی ئینسانی سپله و خوانه ناس بلاویان
کرده وه که سه یید ره شید له باتی خویندن، زۆربه ی کاتی خۆی له
پیناو کار و کرده وه ی چه وت و خراپ دا به خت ده کا و هاو نیشینی و
هاورپیتی که سانی خو و ره وشت خراپ و ناپاک ده کا!! ئه م قسه یه
ورده ورده په ره ی گرت و ته نانه ت به گوێی شیخیش گه یشته وه؛ له
ئا کام دا سه یید ره شید ماوه یه ک له لوتف و خۆ شه ویستی و دیدار و
فه یزی کۆر و مه جلیسی شیخ بێ به ش و بێ به هره مایه وه.

ئه و مه به سه ته بو سه یید ره شید که یه که مین پیاله ی له باده ی
زولالی ئه وین و خۆ شه ویستی نۆشیبوو و به که مه ندی ئه م مور شید و
پیره پیرو ز و پارێزگاره گرفتار ببوو، زۆر سه خت و ده رداوی بوو.
ماوه یه کی زۆر له خانه قا به دلێکی مات و غه مگین و پر له خه فه ت و
ته نیایی دانیه ت و چاوه پروانی نیگایه کی پر له بزه و خۆ شه ویستی
شیخ بوو. ئه و مه به سه ته هه ر وا مایه وه و که سێک نه بوو بتوانی له و
نیوه دا ببی به نیو بژیوان و دلێ شیخ چا بکاته وه و دلێ ئه م شاعیره
ناسک خه یاله و ئه م بولبوله خۆ شئاواز و ده نگ زولاله ش له خه م و
خه فه ت رزگار بکا، به ناچار ی په نای بو شیعر برد و ئه و هه لبه سه ته
فارسییه پر له هه ست و سۆزه ی دانا و دای به یه کی که له نزیکانی شیخ
بو ئه وه ی له هه ل و ده رفه تیکی چاک دا بو ی بخوینێته وه:

خسرو دین

ای خسرو دین به ایزد پاکم بخش وی قطب یقین به شاه لولاکم بخش
 شد خاک درت زنده دلان را مامن ای پاک ز کین تو بدین خاکم بخش
 در باغ جهان چون خر بی افسارم نبود گنهی که در نیست در انبارم
 با این همه امید به عفت دارم زین رو که سگ سگان این دربارم
 از تو طلبم که نفس بر باد شود بیچاره دلم ز غصه آزاد شود
 دشمن ز سیه روزی من بس شاد است ای دوست مبین که دشمنم شاد شود
 ای نائب بی شریک در رد و قبول وی یار و غمگسار هر زار و ملول
 «چاوش» که بود ظلوم و بیچاره جهول اول به خدای بخش و ثانی به رسول

کاتی ئەم شیعره پڕ له ههست و سۆزه و ئەم نالە دل و
 گیان سووتینەرەیان بۆ شیخ خویندەوه، به ته‌واوی کاری له دل و
 دەرروونی کرد و فەرمووی: به سێ شەرت دووبارە پرایدەگرمەوه،
 یەكەم ئەوهیه که دەبی بە یەكجاری دەست له خویندن هەلگری و
 چیدی نه‌خوینی و بۆ هەمیشە له خانەقادا نیشته‌جی بی، دووهم: ژن
 نه‌هینی، سییه‌م: چایی نه‌خواته‌وه.

سەید دوو شەرتەکه‌ی ئەوه‌لی خێرا قەبوڵ کرد و تا دوایشووی
 ژیا‌نی ئەم دوو شەرتە‌ی له‌به‌رچاو گرت و به‌جی هینا، به‌لام هینده‌ی
 چایی پێ‌خۆش بوو نه‌یتوانی دەستی لی هەلگری و شیخیش زۆر
 سەختی لی نه‌گرت و جاروبار به‌تانه و ته‌شەر و سەرنه‌شت کردنیک
 قەناعەتی ده‌کرد.

دوای ئەم به‌سەر‌هات و پووداوه سەید بۆ هەمیشە له خانەقادا
 نیشته‌جی بوو، به‌هۆی پێوه‌ندی نزیک و خۆشه‌ویستی شیخ، به
 ته‌واوی چوو هینو جیهانی خواناسی و سۆفیه‌تی و سۆفیزمه‌وه.
 هینده‌ی پێ‌نه‌چوو که به‌هۆی زانایی و زیره‌کی و زمانپاراوی و ژیری،
 بوو به‌ پیاوێکی پایه‌به‌رز و شاعیریکی ناسک‌خه‌یال و به‌هره‌مەند و له
 «خانەقا» و له‌ نێو مریدان و مه‌نسووبانی شیخ‌دا ناوبانگی به‌ هه‌موو
 شوین و ناوچه‌کانی ئەم کورده‌واریه‌دا بلاو بۆوه.

سیما و پوخاساریکی نوورانی، پیشیکی پڕ و درێژ، به‌ژن

و بالایه‌کی ریکوپیک، جلوه‌رگی جوان و خاوین، زمانپاراوی،
 قسه‌خۆش و دل‌رفینه‌کانی - که زیاتر تام و چیژی شوخی و گالته و
 گه‌پیان پیوه بوو- ئه‌وه‌ندی تری له‌به‌ر د‌لان و خو‌شه‌ویست و شیرین
 کردبوو. هه‌ر که‌س ده‌ییبی، پر به‌گیان و دل‌ خو‌شی ده‌ویست و
 جازیه‌یه‌کی تایبه‌تی پی به‌خشیبوو؛ به‌تایبه‌ت کاتی گفتوگو و قسه
 کردن و دانی په‌ند و ئامۆژگاری بۆ ماوه‌ی چه‌ندین ساعه‌ت سه‌رنجی
 گویدێران و بیستیاریانی بۆ لای خۆی راده‌کیشا.

سه‌یید جگه‌ له‌و هه‌موو خوو و ره‌وشته‌ به‌رز و جوانانه و
 به‌هه‌رمه‌ندییه‌ی، ده‌نگیکی خو‌ش و زولال و ئاوازیکی گیانه‌ره‌ور و
 دل‌نشین هه‌بوو. کاتی قورئانی خویندوو، شوینی قوولی کردۆته‌سه‌ر
 دل‌و ده‌روون و گیانی گویدێران. سه‌یید ئیجازه‌ی خویندنی قورئانی
 پیشتر له‌ قورئان‌خوینانی به‌ناوبانگی «خانه‌قا» وه‌رگرتوو و بۆ
 له‌به‌ر کردنی چه‌ند سالیک زه‌حمه‌تی کیشاوه.

ئه‌م هه‌موو گه‌وره‌یی و هونه‌رمه‌ندی و به‌هه‌رمه‌ندییه‌ بۆته‌ هۆی
 ئه‌وه‌ که‌ سه‌یید ببی به‌ سه‌ر ئالقهی خه‌تمی «خانه‌قا» و هه‌زه‌تی
 شیخیش ئه‌م ئه‌رکه‌ گه‌وره‌ و گران و گرینگه‌ی پی‌بسپیری. سه‌یید
 دوا‌ی وه‌فاتی شیخیش تا دوا‌یشووی ژیا‌نی هه‌ر له‌سه‌ر ئه‌م ئه‌رک و
 کاره‌ گرینگه‌ مایه‌وه‌، ته‌نیا جاروبار خوالیخۆشبوو شیخ محه‌مه‌دی
 کو‌ری شیخ له‌ جیا‌تی «سه‌یید» ئه‌م ئه‌رکه‌ی وه‌ئسته‌و گرتوو.

دوا‌ی رۆیشتنی «مه‌ولانا محه‌مه‌دسادق» یش بۆ ناوچه‌ی وان،
 خه‌زنه‌داری و مه‌وقووفاتی خانه‌قا هه‌ر به‌ سه‌یید سپێردرا و تا ئه‌و
 کاته‌ی مه‌ولانا له‌ وان گه‌راوه‌ته‌وه‌، حیسابی ده‌خل و خه‌رجیش هه‌ر
 سه‌یید رایگرتوو. ته‌نانه‌ت نامه‌ نووسین و نامه‌ ناردن و پاراستنی
 مه‌دره‌ک و سه‌نه‌د و باره‌ینان و په‌روه‌رده‌ کردنی هه‌ندێ له‌ کو‌ره‌کانی
 شیخیش یه‌کیک بووه‌ له‌و ئه‌رکانه‌ی که‌ پی‌ی سپێردراوه‌.

سه‌یید له‌سه‌ر ئه‌و هه‌موو کار و ئه‌رک و پایه‌به‌رزی و پێزه‌ی
 که‌ هه‌یبوو، ژیا‌نکی زۆر ساده‌ و ساکار و سو‌فیا‌نه‌ی گرتۆته‌
 به‌ر. خواردنی هه‌ر ئه‌و خواردن و خواردمه‌نییه‌ی مه‌نسووبان و
 سالیکانی خانه‌قا بووه‌. له‌ مال و سامانی دنیا هیچ شتیکی نه‌بووه‌

که دلی پئی ببهستی و له ژيانی دا تهنیا علاقه و پیوهندی به سیغار و چایییه وه بووه. له سهر ئه وهش زۆر جار که وتۆته بهر تانه و ته شه و سهر زهنشتی شیخ و هه موو جارئ به وه لامدانه وه یه کی جوان و ژیرانه و زیره کانه و حازر جوابی و قسه یه کی خوش و نه سته ق خوی پزگار کردوه.

سه یید سیغار و چایی زۆر پئی خوش بووه و به تایبته ههر خوی چایی ساز کردوه و نه یه یشتووه که سیکی تر یارمه تی بدا. ماموستا هه ژار، شاعیری هه لکه وتوی کورد، له شیعری «به ره و موکریان» دا سه باره ت به «سه یید» ده لی:

**کی وه کو «سه ییدی» دهس و دلبازه؟
تووتنی کوونی هه بی و چای تازه**

دوای وه فاتی شیخیش به هوئی زانایی و زیره کی و لی هاتوویی، مه نسووبان و سالیکان زۆریان خوشو یستووه و به ناوی نووسهر و نه میندار و یادگاری شیخ زۆریان پیز لیگرتووه.

سه یید به هوئی ئه وه موو پیزه و پله و پایه به رزییه که هه یبووه توانیویه تی پیوه ندیه کی قول له گه ل سهرۆک ئیل و عه شیرت و پیاوه گه وره کانی ناوچه بگرئ؛ نامه ی بۆ نار دوون و نامه یان بۆ نووسیوه. سه یید له نامه جوان و پر له ته نه زه کانی دا له گه ل زۆر به یان گالته و گه پ و جه فه نگی لیداوه و هیهچ کام له وه سهرۆک عه شره ت و پیاوه گه ورانه قسه ی ئه ویان وه دل نه گرتووه و ته نانه ت شانازی شیان به قسه و گالته و گه په کانییه وه کردوه. سه یید چه ندی سالی پر نرخه ته مه نی له خزمه تی شیخ رابوارد بوو و له هه موو که سی لی نیزیکتر بوو. دوای وه فاتی، ته نیا که سیک بوو له خانه قا به گیرانه وه ی فه رمایشته کانی شیخ، سه فا و پروو حانییه تیکی تایبه تی ده دا به کوپ و مه جلیسان و سه واسه رانی شیخی له گه ل ته ریه ته ت و ته سه ووف ئاشنا ده کرد. زۆر له و زانا و پیاوه گه ورانه ی که پیشتر به خزمه تی شیخ نه گه یشتبوون و ئاشنایه تیان به شیوه و شیواز و پزبازی ته ریه ته که ی نه بوو، ههر که یه ک دوو جار له کوپ و مه جلیسی وه عز و په ند و ئاموژگاری

سەيید دادەنیشتن، بە تەواوی بیروباوەر و ئەندیشه و ھەست و ھۆش و زەینی پێشوویان دەگۆرا و دەچوونە ریزی مریدان و مەنسوبان و خۆشەویستانی شیخەوہ.

سەيید کە چەندین سال لە پڕ نرخترین تەمەنی خۆی لە خزمەت شیخدا رابواردبوو لە ھەموو کەسی لێ نزیکتەر بوو دوای وەفاتی شیخیش سەرەنجام ئەم شاعیرە خواناس و ناسکخەیاڵ و ئەم بولبولە دەنگزولال و خۆشئاوازدە گولزاری زانست و وێژە و ئەدەبی کوردی لە سالی «١٣١٥»ی ھەتاوی «١٩٣٦»ی زایینی لەسەر بەرزایی لقوچلی درەختی شکۆ و شانازییەوہ بەرەو مەلەکوئی بالا ھەلفری و کۆچی دوای کرد و لە تەنیشت ئارامگای ھەمیشەیی شیخ بە خاک ئەسپێردرا. خوای پەروردگار و بێ ھاوتا بە بەزەیی بێ سنوور و بێ پایان و میھرەبانیی خۆی لەویش و لە ھەموومان خۆش بێ.

شاعر و غه زهله کانی سه یید:

«سه یید» له ئامیژی حوچره و مه دره سه ئایینییه کانی مه هاباد و موکریان و کوردستان دا پیگه یشتوو و له ژیر سیبه ر و دهواری قوتابخانه و فیرگه ئه ده بییه کانی «نالی» و «سالم» و «کوردی» و «حه مدی» و «وه فایی» و «حه ریق» دا نه شونمای کردوو. سه یید له گه ل ئه وه شدا که له ژیر دهواری شاعری کلاسیکی و عهرووی پیشینیان دا پهروه رده ببوو، به لام به ناوه روکی شاعر و غه زه ل و ئه ده بی داهینه رانه و تازه و نوپوه هاته مهیدان و به هره و هونه ر و زهوق و قه ریه ی پڑا. هه ر بویه شه ده بین که ناواخن و زمان و فرههنگ و تیگه یشتنی جیاوان تانوپوی هه موو به ره مه شاعرییه کانی ته نیوه؛ واتا له روخسار و بهرگیکی کۆن دا ناوه روک و مه بهستی تازه و نویی داهینه وه.

«سه یید» شاعیریکی هونه رمه ند و به هره مه ند بووه و جگه له زمانی کوردی سوړانی، به سه ر زمانه کانی فارسی و عه ره بی و تورکی دا زال بووه و شاره زایی و ئاشنایه تی له گه ل زانست و ئه ده بی ئه و زمانانه ش هه بووه و به دوو زمانی کوردی و فارسی شاعری نووسیوه و به ره مه می هه یه.

سه ره له به ری دیوانه بچوو که که ی نیشانه یه کی ئاشکرایه بو راده ی توانا و بلیمه تی و داهینه ی ئه و شاعیره له بواره کانی زانست و زانیاری دا؛ به تایبه ت له زانیاری ئایینی و دینی. له مهیدانی غه زه ل و په خشان دا، شاعیر شوینه لگر و لاسایی که ره وه ی شاعیرانی پیش خوی نه بووه، به لکو شاعیریکی داهینه ر و به هره مه ند بووه و ناوه روکی بیر و ئه ندیشه و خه یال و شاعره کانی تازه و نوی و خاوه نی جیهان بینی و که سایه تی تایبه تمه ندی به ره هم و شاعر و په خشانه کانی خوی بووه.

راسته له زۆر شوینی شاعر و دیوانه کهیدا ئه وه به دی ده کری که له ژیر رووناکایی ئاوینه ی شاعیرانی وه کو «نالی» و «سالم» و «کوردی» و «حه مدی» و «حه ریق» و «وه فایی» دا شاعر و غه زه له کانی خوی داناوه و سیبه ر و تارمایی ئه وانی به سه ره وه دیاره، به لام له وه شدا

وہ کو شاعیریکی دھینەر و بہہرہمہند ھەلسوکەوتی کردووہ و کہشووہوا و دھینان و جیہانبینی و تازہگەریی تایبەتی خۆی لە شیعەر و پەخشانەکانی دا پەنگی داوہتەوہ.

لە باری دھینان و ناوەرۆک و مەبەستەکانی شیعرییەوہ «سەبید» شاعیریکی بەرزە و لە بواری دھینان شیعەر و غەزەلی ئایینی و عێرفانی و دلداری و خۆشەویستی و شادیشدا شیعری پتەو و بەھیزی داناوہ و سەرلەبەری دیوانە کەم و بچوو کەکە ی پێ پازاندوہتەوہ. لە باری پوخسار و شیوہ و کیش و ئاوازەوہ لە ھەموو شیعەرەکانی دا پیرەوی لە کیشی ەرووی کردووہ و لە بەشیکی ھەلبەستەکانیشدا ئاوی لە کیشی خۆمالی کوردی داوہتەوہ.

لە پووی سەروای شیعرییەوہ، شاعیر بە گۆنەری نیزامی ەرووی لە زۆربەیی چامە و غەزەل و مەسنەوی و چوارینە و دووبەیتیەکانی دا پیرەوی لە یەکییتی سەروا کردووہ. ھەر لە بواری پوخساری شیعرییەوہ ئاوی لە ھەموو جۆر و بەشەکانی ھونەری پەوانبێژی و ەکو پوونبێژی و جوانکاری و خۆشخوانی و واتاناسی داوہتەوہ و لە نووسین و دانان و پازاندنەوہی شیعەر و غەزەلەکانی دا بەھەری لێ وەرگرتوون.

ئەنجا وینەیی شیعری بە ھەموو جۆرەکانییەوہ پایەلی تانوپۆی زۆربەیی ھەلبەستەکانی نەخشاندووہ و لەو لاشەوہ قالبە شیعرییەکانی و ەکو چامە و غەزەل و پینجینە و تەرکیببەند و مەسنەوی و چواربەند و چوارینە و دووبەیتی فۆرم و شیوہی باوی ھۆنراوہکانی پیکدەھینن.

«سەبید» شاعیر و غەزەل و بێژیکی دھینەر و بہہرہمەندە و بیر و ئەندیشەقوول و ناسکخەیاڵە و خاوەنی تەعبیری ھونەرمەندایە. شیعەر و پەخشانەکانی جگە لەوہی بەرھەمی بیر و ئەندیشەیی ورد و قوول و خەیاڵی ناسک و شاعیرانەییەتی، ئاوینەیی خوو و پەوشتە بەرز و جوانەکانیشی. ھەر بەم ھۆیەوہ شیعەر و پەخشانەکانی و بەتایبەت غەزەلە بەرز و جوان و دلنشینەکانی ھەر کام شاکاریکن و ھەرگیز شکۆ و جوانی و درەوشاوہیی خۆیان لە دەست نادەن و دلی

هەر خاوەن دلی دەرفیتن:

تەشەككۆر واجبە بۆ من كە ئەمڕۆ مەزھەری یارم
بەبێ مەي مەست و مەسروورم بە خوشی رەشکی ئەغیارم
ئەگەر حووب و عەداوەت بوو، ئەگەر گریان و داوەت بوو
ئەگەر تالێ و جەلاوەت بوو، بە شۆخی ھاتە سەرزارم
شۆكر شەھزادەیی ئەمجەد، سەمییە حەزەرەتی ئەحمەد
گۆزەشتی كرد ئە نیک و بەد، كە زانی دڵ بریندارم
ئەگەر عاقل، ئەگەر شیتم، ئەگەر بۆزم، ئەگەر کویتەم
دەخیلی خاکی بەرپیتم، دەبی سوورەت بەدی کارم
ئەگەر خویریم، ئەگەر چاکم، ئەگەر بەدخووم، ئەگەر پاكەم
دەمیکە سەییدي فەتراكەم، بە داوی تۆ گەرفتارم
ھەتا مانگی موحەرەم بوو، دەروونم پەر ئە ماتەم بوو
سەفەر پۆیی غەمەم كەم بوو، دەلێی سووكتەر دەبی بارم
ھەتا پووی تۆم بیی چاکم، گەش و پوو خوش و پووناكەم
كە نار و ھار و بیباكەم، دەلێی سەر مەستی دیدارم
بە دڵ مەستم، بە سەر پەستم، بە ئومیدی تۆ پابەستم
كە تۆ بیی دەست دەییە دەستم، دەلێم خۆم شاھو خونكارم
غەریب و مات و مەدھۆشم، ئە دەركی تۆ نەمەد پۆشم
منیش ھەر وەك سەمەد بۆشم، فەقەت تۆی یار و غە مخورام
ئەتۆ ئینسان، ئەمن چاوم، ئەتۆ تەرلان، ئەمن داوم
ئە تاو تۆ ھیندە تەنگام، بە غایەت گەییە نازارم
وەرە «چاوەش» دڵت چابن، ئومیدت ھەر دوو دنیا بی
تەمەننات ھەر ئە مەولا بی، بە ئاسانی دەكا چارم

شیر و غەزەلەکانی «سەید» بێجگە لەوەی خاوەنی بیر و
ئەندێشەییەکی ورد و قوول و خەیاڵکی ناسک و پەر نۆوەرۆک و
سیحرائفەرین و پەر لە ھەست و سۆزی شاعیرانە و ئەویندارانە، زۆر
سادە و پەوان و زوڵال و پەر لە سۆز و عاتیفەشن. سەید لە شیر و
غەزەلەکانیدا لە ھونەری مۆسیقا سوود وەر دەگرێ و جگە لە کێش
و سەر وای شیر، بە شیوەییەکی کاریگەر لە ھونەر و شتانیک بە ھەرە

وهرده گری که هر کام به جوری موسیقای شاعر و غزله کانی
 جوانتر و دلنشینتر ده که ن. به هر ره و هر گرتن له موسیقای شاعر به
 شیوهیه کی هونه رمه ندانه و زیره کانه نه انجام ددها، به چه شنی که
 خوینهر و بیستیار بهر له وهی سهرنج بداته ره وانبیژی و خوشخوانی
 و جوانکاری شاعر و غزله کانی، شهیدای جوانی و دلرفینی و
 دلنشین و ناسکیتی و پیکوپیکی و هست و سوز و حالی شاعیرانه
 و ئه ویندارانهی ده بی. سوز و عاتیفهی شاعره کانی و به تایبهت
 غزله کانی، ده لپی شه کر و ههنگوین له نیو شه ربه تیکی خوش و
 شیرین دا؛ بو ئه وهی خوینهر و گویدر جگه له خوشی و شیرینی
 شتیکی تر نه خوینته وه و نه خواته وه:

خوت ده زانی من ده میکه عه بد و خد مه تکاری توم
 چاونه مین و دلغه مین و خه سته وو بیماری توم
 وهك گوئی په ژمورده یی بی ناو له بهر تاوی فیراق
 چاوه ریی موژدهی شه واو و نه شنه یی نه سحاری توم
 ههر وهكو مه یموون که ههر چاوی له داری لوتییه
 جومله نه عزام بوته چاو و سهر خوشی دیداری توم
 مه یلی من ههر مه یلی تویه، من له تو ههر توم دهوی
 مات و حه یران و نه سیر و زار و بیژیواری توم
 مه تاهیم عه فوه تکام بگره به حه قتی پیری خوت
 عاله میکم پی ببه خشه چون سه گی دهر باری توم

شاعیر له غزله جوان و گهرم و ئاگراوییه کانی دا هست و سوز
 و ئاره زووی دیداری یاری ههیه که پیر و مورشیده که ی و اتا شیخی
 بوره انه و هه موو گیانه به ریک له بهر چاوی دره وشانه وهیه که له
 بوونی راسته قانی جیه انه. توانایی دووری نییه و به دیتن و ته ماشا
 کردنی ههر دره وشانه وهیه که له جوانی مهست و شهیدا و بیخود
 ده بی و ههر ته ماشا کردن و سه یر کردنیک شاعیر له جیه انیکه وه
 ده با بو جیه انیکی تر. شاعر و غزله لی سه ید هست و سوز و مهستی
 و شهیداییه و پره له رووحی ژیان و ئه وین و خوشه ویستی:

دەرۋونم پېرە لە دەرد و داغە قوربان
 لە داغى تۆدلىم ناساغە قوربان
 لە بازارى ئەمەل شادى كەسە
 جەفا پەسمە، وەفا ياساغە قوربان
 لە ھەر لا غەم كە ھەستا دىتە كن من
 لە سايەى تۆدلىم قۇناغە قوربان
 گۆلى سوورىيى و گۆلزارى بەھارى
 بەبى دىدارى تۆئالاغە قوربان
 مژۇلت خەنجەرى كرمانە بۆد
 بە خويىنى جەرگى من پەرداغە قوربان
 دلىم بەندەرگەيە بۆلەشكەرى غەم
 لە خوشى مەنە ئەم تۆرپاغە قوربان
 جەمالەت باغە تۆخوت باغەوانى
 ئەمن بولبول پەقىبەم زاغە قوربان
 دەزانم بۆچى ناپرسى لە حالەم
 دلى تۆفارىغ و بى داغە قوربان
 كە دىل گىرا بە تۆئارامى پويى
 ئەو دۆشاغە ئەم قاچاغە قوربان
 دلىم دەرھات و خوى ئاويتە بەر پىت
 ئەويستە بى سەر و سۆراغە قوربان
 ئەگەر ساغت دەوى «چاۋەش» غەربە
 بۆخوى ناساغە، شىعرى ساغە قوربان

«سەيىد» بېگومان يەككە لەو شاعىرانەيە كە بە ھۆى شىۋە و
 شىۋازى تايبەتى خوى لە نووسىن و دانانى شىعر و غەزەلدا زۆر
 گرىنگە و گرنگىيەكەشى لەو دايە كە مەبەست و نىۋەرۆك و
 ناسكخەيالى و ناسكدلى خوى بە زمانىكى زۆر سادە و پەوان و
 زولال دەردەبرى:

چ خوشه من كه غەمبارم ئەتۆش مەشغوولئى بارم بى
 بە ھەر كارئى كه تىگەوتم بە دل سەرۋەقتى كارم بى
 بلا من خەستە و زار و مەلوول و بى قەرارەش بى
 سەلىم و ساغ و سەرخۆشم كه تۆ سەردار و يارم بى
 ئەگەرنۆكەرلە ئاغای خۇي ئەمىن بى قەت لە دەست ناچى
 دەلىم شاهەنشەھم قوربان ئەگەر تۆ شەھرىارم بى
 دەلىن دل پىي ھەيە بۆدل كه دوو كەس يار و ھەمدەم بى
 كه من بى سەبر و ئارام دەبى تۆش بى قەرارم بى
 وجوودم وەك ئەبوجەھلە لە دەستى پادەكەم قوربان
 بە شەرتى تۆ وەكو سەدىق رەفىق و يارى غارم بى
 دەمىكە من بە تۆ مەسرور و پشت ئەستور و ڕوسوورم
 دەبى ئىرە و دوواش وەك پار و پىرار غەمگوسارم بى
 دەزانى من بەچى مردووم تەكام بگرە بلا نەمرم
 بلى «چاۋەش» بە تۆم بەخشى بە شەرتى جان نىسارم بى

«سەيىد» شاعىرىكى ناسك خەيالە و ھەمىشە بە شوین مەبەست
 و نىۋەرۇكى تازە و داھىنەرانەدا دەگەرپى و يەككە لە مەبەستە
 گرینگەكانى شىعرى سەيىد ئەۋەيە كە وەكو ھەموو شاعىرىكى
 ناسك خەيال و بىر و ئەندىشە قوول، خاۋەنى زاراۋەى تايبەتى
 خۆيەتى، واتا زاراۋەى تازە و نوئ بە شىۋەيەكى داھىنەرانە بۆ
 دەربرىنى ھەست و سۆز و ئەۋىن و خۆشەويستى و تىكگەشتن و
 تەمەن و ژيان و جودايى. يا بۆ مەبەستە ناسك و بارىكەكانى عىرفانى
 و مەعنەۋى وەك پىۋەندى ئادەمىزاد لەگەل خوا و پەيامبەر و پىر و
 مورشىدەكەى جۆرىك تەعبىر و دەربرىنى شاعىرانەى خۆى ھەيە و
 لە بىر و ئەندىشەيەكى تايبەتى ۋەرگرتوۋە. بە تىكرايى ھەر وەكو
 گوتمان سەيىد لە رەستەى سادە و پەۋان، شىعرى بەرز و پىر مانا و
 غەزەلى خاۋەن بىر و ئەندىشەى قوول و پىر لەھەست و سۆز و جۆش
 و خرۆش و گەرم و ئاگراۋى و شاعىرانەى داناوە:

موددەتئىكە من كە غەمبارم ئەتۇ غەمخوارى
 باغەوانى باغى تۆم و تۇ گۆلى گۆلزارى
 من مەتاعىكى كەسادم، بىن رەواج و رەونەقم
 دەست دە قولم بگرە ھەر تۇ رەونەقى بازارى
 بىكەسم كەوتووم دەئىي كۆنە ھەسرى مەنزىم
 ساحىب و مەولا و ئەمىرم تۆى و ھەر تۇ يارى
 پىم بىن قوربان بە ھەققى مەرقەدى پىرى مونىر
 من كە دىدادەم بە تۇ تۆش ياوەر و دىدارى
 ۋەسفى تۇ بۆتە بژيوم «چاۋەش» مەنەم مەكە
 ئۆمەتئىكى سەربەخۇم تۇ ئەھمەدى موختارى

«سەيىد» لە شىعرەكانىدا عىشق و عىرفان و بابەت و مەبەستى
 عارفانە و عاشقانە و سۆفىانە تىكەل كىردوۋە و نىۋەرۋكى
 شىعرەكانى و بەتايىبەت غەزەلەكانى تازە و نوپىن و پوۋح و گىيانىكى
 شاد و زىندوۋيان ھەيە، «سەيىد» شاعىرانى پىش خۆى ۋەكو نالى و
 سالم و كوردى و ھەمدى و مەھوى و ۋەفائى و ھەرىق بە تەۋاۋى
 كارىيان تىكردوۋە و لە شىعر و غەزەل و داھىنانى ئەوان لەبارى زمان و
 بىر و ئەندىشە و خەيالەۋە بە ھەرى ۋەرگرتوۋە، ۋەكو ھەنگ شىلەى
 گولانى لە گولزارى پر لە گول و ەترى ئەم شاعىرانە ھەلمژىۋە و لە
 شىلەى ھەر گولئىك چىشتوۋىيەتى و بە ھەنگوۋىنى پىي بە خىشۋىنەۋە،
 ۋەك ئەم چواربەندى خوارەۋە كە شاكارىكى بەرزە:

ئەى نەۋجەۋانى پر كەيد و جىلە
 ۋەسائت شىفائە دەۋاى ەلئىلە
 دوورىت جەفائە دل پىي قەتئىلە
 ئەم زەمھەرىرە ئەۋ سەلسەبىلە

* * *

بۇغەيرە ئاۋى بۇئىمە خويىنى
 بۇخەلكى لوتفى بۇئىمە جويىنى
 عاشق بەزىن و رەقىب رەقىنى
 تۇ بەفر و خويىنى رووت ئاۋى ئىلە

* * *

دیـدارت مهـنعه، ویـساله فهـقده
ئهـندووـهه جهـمعه هیـجرانه نهـقده
نه ساخی وهـعد و فهـساخی عهـقده
نه قازی عهـهده ئهـو بی دهـلیله

* * *

وهـفا دهـلیی کهـم جهـفاته زۆره
حهـیاته تهـلـخه سهـفاته شوـره
بیـچاره «چاوهـش» پاشی کلۆره
نیـورانى مۆره وهـك کرمی پیلـه

* * *

باران دهـبارى دڵ بى سهـدايه
جانانه دوور و بى ئیعتینایه
سهـفابه سهـر چوونۆبهـی جهـفایه
کهـواى سپى دڵ بهـدبهـختى قیلـه

* * *

دڵ رووت و قووته ههـر رووته قووتى
دهـروون زهـمینـه زمانه جووتى
زهـرعى خهـیالـه هیـجرانه کووتى
میـخنهـت عهـیاله و «چاوهـش» موعیله

* * *

دڵ مات و دهـرهـم سهـرکاس و گێژه
رێـى دوور و تاریک باریک و لیژه
عهـمهـل کهـم و کول ئهـمهـل دريژه
فالـروح بقـوالـنفس فیله

* * *

یهـکى دهـبیـنى بیـباك و شوخه
له رێـى چنـینى ههـنار و کوخه
له لایـى دهـبیـیهـى ههـر کوخه کوخه
ههـر ناخ و ئوخى خهـسته و عهـلیله

* * *

عوسرەت بە پىي سەگ عىشرەت قەلەيلە
 رەحمەت دەلىيى كەم زەحمەت سەبىلە
 مەن مەت مەتەم زىلان كەلە
 عالم سەراسەر ھەر قال و قەلە

* * *

بۇ مەن عەزىزم ھەر داخ و دەردى
 بۇ مەسىيەت مەن تۆتەزەردى
 بۇ خەلىكى سەورى بۇ ئىمە زەردى
 بۇ خەلىكى مەشى بۇ مەش پەشە

* * *

رەقىب ۋەكە سەگ خەلىكى كۆخە
 پەشە ۋەپەنە خەلىكى پۆخە
 مەحبۇبى ۋەك تۆ دايىم لە پووخە
 دەرە شۆخە «چاۋەش» زەلە

شەير و غەزەلى سەيىد پەلە ھەست و سۆز و جۆش و خرۆشى
 شەيرانە و جوان و دىنشەن و ھەستەزەنەن، لە زۆرەبە غەزەلەكانىدا
 ھەست و سۆز و حال و خەيالى ناسكى شەيرانە لەگەل سادەبى و
 رەۋانى و زولالى و شەو و رەستەدا تەكەلەۋە. شەيرى «سەيىد» گەرم
 و ئاگرى و دل و گيان سەوتەنەرە، بەتەبەت لە غەزەلەكانىدا مەست
 و بىخود و شەيدايە. ھەر چەند شەير و غەزەلەكانى كەمەن، بەلام پەن
 لە بىر و ئەندىشەى ورد و قوول و خەيالى ناسك و ھەست و سۆز و
 جۆش و خرۆش و حالى شەيرانە و گەرم و ئاگراۋىن و لەو پەرى
 جوانى و دەرەنى و دىنشەن دان و پووخ و گيانى غەزەلەن:

غەرىب و بىگەس و دامەۋم ئەمشۇ
 لە زەندەنى غەمەتەدا مەۋم ئەمشۇ
 ۋەكە پەروانەبى خەلىتەزەم
 لە سەر شەمەى پوخت سەۋتەۋم ئەمشۇ
 لە داغى خەلى تەپشەى و جەۋدى

به دووخی غهه فهلهك بـاـداوم نهـمشو
 وهكو زولفت كه وا سهودايی پرووته
 به شیوهی نهو منیش شیواوم نهـمشو
 رهقیب زانی غهیریبی کوئی نیگارم
 وهكو سهگ بویه دهورهی داوم نهـمشو
 كه دیتیم چاوهكهت زانییم كه مهسته
 لهبهـر چاوت به دل برژاوم نهـمشو
 به داوی زولف و دانهی خالی سهر پرووت
 فریوی مورغی پرووحت داوم نهـمشو
 بلا خاکی ههـموو عالههـم وهـسهـر كهـم
 كه یارم پرووی لیـوهـرگیـراوم نهـمشو
 گرفتاری عهـزابی نهـشك و ناـهم
 دهـمی غهـرقم، دهـمی سووتـاوم نهـمشو
 لهبهـر چاوم زهلی دهـور و كهـنارم
 له زهـلكاوی غهـما خنكاوم نهـمشو
 فیراقت ئاشهوان و ئاسمان ئاش
 به نو بهرداشی زل هـاـپاوم نهـمشو
 نهـگهـرچی شیـری بیـشیهی مهـشقی عیـشقم
 به عیـشهوی ئاـهووی گـیراوم نهـمشو
 به سانی پهـرچهـمی ئالـوـز و خاوت
 دلـم ئالـوـزه بـی تو خاوم نهـمشو
 له دووری تو فهلهك وای دا به سهـرما
 كهـر و كوـیـرو هـور و تاـساوم نهـمشو
 له چاوم دای و چاوم پر له ئاوه
 وهـره نهی گولـبـنی تیـرئاوم نهـمشو
 كه تو پویـی دلـم گـیرا نهـهاتم
 له گیانی خـوم و دل توـراوم نهـمشو
 به تیـری غهـمزه جهـرگت پاـره كـردم
 نهـسیری غهـمزه، دیـلی چاوم نهـمشو

بە نووکی تیری موژگانەت شەھیدم
 بەبێ نام و نیشان کوژراوم ئەمشۆ
 دەزانم چونکە بۆ تۆ بوومە «چاوەش»
 ئە بۆیە وات ئە بەر بـیـزراوم ئەمشۆ

ئەم غەزەلە جوان و دلنشینە سەید هەست و سۆز و پەوانی و
 زولالی تیدا شەپۆل دەدا و وەکو چپە و چرپە جۆبار پڕە لە جوانی و
 دلرفیانی و هەستبزوینی. «سەید» لە شیعەر و غەزەلەکانی دا هەمیشە
 پووی دلی لە پیر و مورشیدەکەیتە و خەریکی گفتوگۆ کردن و
 ستایش کردنیەتی و بە هەست و سۆزی شاعیرانە وە خۆش ویستن
 و خۆشەویستی خۆی سەبارەت بەم پیرە پیرۆزە، کە شیخ یوسفی
 بورهانه، دەربریوه:

بێ کە بێ تۆبێ نەوونە پەنگە
 دل دەفە، سەر سازە، سینەم چەنگە
 مەن حەیاتم تۆی، حەیاتم تۆکە چووی
 مەن ئە ژینی خۆم هەراسم نەنگە
 وەسای تۆترياکە بۆمەن فیتری بووم
 گێژی دووریم و فیراقت بەنگە
 تۆکە پۆیی مەن نەمردم وە ئە مەن
 دائیمەن ئیستی ئەگەل خۆم جەنگە
 هیند ئە دووری تۆ سەری خۆم دا ئە سەنگ
 سەنگ نەما، بۆ سینە سەنگم چەنگە
 هەر کەسێ پەروانەیی شەمعیکە، مەن
 بولبولم گول یاری شۆخ و شەنگە
 «چاوەش» مە سینەم دەهۆلە ئی دەدەم
 ئاسمان حەیرانی سەیحە و دەنگە

دووبەیتی و چوارینەکانی سەیدیش هەر کام بە نۆبە خۆیان
 بەرز و پڕنیوەرۆک و جوان و ناسک و لە هەندێ وشە و پستە پەوان
 و سادە نیوەرۆک و مەبەستی زۆر جوان و دلنشین و هەستبزوینی
 بەدی هیناوه:

چوومه جەرگهی ئههلی دڵ، جەرگیکی بێ داغم نهدی
 نالهیی بولبول له باغا بێ قهری زاغم نهدی
 عاله میکم دی به ناساگی، یهکی ساغم نهدی
 دوور له مهردانی خودا غهیری قورمساغم نهدی

شاعیری پایه بهرز و بهناوبانگ و خهیاڵ ناسکی کورد
 خوالیخۆش بوو عهبدوللآبهگی میسباحوددیوان «ئهدهب» ئەم دوو
 بهیتییهی خوارهوهی له وهلامی ئەم دوو بهیتییهی سهیید رهشیدا
 نووسیوه و بۆی ناردووه:

ئههلی دڵ دڵ داغدارن بۆیه بێ داغت نهدی
 بولبولی ئهو باغه نی تۆ، بۆیه بێ زاغت نهدی
 تۆ میزاجی خۆت نهساغه پیت نهزانیوه «سهیید»
 بۆیه لهو دنیا یه دا غهیری قورمساغت نهدی

* * *

نهفیی ئهربابی تهشهییوخ شهرته بۆ تهسدیقی پیر
 «لاله» بووه سه بهب «الا» که «الله» ی کهوته گیر
 «لا» نیلاهی برد و «الا» کهوته سهر ئیسباتی «هو»
 ئەم به «الا» ئهوبه «لا»، ئهوکه وته گیر ئەم چوو له بیر

* * *

جیژنی قوربانیه وهره تا خۆم به قوربانت بکهه
 بهه دوو چاوه ئابیارى سهروى بوستانت بکهه
 بۆ هیلالی عیدی قوربانى برۆت سهه هه ئبرم
 خۆم نیشانهی تیری تورکی چاوی فهتانت بکهه

* * *

وههه ئهه مهه دوو ههفته که له قامهتت برآم
 له قیيامهتت بترسه به خودا دهکهویه داوم
 مه ئی بۆ نه مردی «چاوهش» که له من برای حهیاتم
 که ئه مهت له کن حهیاته به ئومیدی وهسله ماوم

کاتی که «سهید رهشید» له خویندنگای ئایینی «مزگهوتی
 رۆسته مبهگ» ی مه هاباد له لای خوالیخۆشبوو مامۆستا مه لا حوسینی
 سه قزی ده خوینی، به میرزا حاجی قادری مه هابادی، که یه کیک له
 تاجران و بازرگانانی به ناوبانگی مه هاباد بووه، ده لێ: تکایه حاجی که
 چوویه «مه سکه و» ساعه تیکی جوان و چاکم بۆ بێنه، به هه لکه وت مه لا
 عه زیزی مفتی سه قزیش که دۆست و هاوڕێی سه یید رهشید بووه، ههر
 ئه و داوایه ی له میرزا حاجی کردبوو، میرزا حاجی دوا ی گه رانه وه له
 مه سکه و دوو ساعه تی بۆ هینابوون، یه کی قاپ سپی و یه کی قاپ رهش،
 سه یید رهشید پێی خۆش ده بی که ساعه ته قاپ سپیه که بۆ وی بی،
 به لام له کاتی دابهش کردنی ساعه ته کان به پێچه وانه ی ئاره زوو و
 مه یلی سه یید رهشید ساعه ته قاپ رهشه که ی به نه سیب ده بی، ههر به م
 هۆیه وه ئه م دوو به یتییه ی خواره وه ده نووسی و بۆ کاک ی سه قزی
 ده نێری:

بابه حاجی که سه رم بی به فیدای چاوی گه شی
 دوو ساعه تی هینابوو به بی غه ل و غه شی
 ئه من و کاک ی سه قزی ههر یه که ده ستیکمان برد
 که چی ئی وی به سپی هاته ده ر، ئی من به ره شی

سه یید رهشید ئه م دوو به یتییه ی خواره وه ی بۆ خوالیخۆشبوو
 حاجی میرزا قادر نووسیوه، وه ک ده لێن له و سه رده مه دا، که نزیك
 به جه نگی جیهانی یه که م بووه، سه یید رهشید ویستوو یه تی ژن بێنی:

ئه من رۆوت و ئه تۆ ساحیب فلووسی
 غه می دنیا له قه لبی خۆت ده نووسی
 ئه تۆ ده ربه ستی سالاتی عرووسی
 ئه من سه رمه ستی حالاتی عه رووسی

دوو بنه ماله له ناوچه ی لاجان کیشه و نیوان ناخۆشیان لی
 پهیدا ده بی و یه کیک له و بنه مالانه به «یه عقووبی» به ناوبانگ بووه.
 یه کیک له ئه ندامانی بنه ماله که ی تر که له مه نسووبانی شیخ یوسف

شه‌مه‌ددین و ناوی یوسف بووه په‌نا ده‌با بۆ سه‌ییدر‌ه‌شید له‌ گوندی «خانه‌قا» و ده‌چیته‌ لای و تکا و ره‌جا و داوای لیده‌کا که نامه‌یه‌ک بۆ «پیرۆت‌ئاغا»ی کورپی «محهمه‌دئاغا»ی مامه‌ش بنووسی و داوای لی بکا له‌ و نێوان‌ناخۆشییه‌دا لایه‌نگری و پشتیوانی له‌وان بکا و یارمه‌تیان بدا و ئەم کیشه‌ و نێوان‌ناخۆشییه‌یان له‌ نێوان‌دا نه‌هێلی و ئاشتیان بکاته‌وه‌، سه‌یید ره‌شیدیش ئەم دووبه‌یتییه‌ بۆ پیرۆت‌ئاغا ده‌نووسی و بۆی ده‌نیرئ:

زاهیرەن فەرمووتە من سەردارم و خاوەن بەشم
 گیرودارم پێدەوی چون شێرە‌کولله‌ی مامه‌شم
 لانی «یوسف» به‌رمه‌ده‌ بۆ خه‌رگه‌لی «یه‌عقوبی»یان
 به‌رده‌ده‌ی به‌ گونم، چ کیرم پێدەچی من «چاوه‌ش»م

واته‌: لانی «یوسف» ئەم پیاوه‌ هه‌ژار و نه‌دار و به‌سته‌زمان و بێده‌ره‌تانه‌ به‌رمه‌ده‌ و زولمی لی مه‌که‌ بۆ بنه‌ماله‌ی زالم و سته‌مکار و ساماندار و ده‌وله‌مه‌ندی «یه‌عقوبی»یان، هه‌روه‌ها ئیشاره‌ و هه‌یماشه‌ بۆ شیخ یوسف «شیخی بورهان»، واته‌ ئه‌گه‌ر لانی یوسف ئەم پیاوه‌ هه‌ژار و نه‌دار و بێ ده‌سه‌لات و بێ ده‌ره‌تانه‌ به‌ربه‌دی و لانی بنه‌ماله‌ی «یه‌عقوبی» بگری، شیخ یوسف پێی ناخۆش ده‌بی و دلی لیت دیشی و له‌ به‌ر چاوی خوا و خه‌لک و شیخ سووک و بێ ریز و شه‌رمه‌سار ده‌بی، هه‌روه‌ها ئیشاره‌ و هه‌یماشه‌ بۆ چیرۆکی هه‌زه‌تی یوسفی کورپی هه‌زه‌تی یه‌عقوب پێغه‌مبه‌ر و کورپه‌کانی که زولمیان له‌ یوسف پێغه‌مبه‌ری برائیان کرد و له‌ چالاویان هاویشته‌.

مه‌لا مه‌عرفی ئه‌عه‌رج که پێیان گوتوو «مه‌لا ماره‌فه‌ شه‌له‌» به‌رپرس و به‌رپوه‌به‌ری نانه‌واخانه‌ و جیره‌نانی خانه‌قا و بلاو کردنه‌وه‌ی له‌ نێو سالیکان و مریدان و مه‌نسووبان‌دا بووه‌ و لاویکیش یارمه‌تی داوه‌، جاریکیان جیره‌ نانه‌که‌ی سه‌یید ره‌شید دره‌نگ ده‌نیرئ و سه‌یید ره‌شیدیش ئەم چوارینه‌ی خواره‌وه‌ داده‌نی و بۆ مه‌لا ماره‌فه‌ شه‌له‌ی ده‌نیرئ:

ئەتۈسسەتتە دەفئەتتە ئەسپى خۇشەردە
 ئەتۈبىدارى ئەو كەروئىشكى خۇشەو
 ۋەزىفەم جىرەنەنەنەكە بە گەرەمى
 ئەگەر زوۋ پىم نەدەى تۈ دەچمە زگ ئەو

مەلا مەرفە شەلە، بە شىعەرەكەى سەيىد رەشىد زۆر توۋرە ۋ قەلەس
 ۋ دىلگەران دەبى ۋ دەلى: جىرەنەنەكەى لى دەبىم ۋ ئىدى بۆى نەنەرم،
 كاتى ئەم قەسەيە بە سەيىد رەشىد دەگاتەۋە بە ناۋى مەزەرەت
 ھىنەنەۋە ۋ پەشىمانى دىسان ئەم چۈارەنەيەى خوارەۋە دەنۋوسى
 ۋ بۆى دەنەرى:

ئەرى مەروۋى ئەەرەج پىرى مەكرۇ
 ۋەزىفەم جىرە نەنەكە بەبى دۇ
 ئەۋەى توۋرەى گتۈۋە دەچمە زگ ئەو
 پەشىمانم، ئەۋەى پاش دىمە زگ تۈ

پۇژىكىان مەلا مەرفە شەلە، لەگەل پىشەلەيەكى تەبەتى خۇى
 بەرەۋ باغىكى نەزىك «خانەقا» دەچى ۋ سەيىد رەشىد دىسانىش ئەم
 چۈارەنەى خوارەۋەى بۇ دەنۋوسى ۋ بۆى دەنەرى:

پىشەلەى كەۋتە دۈۋ بۇ سىياحەتى باغ
 پىشەلەى كەكى لى كەردۈتە بەيدەغ
 ئەبۈۋ ھىرەى زەمانى ئىمە خۇتى
 ھەك الله فى الدارين چۇلاغ

شىخ مەمەدى كورپى شىخ يوسفى بورھان گىراۋىيەتەۋە ۋ
 گوتۈۋىيەتى: جارىك لە دىى «شەرەفكەند» ژنان دەۋەيان دەكىشا،
 مەنىش مەندال بووم ۋ لەگەل ئەۋان ھاتۇچۇم دەكرد ۋ جارىجارىش
 يارمەتىم دەدان. سەيىد رەشىد لە دۈۋرەۋە چاۋى بە مەن كەۋت،
 بانگى كەردم ۋ فەرمۈۋى شىخ مەمەد ئەۋە چ دەكەى؟ عەرزەم كەرد:
 قوربان لەگەل ژنان خەرىكى دەۋە كىشانم، فەرمۈۋى باشە بەلام ئەۋ

کاره بی زەمزمە نابێ، ئەگەر گەرایەو بەجۆ ئەو شیعراڤه لەبەر کەو
بە گۆرانی بیانێ:

مەن بە مەسەل دەروێشم مـوختەنیم برۆشم
نـاییبی کەرەقە ئیشم مودخیلی پاش و پیشم
هەشتیکی بێتە پیشم لارەدە تی دی دەکیشم
ئەمرو دەوی دەکیشم سبە دی دە دی دەکیشم

سجیلی نەفسی ئەممارە بەرازە
دزە، حیزە، خەریکی تورکتازە
لە تاعەتدا کە نەتبی لوبسی تازە
بە بالاپۆشی «کرمنا» مەناز

غەزەلەكان

سەرمەستى دىدار

تەشەككۈر واجىبە بۇ من كە ئەمپۇ مەزھەرى يارم
بەبى مەى مەست و مەسروورم، بە خۇشى رەشكى ئەغيارم
ئەگەر حوبىب و عەداۋەت بوو، ئەگەر گريان و داۋەت بوو
ئەگەر تالى و جەلاۋەت بوو، بە شۇخى ھاتە سەرزارم
شۈكر شەھزادەبى ئەمجد، سەمىيى جەزەرتى ئەحمەد
گۈزەشتى كرد ئە نىك و بەد، كە زانى دل برىندارم
ئەگەر عاقل، ئەگەر شىتم، ئەگەر بۆزم، ئەگەر كوئىتم
دەخىلى خاكى بەر پىتم، دەبى سۈۋرەت بەدى كارم
ئەگەر خويىرىم، ئەگەر چاكەم، ئەگەر بەدخووم، ئەگەر پاكەم
دەمىكە سەيىدى فەتراكم، بە داۋى تۆ گرفتارم
ھەتا مانكى موحەررەم بوو، دەروونم پەر ئە ماتەم بوو
سەفەر رۇيى غەمەم كە بوو، دەلىيى سوۋكتەر دەبى بارم
ھەتا رۈۋى تۆم بىن چاكەم، گەش و پووخۇش و پووناكم
كە نار و ھار و بىياكم، دەلىيى سەرمەستى دىدارم
بە دل مەستم بەسەر پەستم، بە ئوممىدى تۆ پابەستم
كە تۆ بىي دەست دەيە دەستم، دەلىم خۇم شامە و خونكارم
غەرىب و مات و مەدھۇشم، ئە دەركى تۆ نەدپۇشم
منىش ھەر وەك سەمەد بۇشم، فەقەت تۆى يار و غەمخورم
ئەتۆ ئىنسان ئەمن چاوم، ئەتۆ تەپلان ئەمن داوم
ئە تاو تۆ ھىندە تەنگام، بەغايەت گەيۈە ئازارم

جان نيسار

چ خوشه من كه غه مبارم نه توش مه شغولئ بارم بي
به ههر كاري كه تيكه وتم به دل سهره قتي كارم بي
بلا من خسته وو زار و مه لوول و بي قهراريش به
سه ليم و ساغ و سهرخوشم كه تو سهردار و يارم بي
نه گهر نو گهر له ناغاي خوي نه مين بي قهت له دس ناچي
ده ليم شاهه نشه هم قوربان نه گهر تو شهريارم بي
ده لين دل ري ههيه بو دل كه دوو كهس يار و هه مدهم بن
كه من بي سهر و نارامم ده بي توش بي قهرارم بي
وجودم وهك نه بوجه هله له دهستي راده كهم قوربان
به شهرتي تو وهكو سديق رة فيق و ياري غارم بي
ده ميكه من به تو مه سروور و پشت نه ستوور و روو سوورم
ده بي لي رهو دوواش وهك پار و پيرار غه مگوسارم بي
ده زاني من به چي مردووم تكام بگره بلا نه مرم
بلي «چاوهش» به تو م به خشي به شهرتي جان نيسارم بي

مه شقی عیشق

غەریب و بیگەس و داماموم ئەمشۆ
لە زیندانی غەمەتدا ماموم ئەمشۆ
وەکو پەرۋانەیی خالت عەزیزم
لە سەر شەمعی روخت سووتاموم ئەمشۆ
لە داغی خالی تۆریشەیی وجوودی
بە دووخی غەم فەلەك بەداداموم ئەمشۆ
وەکو زولفەت کە وا سەودایی پووتە
بە شێوێ نەو منیش شێواموم ئەمشۆ
رەقیب زانی غەریبی کۆی نیگارم
وەکو سەگ بۆیە دەوردی داموم ئەمشۆ
کە دیتەم چاوەکەت زانیم کە مەستە
لەبەر چاوت بە دل بەرژاموم ئەمشۆ
بە داوی زولف و دانەیی خالی سەر پووت
فریوی مورغی پووحەت داموم ئەمشۆ
بالا خاکی هەموو عەلەم وەسەر کەم
کە یارم پووی لێ وەرگێراموم ئەمشۆ
گرفتاری عەزەبی ئەشەك و ئاهم
دەمی غەرەقم، دەمی سووتاموم ئەمشۆ
لەبەر چاموم زەلی دەور و کەنارم
لە زەلکاوی غەما خنکاموم ئەمشۆ
فیراقت ئاشەوان و ئاسمان ئاش
بە نو بەرداشی زل هاپاموم ئەمشۆ
نەگەرچی شێری بێشەیی مه شقی عیشقم
بە عیشووی ئاهووی گیراموم ئەمشۆ

به سانی په‌چه‌می ئالۆز و خاوت
 دڵم ئالۆزه بێ تو، خاوم نه‌مشۆ
 له دووری تو فه‌له‌ك وای دا به سه‌رما
 كه‌ڤ و كوێر و هوڤ و تاساوم نه‌مشۆ
 له چاوم دای و چاوم پڕ له ئاوه
 وه‌ره ئه‌ی گولبێنی تیڕئاوم نه‌مشۆ
 كه‌ تو‌پۆیی دڵم گیرا نه‌هاتم
 له گیانی خۆم به دڵ تو‌راوم نه‌مشۆ
 به تیڕی غه‌مزه جه‌رگت پاره‌ كردم
 نه‌سیری غه‌مزه، دیلی چاوم نه‌مشۆ
 به نووکی تیڕی موژگان‌ت شه‌هیدم
 به‌بێ نام و نیشان كوژراوم نه‌مشۆ
 ده‌زانم چونكه‌ بۆ تو بوومه «چاوده‌ش»
 له بۆیه وات له به‌ر بی‌زراوم نه‌مشۆ

گوئزاري به هار

دهروونم پر له دورد و داغه قوربان
له داغی تو دلم ناساغه قوربان
له بازارې ئه مهل شادی که ساده
جه فا ره سمه، وه فایا ساغه قوربان
له هه ر لا غه م که هه ستا دیته کن من
له سایه ی تو دلم قوناغه قوربان
گوئی سووری و گوئزاري به هاری
به بی دیداری تو ئالاغه قوربان
مژولت خه نجه ری کرمانه بو دل
به خوینی جه رگی من په داغه قوربان
دلم به نده رگه یه بو له شکری غه م
له خوشی مه نه ئه م تو رپاغه قوربان
جه مالت باغه تو خوت باغه وانی
ئه من بولبول ده قییم زاغه قوربان
ده زانم بوچی ناپرسی له حانم
دلی تو فاریغ و بی داغه قوربان
که دل گیرا به تو نارامی پویی
ئه وه دوشاغه ئه م قاچاغه قوربان
دلم دهره ات و خوی ئاویته بهر پیته
ئه ویستا بی سه ر و سو راغه قوربان
ئه گه ر ساغت ده وی «چاوه ش» غه رییه
بوخوی ناساغه، شیعی ساغه قوربان

به فر و خوین

ئەى نەوجەوانى پېر كەيد و حيله	وەسائت شفايه، دەواى عەليله
دووريت جەفايه، دڻ پيى قەتيله	ئەم زەمەهريره، ئەو سەئسەبيله
بۆ غەيره ئاوى، بۆ ئيمە خوینی	بۆ خەلكى ئوتقى، بۆ ئيمە جوینی
عاشق بەزین و رەقیب پرفیینی	تۆ به فر و خوینی، رپوت ئاوى نیله
دیدارت مەنعە، ویسالة فەقدە	ئەندووھە جەمەعە، هیجرانە نەقدە
نەساخی و وعد و فەساخی عەقدە	نە قازی عەھدە ئەو بى دەلیله
وہفا دەئییى كەم، جەفاتە زۆرە	حەیاتە تەلخە، سەفاتە شۆرە
بیچارە «چاوەش» پاشى کلۆرە	نیوړانى مۆرە وەك كرمى پیلە
باران دەبارئ دڻ بى سەدایە	جانانە دوور و بى ئیمتینایە
سەفا بە سەر چوو نۆبەى جەفايه	كەواى سپى دڻ بەدبەختى قیلە
دڻ رپوت و قووتە ھەر رپوتە قووتى	دەروون زەمینە زمانە جووتى
زەرعى خەيالە هیجرانە كووتى	میحنەت عەيالە و «چاوەش» موعیلە
دڻ مات و دەرھەم، سەركاس و گێژە	رپی دوور و تاریك باریك و لیژە
عەمەل كەم و كول ئەمەل دریژە	فألروح بق والنفس فیلە
یەكئ دەبینى بى باك و شوخە	لە رپی چینی ھەنار و كۆخە
لە لایى دەبیەى ھەر كۆخە كۆخە	ھەر ناخ و نۆخى خەستە و عەلilh

عوسرەت بە پىي سەگ، عىشرەت قەلىلە	رەخمەت دەلىيى كەم، زەخمەت سەبىلە
مەن ماتى ماتم زىبان كىلە	عالم سەراسەر ھەر قال و قىلە
بۇ مەن عەزىزم ھەر داخ و دەردى	بۇ ماسىوای مەن تۆتازەدەردى
بۇ خەلگى سوورى، بۇ ئىمە زەردى	بۇ خەلگى مشكى بۇ مەش پشیلە
رەقىب وەكو سەگ خەرىكى كۆخە	پىشەى وەرىنە خۇراكى پۆخە
مەحبوبى وەك تۆ دایىم ئە پۆخە	دەدارە شوخە، «چاوش» زەلىلە

شۆخى يەگانە

ئەمەن پۈۋ زەردم ئەى شۆخى يەگانە
نەپەنجانم لە نارنجم عەيانە
دئەم لەتەت بوو دەستم بپراو
بە «ماھذا بشر» بپارم گرانە
ئەمەن لادەم لە تۆ سەد حاشەلىلا
عەزىزم جوۋى مەكە عوزر و بەھانە
بەبى ئىنساڧى پۈۋم ئىۋەرمەگىپە
ۋەرە ئەمپۈ مەقامى ئىمتىحانە
ۋەكو كوردان دەئىن: لە زوئالە چەرمە
دەخىلت بىم مەبە پەندى زەمانە
ئەمەن تۆم پىدەۋى دايكەم فیدات بى
«گىچى تۆز ئىلەمىش» بى، بى بەھانە
ۋەرە تۆۋ يوسى مىسرى مەلاحەت
گوللى مەجلىس بە بۆ ئەم چەند شەۋانە
ئەمەن پۈۋزەرد و شەرمەندەم، بىخەشە
ئەمەش نارنجە ناردەم بۆ نىشانە
كە «چاۋەش» بى تۆ ۋا رىكى نەمانە
ژيانى بۆزىيان شىرى ژيانە

گێژی دووری

بێ، که بێ تۆ بێ نموونهی رهنگمه
دل دهفه، سهه سازه، سینهه چهنگمه
من ههياتم تۆی ههياتم، تۆکه چووی
من له ژینی خۆم ههواسم نهنگمه
وهسای تۆترياکه بۆمن فيري بووم
گيژي دووريم و فيراقت بهنگمه
تۆکه پۆیی من نههردم، وهی له من
دائيمهه نيستی لهگهڵ خۆم جهنگمه
هيئد له دووری تۆ سههري خۆم دا له سهنگ
سهنگ نههه بۆ سینه سهنگم چهنگمه
ههه کهسێ پهروانهیی شهههیکه، من
بولبولم گول یاری شوخ و شهنگمه
«چاوهش» م سینهه دههولته لی دهدهم
ناسمان ههیرانی سهههه و دهنگمه

تاوی فیراق

خۆت دەرانی من دەمیکە عەبد و خزمەتکاری تۆم
چاو نەمین و دل غەمین و خەستە و بيماری تۆم
وەک گوئی پەژموردهیی بئ ئاو ئە بەر تاوی فیراق
چاودەپیی موژدەدی شەواو و نەشئەیی ئەسجاری تۆم
هەر وەکو مەیموون کە هەر چاوی ئە داری لۆتییە
جوملە ئەعزام بۆتە چاو و سەرخۆشی دیداری تۆم
مەیلی من هەر مەیلی تۆیە، من ئە تۆ هەر تۆم دەوی
مات و حەیران و ئەسیر و زار و بیژیواری تۆم
مەتەبەم عەفو، تکام بگرە بە حەققى پیری خۆت
عالمەیکم پئی ببەخشە چون سەگی دەرباری تۆم

گۈلى گۈلزار

موددەتتىكە مەن كە غەمبارم ئەتۈ غەمخوارى
باغەوانى باغى تۆم و تۆ گۈلى گۈلزارى
مەن مەتەئىكى كەسەم، بى پەواج و پەونەقم
دەست ئە قۆلۇم بىگەر، ھەر تۆ پەونەقى بازارى
بىكەسم كەوتۇوم دەلىپى كۈنە جەسىرى مەنۇم
ساحىب و مەولا و ئەمىرم تۆى و ھەر تۆ يارى
پىم باق قوربان بە جەققى مەرقەدى پىرى مونىر
مەن كە دىدادەم بە تۆ، تۆش ياودەر و دىدارى؟
وەسفى تۆ بۆتە بىزىوم، «چاۋەش» مەنەم مەكە
ئوممەتتىكى سەربەخۇم، تۆ ئەجمەدى موختارى

نامه و پەخشانه‌کان

بېگومان ئەگەر سەيید نەچووبایە نۆ جیهانی تەسەووفەو و شاعیری و نووسەری بە ناوی کاریکی ھونەری بۆ خۆی ھەلبژاردبا، ئەمپۆ لە مێژووی وێژە و ئەدەبی کوردی دا لاپەرەییەکی زیڕینی بۆ خۆی تەرخان کردبوو.

سەيید لە پەوانبێژی و زمانپاراوی و شۆخ تەبەعی و خۆش زەوقی و قسەى خۆش و نەستەق و شۆخی و گالتە و گەپدا، شاعیر و ئەدیبیکی کەمۆینە بوو. «هێمن» کە لە تەمەنى تازە لاوی دا سەيید پەشیدی دیبوو، زۆر جار دەيگوت: قسەى خۆش و شۆخییەکانى «سەيید» بېجگە لەوەى لە قسەى خۆش و شۆخییەکانى «برنارد شو» شاعیری بەناوبانگی ئینگلیزی کەمتر نەبوون، بەلکۆو لە زۆر شویندا قسەى خۆش و جەفەنگەکانى گەلێ خۆشتر و شیرینتر و جوانتریش بوون. بەلام ئەو بۆلەو لە خۆشئاواز و دەنگزۆلەلە زۆر زوو کەوتە بەر چەنگى شابازی تەریقەت و چارەنووس و پێگایەکی تری پەیدا کرد و لەم پێگە و پێبازەدا دەفتەرى شیعەر و ھەلبەستى وەلانا و چوو بە شوین ئەلفبایەکی تر دا.

ئەو بەرھەم و شیعەر و پەخشانانەش کە لە پاشى بەجێ ماون، پتر ئاکامى زەوق و قەریحەى سەرشاریتی کە بۆ خاترى دلی خۆی و دۆستان دەم و دەست بە سەر زار و زمانى دا ھاتوون. یان ئەو نامە و پەخشانانەن کە بۆ خۆشەویستانى نووسیون و زۆر جاریش بۆ جوانی و پازاندنەو چەند دێر شیعەر و غەزەلیشى لە پێوەندى لەگەڵ بابەتەکەدا لێ زیاد کردووە.

ھەر بەم ھۆیەو بەرھەم و شیعەر و پەخشانەکانى «سەيید» لە دیوانیک دا کۆنەکراونەتەو و بلأو نەبوونەتەو، ئەم مەبەستە بوو بە ھۆى ئەو کە ئەم شاعیرە ھونەرمەند و بەھرەمەندە لە نۆ شاعیران و بوێژانى ھاوچەرخدا بە گومناوى بمێنیتەو و مێژووی وێژە و ئەدەبی کوردی لە بەرھەم و شیعەر و پەخشانە شاکارەکانى بێبەش و بێ بەھرە بێ و ئەوانەش کە بە دەستمان گەیشتوون، ئەوانەن کە لە سینەى زانایان و شاعیران و نووسەران و ئەدیبان و ئەدەب دۆستان و کەشکۆل و بەیازەکان دا تۆمار کراون و پارێزراون و یا ئەو نامە و

په خشانانەن که به تیکۆشان و به دواډا چوون و پەنج و زەحمەتیکى زۆره وه توانیمان کۆیان بکهینه وه. «سهیید» له نووسینی په خشان و نامه و نامه کاری دا قهله میکی به هیژ و به توانای بووه و له داهینانی نیوه روکی بهرز و جوان و مه بهستی تازه و داهینه رانه و ده برپینی عیبارەتی خاوهن کیش و سهروا «مسجع» و شاههنگین و ئاوازداد سوودی لی وەرگرتن و شاکاری گه وره و که موینه و به نرخ و نایابی لی به دیهیناون.

ئه گهر نامه کانی «سهیید» به جوانی و به وردی بخویننه وه ده بین که له م مهیدانهش دا پیشهنگ و پیشره و بووه و له نووسه رانیکی به ناوبانگی فارسی نووسی وهک «قائیمه قامی فرهانی» و «ئه میرنیزامی گه پرووسی» و شاعیران و نووسه ران و ئه دیبانی تری په خشانووس و تهزنووس دوا نه که وتوو و به تایبەت له باری په خشان نووسینه وه کاری له دوو لایه نه وه جوان و داهینه رانه و هونه رمه ندانه بووه. تا ئه و جیهی من ئاگادار بم بهر له «سهیید» له شاعیران و نووسه رانی کورد له کوردستانی ئێران هیچ کهس په خشانیه نووسیوه و «سهیید» به ناوی شاعیریکی ناسک خه یال و بیر و ئه ندیشه تازه و داهینه ر و پچه شکین بۆ یه کهم جار به زمانی کوردی نامه و په خشان کیش و سهرواداری نووسیوه و ئه م به شه زور گرینگهی هونه ربی هیناوه ته وه نیو وێژه و ئه ده بی کوردیه وه. «سهیید» له کات و سهرده میکدا په خشان و نامه نووسینی به زمانی کوردی دهست پیکردوو که زۆربهی شاعیران و نووسه رانی کورد ته نانهت له کوردستانی عێراقیش په خشان و نامه یان به زمانی فارسی و عه ره بی نووسیوه و ته نانهت بۆ مه به سته کانی زانستی ئایینی و دینیش له زمانی عه ره بی که لکیان وەرگرتوو.

«سهیید» له نامه و په خشانه کانی دا واژهی ساکار و ساده و په وان و بی گری و عامیانه، زانایانه و شاره زایانه له ته نیشته یه کتر داده نی و عیبارات و ده برپینی جوان و دلنشین و تازهی لی دروست دهکا. هه ر به م جوهری که له میژووی ئه ده بی فارسی دا «خواجه عه بدوللای ئه نساری» به ته واوکه ری په خشانیه سهروادار ده ناسین، له میژووی

ئەدەبى كوردىشدا دەبى «سەيىد» بە داھىنەر و بنچىنەدانەر و تازەكارى ئەم جۆرە نامە نووسىن و پەخشنانە بناسىن، چون بەر لە «سەيىد» باو نەبوو كە نامە و نامەكارى و پەخشان بە زمانى كوردى بنووسى.

لە پەخشان و نامەكانى بە زمانى كوردى و فارسىدا ھەندىك تىكەلاوى زۆر جوان لەو دوو زمانە دىتە بەرچاو. پىشتەر داواى لىبووردن لە خوینەرانى خۆشەويست دەكەم كە نەمتوانى سەردىپى ھەندى لەو نامانە ديارى بكەم. «سەيىد» لە ھەندىكىندا ئىشارەى بە ناوى ئەو كەسە نەكردوو كە نامەكەى بۆ ناردوو، ھەندىكىانم بە قەرینە بۆ دەرکەوتوو. ھەروەھا ئەگەر «سەيىد» لە نامە و پەخشنانەكانىدا ھىما و ئىشارەى بۆ ھەندى كەس كەردوو و بە ناوى جەفەنگەو شتىكى نووسىو، ھىوادارم خزمان و كەسانى ئەوان لەو بابەتە دلگران نەبن و پىيان ناخۆش نەبى؛ چون لەو كات و سەردەمەدا ھەموو كەس بە دل و گيان كړيارى ئەم جۆرە شوخى و قسەخۆشانەى «سەيىد» بوون و تەنانەت شانازىشان پىو كەردوو.

نامەى يەكەم:

قال الشافعي رضي الله تعالى عنه من استرضى ولم يرض فهو شيطان ومن استغضب ولم يغضب فهو حمار.

بابەكەم! تۆ خۆت ناناسى عەجەب حالەتتە ھەيە، بە من مۆتەئەسەر نابى، دلت پىم ناسووتى، كە دە حوبى تۆدا ئەھلى فەنا و بەقام، ساحبى شەرت و وەقام، گرفتارى جەقام، لە ژىربارى عەنام، بە دوژمنى دەست و كاسەشت كە موداخەلەت لىدەكا، پىت مۆتەلەزىز دەبى، پاشملەش حەبسى دلخواھى نەفسى بەدخووى خۆى لىت دەوئ، لىشت دەخوا، لىشت دەخەوتى، توو پە نابى، لى لانادەى، بە عەقلى ناقيسى من دوستى لەگەل تۆ عەداوەتە، عەداوەت بە تۆ شايى و داوەتە.

قوربان! مەنزوورم ئەو نىيە بە گز كەست داكەم، شەپەسەگت پى بكەم، مەقسوودم ئەمەيە دە خەوى خۆت بگە. قوربان! زۆرم ئومىد

به تۆ بوو، ده مکوت شوکر یاریکی وه فادار و دلداریکی سه داقهت
شیعارم که وته چه نگ، نه مده زانی ماریکی ژهرکار و که متیاریکی
ئینسانخوارم هاته چه نگ، په جام به قووهت بوو زه عیفت کرد، ته مام
به شیددهت بوو خه فیفت کرد.

قال النبي صلى الله عليه وسلم من قطع رجاء من ارتجاء قطع الله رجائه يوم
القيامة فلن يلج الجنة.

مالت خرابی نه به رجایی فریو ده خوئی، نه له خوئی نه ندیشه
ده که ی، نه غیرهت به کار ده به ی، نه نه فسانیهت به عه مهل دینی،
نازانم به چت بگرم؟ بی ئینساف قهت برایه تی وا ده بی؟ ئه وه من له
ئاخری په چه به وه شه و پوژ بیست و چوار سه عاته کوللی ده قیقیک
چاوم له ریته، گویم له ده رکیته، یاره بی خودا عه قلیکت پی بدا که
پی خه جالته بی، ئینسافیکت بداتی که حه قی ته سلیم که ی، دللیکت پی
مه رحه مهت کا دۆست به دۆست بزانی دۆرمن به دۆرمن.

**با بدان برباش و با نیکان نیکو
جای گل گل باش و جای خار خار**

قوربان! دهستم له هه موو کهس و هه موو شت به ردا، له دامینی
تۆش به ند نه بوو.

**به یکبار از جهان دل در تو بستم
ندانستم که پیمانم نیایی**

تۆخودا بۆچ هیچ به قسه ی من موته ئه سیر نابی؟ قه سه م به زاتی
خودا له خۆم و له تۆ موته حه بییرم، له تۆ که چۆن هینده بی ته میزی؟
له خۆم که بۆچ هینده حیزم؟!
ما شاء الله لا حول و لا قوته الا بالله.

قوربان! مه مله که تی خه یالم هه موو به جووتی زبان شیو کرد، به
ئامووری قه له م وهردم داوه، به مالووی سفارش مالووم کرد، به شی
وه رزیکی دیکه م نه ماوه، به ئومیدیک و سه ده زاری هه مووم داچاند؛
هیچی لی نه روا. ئه وی که پرواش زیزانه بوو، که سب و کارم حیزانه
بوو، هه ر چه ند سه ری خۆم دینم و ده به م فکریکی بیکرم نه ماوه که

بیرازینمه وه بۆ تۆی بنێرم، هه موو خۆیان لێ شار دوومه وه، خۆیان لێ باردووم، به زبانی حال پیم ده لێن حالت خوشه بێ هه یا؟ زۆرت شهرم به خۆیه؟ ئاخۆ ئه وه موو فکهره بیکره که ده لیباسی نه زم و نه سردا بۆی ده نێری، ههر هینده ی مه یل پێ هه ن تا جارێکیان ده گه ل ده نوو، خراپیان ده کا، له پاشان به شه قان ده ریان ده کا، ده ربه ده ریان ده کا، عاقیبه ت هه موویان ده بێ پینه وه کن تۆ، بۆچ هینده بێ نامووسی؟، بۆ چ ده مر ی ئه گهر چ نه نووسی؟ دانیشتی به مه ئیووسی یا بچی نه ئیو عورووسی؟

شيعره كانم كه جگه رگوشي منن دهر به دهرن

دلی «نالی» چ ره قه، قه ت غه می فرزند ی نییه

ده مکو ت لێگه پێ مه حره می رازم جیگه ی نیازم ده سته کو ت، نه مزانی به نا هه مواری بێچوو ه به رازم تووش بوو! یاره ب زۆر زۆر شوکر ناچارم وه ک سه نهانی لێره و پاش ده بێ پاسی به رازان بکه م. که مه لا ئه حمه دهاته وه فریو ت دابوو، برات بوو به به رات دابوو، کاغه زی سه رگه ردانیت وه ده ست نابوو که «چند روز دیگر می آیم» من که به ئومیدی وه سلّت بووم به قه باله ی فه سلّت چووم، له قه بیل ئه وه یه هه ستم بێمه «ره حیم خان» خۆم لێ وه دزی بلێی کاله کی بۆ به رن، فرووجی بۆ وه کوژن، خۆ من «ام الخبائث» نیم به زگ ده گه لّت پێوه بووبم، به خه یال بێمه زگت داخۆ چ ده خۆی من ماچ و موو چه م له یارم ناو، خۆی ناو یژمه سه ر هه تا هه لاو، که سیکم ده وێ پیم ئاشنا بێ به لا چۆ نه چی به وا بێ وابی.

با وجوودی ئه وه ش ئه وه م ههر له چاودا که له ئاخری کاغه زه وه نوو سیبوو ت: «بود بنده نازنین مشت زن» اما شما به بی انصافی خشت زن و به بی وفایی مشت ی زن و الا قول ما را در بی قولی کالبول قرار نمیدادی و انگشت منع را بر حرف ما نمی نهادی.

وام خه یال له تۆ ده کرد بۆ خوینی خۆت قسه ی من ناشکی نی، په رده ی من نادپێنی، وا نا که ی ئه من مه حزوون بم ره قیب مه منوون بێ، ئه و یستاش یه ک ده فعه لیت ئاومید نه بووم، بۆچ که هاتی ئه گهر عاقل بی منیشت به قه در ی مریشکی هیلکه نه که ر پێ بو، به خوا ی

که که وتیه عوزران خه جالّه تم ده که ی، چونکه عوزر عه لامه تی ته والود و ته وادوده، ئه گهر خۆ خوانه خواسته که ر و خیره سهر و دهر به دهر بی، ده ست له عه لاقه ی من شوت بی شیت ده بی ده لی: ئه جا چ قه وماوه؟ تو وره ده بی، له عوزر ده که وئ تا ده گه یه سیننی یه ئس، ده بی ههر بگریم، قورئ وه سهری که م، بلیم وهره له دنیا یه دا برایه کت بی ئه ویش ته به پر ا پکا، بابیکت بی دهر تکا، کوریکت بی نه فه قه ت نه کیشی، دلداریکت بی دلت لی بی شی، حه یاتیکت بی رووحت بکیشی، ره جام وایه به هیمه تی شیخی ئه و حالّه مان به سهر دا نه یه زور له جاران چاکتر پیک که وینه وه.

والسلام

ههر چه ند «سه یید» له سهر دیری ئه م نامه یه دا ئیشاره ی بۆ ناوی که سیک نه کردووه، به لام وا دهر ده که وئ که ئه م نامه یه ی بۆ دوستی خۆشه ویستی خۆی میرزا عه بدوللا نووسیوه.

نامه ی دووهم:

عزیزی را که از اهل تمیز است
به حب حضرت یوسف عزیز است
هواخواه گروه صادقانست
تو گوئی کهربای عاشقانست
به سوقات دعای خیر دارین
نهم بر گردش هر دم دوصد دین
کند گر در ادای دین تأخیر
شود او هم چو من از اهل تقصیر
تفاوت هست من بیدست و پایم
از این رو بی جواب آید دعایم
خدا را شکر نقداً او عزیز است
خداوند دل و دین و تمیز است
اگر او در ادا تأخیر دارد
به بی عذر روا تقصیر دارد

آقای من برادرم سید محمد را سفارش فرموده بودند که اگر طاقت سفر و نقل را ندارد تا وقت اعتدال هوا معاف باشد، بزرگی به عمل آوردید خدای تعالی به حسن مجازات و قبول خاطر عزیزان بر ما و شما منت نهاد و طرفین و جمیع یاران را مشمول مرحام پیران کند. آمین.

جناب آقا هم اگر وقت مساعد شود و شواغل از پیش برخیزد، وفا به عهد فرماید و تشریف را بیاورد و مدتی در خانقاه گوشه گیر باشد، شاید در مقابل بومی و کنجشک گیری له بازی و طفلانه است، شهبازی و کبوتر و نخجیری نقد وقت گردد.

همین مگو ما را بداننده باریست با کریمان کارها دشوار نیست

با وجود اگر تشریف را آوردند با همه کس آشنا و با ما در نبردید، شیخ شیرازی رحمه الله در مذمت نادرستان فرموده است:

در برابر چو کوسفند سلیم در قفا همچو گرگ مردم خوار
در برابر چو روبه گر بز در قفا همچو شیر صاحب عار

حالت جناب آقا با داعی خیرخواه ضد آن است، چون به تجربه رسیده است هر وقت ملاقات در بین واقع شد صورت جدال به میان می آید و هنگامی که غیبت پیدا شد اظهار مرحمت فرموده و مذمت را نسبت به داعی از مدعیان قبول نموده اند، باز از دل و جان مترنم این آوازم که وصف الحال و مناسب مقام است.

باز آ و مرا بکش که پشت مردن بهر که پس از تو زندگانی کردن

نۆبهی جەفەنگە؛ سەد حەیف مەلا سولتانی ئەحمەق حازر نییە تا بە گژ تۆی دا کەم، هەر ئەو گۆپت دەکێشی، ئەرئ عەزیز توخودا بوچ هێندە درۆزن و بێ وەعدەیی؟ وەک وشتی نیو پەمۆ چاو دەقووچینی و دەله وەرپێی وەدەزانی کەس نەیدیوی؟! ئاخر ئیمە ئینشاللا دوو پۆژی دی یەکدی دەبینینەو، ئەرئ ئەو سابوونە پەشەیی کە لە کن پەشەیی خۆت پێ سپی کردەو، چێ لێهات؟ یا لە تاقەدا پشیلە خواردی؟

تووتنی نیو چپای دهلیی کهمه، کاغەزی دەمەریۆڵ دەلیی ھەمە؛ ئەمما ھەر بەشی خۆم دەکا. نۆشی گیانت بێ چاوم لیی نییە وەدەزانم خۆشەویستی خۆم دەعەمەلی ھیناوە، لە کەمەرە شلکانی سولەیمانی بۆچ بەشم نادە؟ دەی قسەت چییە؟ خێر وەلا سەگەتیت لی نابێ، پەشیمانم ئەوجار دەلیم پوو بەروو چاکی پاشملە ناپاکی، بابە کەیفی خۆتە عەزیز، توورە مەبە و ھیچم ناوی، بە خوای ئینشاللاً نەختیک ھەوای خۆش کا یا دیی یا دیم تۆلە ھەمووانت لی دەکەمەو، باقی داستان فردا، در خدمت جناب ملا سعید به عرض دست بوسی مصدع و اهل مدرسه را سلام میرسانم.

بە خوای عەزیز ھەر بەو قاعیدە ھەبۆخۆت داتمەزراندوو ئەگەر عیلاجیکی سەرووقوونی برائیم و بایزی نەکە ھەموو خیری خودای مەحرووم دەبن، ئەنجا کەیفی خۆشە، صاحبی جناب مستطاب شیخ محمد - حفظ الله - و قاطبە اهل خانقاه عليه به دعای خیر و سلام فوق الغایە یادآورند و به همت پیرانتان می‌سپرن، علی‌الخصوص جناب شیخ امین و ملا علی و مام حسین سلام‌رسان و دعاخوانند. عەزیز نازانم سەبەب چییە لەو بەینەدا چوار پێنج کەرەت لە خەودا بە تەفسیل چاوم پێت کەوتوو، گفتوگۆ و سوحبەتی زۆرمان بوو، لە خەودا ئینسانتری، پەنگە ئاگات لە خۆ نەبێ، لە خەودا ھەنگوینی بێ میشی، سەلیم و موسولمان و پەتوف و میھرەبانی، ئەمما بە زاهیر جارجار خۆت ئەحمەق دەکە، پەنگە ھەر مەتلەبت ئەو بێ لەبیرت نەچیتەو، دەوری دەکەپەو، گاهگاہی وەک فەقیکان قەدەم لێدەدە و کەسبی توورەبی دەکە، حەتتا ئەحمەد بەو ھەموو مندالییە ئەوەندە حالی بوو دەلی ئاغا تۆلە! راست دەکا ھەر ھیندە لێدەزان، دەنا شتیکی زلتی دەگوت، عەزیز ئەگەر شەرمت بە خۆ بێ بەستە، ئەحمەق، خەلک لە دەرەو بە پیاویکی تەواوت دەزانن، لە کنیان وەپە لە دەرەو و لە ژوورەو ھەر چاکی، پیاوی چاک بە، ئەو ھەموو عالەمە وەدرۆ مەخەو، چیدی لە گوپی گایدا مەخەو.

**ز گوش پنبه برون آر و داد خلق بدە
و گر تو می‌ندهی روز دادخواهی هست**

عەزیز مەحزى كەيفخۆشى تۆ خۆم ھىندە ئەزىيەت داو، ئەگەر
زۆرىشت پىخۆش نەبى توورە مەبە ھىشتا قەبالەم مۆر نەكردووە،
با ھەر وا بى مۆر نەكړئ، زىادە ايام بە كام و عمرتان مدام باد، آمین،
السلام عليكُم و رحمت الله و برکاته

محمد رشيد

«سەيید» ئەو نامەيەى ھەر وەك لە سەردیپ و نێوەرۆكەكەيەو
دەردەكەوئ، بۆ عەزیزئاغای عەباسی نووسیووە كە يەكێك لە پیاو
گەرە و بەناوبانگەكانى ناوچەى موكریان و يەكێك لە مريدان و
خۆشەويستانى شىخى بورھان بوو. وەكو زۆربەى مەنسووبان
دواى وەفاتی شىخ لەگەڵ خوالىخۆشبوو «مەولانا محەمەد سادق»
خەليفەى شىخ بەيەتەى تازە كردۆتەووە و دەستى ئىرا دەتى داو بەم
پیاو خواناس و سۆفى و ئايين پەرورە.

نامە سوم:

قربانت گەردم: بەد از اين كە قاصد مراجعت نمود اسباب خيالات فاسدە
براى چاوش فراھم آمد، من جملە اندیشه مى كنم كە از دشنامهاى محبت آميز
مودت انگيزم اگر سر دفتر ارباب تميز را خدای ناخواستە غبارى بر خاطر نازك
فرو نشيند و تنزلات و حقوق ساليانە خاكسار را در نظر همان يار عزيز اعتبارى
نماند و داغ حرمان را بر جبين نامردى نشانند، خاك كدام سرزمين را بە سر
كنم و ديگر از كمى توتون اگر خيالى بفرمايد و از اين رو دلگير آيد چە چارە
سازم و خود را بە كدام خاك پا دراندازم و بە كدام قەدماگە سر اندازم، و الحاصل
از اندازه بدر غم و اسف و ندامت بر خاطر جمع آمد و بنیان عيشم را قلع
و قلعه، عشرتم را بالمره قطع نمود. در ورطه غم غوطه مى خورم تا امشب كە
پنجشنبه بيست رجب است در موقعى كە سلطان جهان آرا در آن ميان قدر پر
كاهى نبودى و خسرو خاور را از پرتو نسبت آن حضرت خلعت «وجعل الشمس
ضياء» پوشيدى و ماه گردون جاھ از شعاع طلعت او شربت «والقمر نوراً» نوشيدى،
مكرراً معروض داشتم كە تصدقت گەردم فلانى نووسيبووئ بۆم عەرزى
شىخى بكە لەو بەيتولمالە حەقيقيە كە خودا وە كن تۆى ناو و تۆى
كردووە بە موقەسيم كە لە بەينى ئەسنافى سەمانىيەدا تەفريقى بكەى

منیش یا موئه‌لله‌فه‌تولق‌ول‌و‌ب‌م یا سه‌گی فوقه‌پام، به هه‌ر جیهه‌تی له‌م دوو جیهه‌ته له ئه‌ربابی ئیستی‌ح‌ق‌اق‌م پ‌ج‌ام واسیقه که‌ه‌زه‌تی ئه‌رحه‌مول‌عاله‌مین بی به‌شم ناکا، شیخ پ‌یکه‌نی فه‌رمووی: ده‌ی ده‌ی ئه‌دی جوابت بۆ نه‌نووسییه‌وه؟ بۆی بنووسه که شیخ ده‌لی به‌لی: منیش وه‌ک ئاوی جاری له‌ تینوان ده‌گه‌پ‌یم، شه‌پ‌م ده‌گه‌ل مه‌نسووبی خۆم هه‌ر ئه‌وه‌یه که‌که‌سیک‌م وه‌ده‌ست که‌و‌ئ ئه‌ه‌لی ئیستی‌ح‌ق‌اق بی، خۆی به‌ موحتاجی ئه‌و به‌یتولماله‌ی بزانی که وه‌زیفه‌ی ئه‌سنافی سه‌مانیه و به‌راتی داخیلینی ئه‌بوایی سه‌مانیه‌یه، ئه‌مما شرووتی هه‌ن: به‌لی له‌ وان پ‌وشده، یه‌ک‌ئ له‌ وان ته‌س‌دیق به‌ وجوودی ئه‌و به‌یتولماله‌، یه‌ک‌ئ له‌ وان ئه‌وه‌یه ده‌بی جه‌والی خۆی به‌ کۆل دادا بیته کن موقه‌سیم به‌ ته‌وازوع جه‌والی خۆی وه‌رگ‌ری تا بۆی تیکه‌ن، ه‌ک‌زا ده‌ی خودا به‌شی بدا یاخودا، به‌ خوای زه‌کاخۆشه‌!، عه‌ر‌زم کرد به‌لی به‌ع‌زیک‌م له‌ وانه بۆ نووسیوه:

به دیدار تو چندان مایلستم	که از غیر تو یکسر غافلست
چنان سرمست و حیرانم به هجرت	به درد خویشتن هم جاهلستم
به قامت سرو آزادی به رخ گل	منت هم قمریم هم بلبلستم
دل آید سوی تو من در پی دل	چه سازم خود گرفتار دلستم
فراقت کرد بیزار از حیاتم	به مرگ خود کنون مستعجلستم
ز اشک حسرتم گلگشت گل گشت	به هر دو پای اکنون در گلستم
به ماضی حال «چاوش» این چنین بود	کنون در غصه‌ مستق‌بلستم

والسلام

نامه‌ی چواره‌م:

مام قه‌ره‌نی ده‌می‌که نه‌مدیوی، ئه‌ودیو ئه‌ودیوم پ‌ینه‌کردووی. بزانی ئه‌و دیوه‌ی که ده‌گه‌له‌چی لی‌کردووی، به هه‌ر سووره‌ت سه‌لامت لی‌ده‌که‌م، دوعای به‌خ‌یرت بۆ ده‌که‌م، کاغه‌ن هه‌ل‌ناگ‌ری ئه‌وه‌ی که خه‌یا‌لم هه‌یه پ‌یت بل‌یم، بۆچی زۆر هه‌ل‌ده‌گری ئه‌گه‌رچی زۆر زه‌عیفی، شا‌که‌ره ده‌نا ده‌بوو زه‌خ‌یره‌ی سه‌رده‌شتی به‌ته‌نی به‌ تۆ هه‌ل‌گ‌ری. ئه‌گه‌ر وا نه‌بی فائیده‌ی تۆ له‌ ده‌ره‌وه ئه‌وه‌یه که فه‌قه‌ره‌یه‌ک ده‌

نیو مهنسووبی هه زهه تی شیخدا، رووحم به قوربانی بی، رووی دا
 خه ریک بی ئیسلاحی بکهی، مادهی کاک عه بدو په حیم که له ته سحاب
 و مهنسووبانی قه دیمی مه ولاییه ده بوو ئیمه پی نه زانین چاکی بکهی
 پاکی بکهی، نه وهک خۆت کهر کهی بی باکی بکهی، فائیده ی ئیمه ش له
 جیواری مه رقه دی مونه وهردا ته وهیه به دهردی ئیوه دهرده دار بین،
 به غه می ئیوه گرفتار بین، غه مخوار بین، غه مگوسار بین «مستفغر
 بالاسحار» بین.

موخته سهر ئه من برێکم ئاگا له خۆیه، به خوای وه زیفه ی خۆم
 به کوللی ته رک نه کردووه، دوعا گۆیی ده کهم، ته تۆش که دخودایی و
 ئاغایی بکه وه ئیلا ده بیه که بیانوو.

عه له لعیساب برای موکه په م مه لا ئیبراهیم ئه گهر به هیمه تی
 شیخی به په زامه ندی گه راوه، بابی له جیی خۆی دامه زراوه مه جبوورم
 یه ک به سه د ده بی له دوعا گۆیی زیاد کهم وه ئیلا دوو فه قه ره په یدا
 ده بن، یه ک به سه ت نازانم، دوو به که رت له قه له م ده ده م. ده میکی شه
 نه هاتووی جه ریمه داری، یا ههر نایه ی، یا دیی زوو دهر پۆی! ته وه ند
 به ند نابی نه ختی به سهر و گویت داده م، وه لا نازانم به کویت داده م؟
 چ جیی ساغت نییه و ئاخری قسان دوعا و سه لام بی، مه عنای «بی»
 ده زانی مه عنای وهره؟ ده بی له ته لف و بیوه پیت بخوینمه وه، قه ره نییه
 خه رجی جووتبه ندانی له سهره.

دوعا و سه لامی من به بابه کراغای بگه یه نه، بۆیه کاغه زم
 عه لاحیده بۆ نه نووسی وهک قسه ده کهن ده لپی بابی نه ماوه، ئاخ
 ته وه موعه مایه، بابه کر که بابی نه ما کهر ده بی، ته گهر کهر نه بی بۆ
 ده بی کار به دهره جه یه ک بگا پیایوی وهک کاک عه بدو په حیم جواب
 بکا، ته من عه رزم کردووی شارویران به که ران ئاوه دانه ناحه قم نییه،
 موخته سهر، دوعا و سه لامی منی پی بگه یه نه لیشی قه بوول مه که کاک
 عه بدو په حیم له وی برپوا.

والسلام

محمد رشید

«سه یید» ته م نامه ی بۆ قه ره نی ئاغای خاوه نی دی «قزل قۆپی»
 ناوچه ی شارویران نووسیوه.

نامہی پینجہم:

قوربان! ئەمشۆ که جومعهیه بۆ نوێژی مه‌غریبی چوومه ده‌ری بانگ ده‌م، مانگ له‌ ته‌ره‌ف تۆوه له‌ ژیر هه‌وران هاته‌ ده‌ری، وای نوواند که عه‌زیزت منی له‌ باتی خۆی ناردووه‌، کوتم به‌ خودای له‌ باتی وی قه‌بوولت ناکه‌م، هه‌تا که ته‌ماشاشت که‌م، بۆیه‌ت ته‌ماشاشا ده‌که‌م که له‌ ته‌ره‌ف ولاتی وییه‌وه‌ تلوعه‌ت کردووه‌ و هه‌م به‌ خه‌جاله‌تی له‌وئ هه‌لاتووی، یه‌عنی تاقه‌تی موقابه‌له‌م نییه‌، پیم ناکه‌وئ به‌ند بم، «دوو پادشاه در اقلیمی نگنجد» خیر خیر، تۆ به‌نده‌ی وی، تا به‌نده‌ش بی، تا به‌نده‌ی وی خۆشم ده‌وئیی، ئەما ئیستی چونکه‌ هه‌لاتووی زۆرت لی‌توورده‌م، بۆ تۆ ئەده‌ب وا بوو که هه‌لنه‌یه‌ی، هه‌لاتی ئابرووت چوو، که وام گوت، جوابیکی خۆشی دامه‌وه‌، دلێ هی‌نامه‌وه‌، فه‌رمووی:

له‌ خۆفی ته‌له‌ه‌تی، پۆژ هه‌ر وه‌کو شیت

به‌ رووزه‌ردی هه‌لات و که‌وته‌ کیوان

ئەمن چۆن پیم ده‌کرئ به‌ند بم، راسته‌ به‌نده‌م ئەما پووم نییه‌ له‌ خزمه‌ت ئەودا به‌ند بم، هه‌ر ئەوه‌نده‌م پیده‌کرئ ئیواران دیمه‌ ده‌ری، بئ نوورم هه‌تا شه‌وئ، چاوم به‌ وی ده‌که‌وئ، ده‌بم به‌ پۆژی شه‌وئ، ئەوجار سه‌یر ده‌که‌م، ئەوه‌ یه‌ک، یه‌کی دیش فه‌رمووی: «دجاله‌ ز پیش شه‌ ز دنبال آید»، ئەمن ئەوشۆ هاتم ئەو سبه‌ی شه‌وئ دئ، ته‌فاوه‌تمان زۆره‌، ئەمن مانگی سێزده‌م ئەو مانگی چارده‌یه‌، ئەو به‌دره‌، ئەمن به‌دره‌قه‌م، ئەو پۆژ ده‌کا به‌ شه‌و، شه‌و ده‌کا به‌ پۆژ، ئەو سبه‌ه‌ینان که دیته‌ ده‌ر پۆژ هه‌لدئ، شه‌و که هاته‌ ده‌ر مانگ ته‌ماشای ئه‌رنزی ده‌کا، هه‌ناسه‌ هه‌لده‌کیشی ناتوانئ بێته‌ خوارئ، گوئی لی نییه‌ که خه‌لکی ده‌لین مانگ و پۆژه‌، به‌ زبانی حال ده‌لئ با هه‌ر شه‌رمه‌نده‌ی ئەو پۆژه‌ بم، له‌ شه‌رمان له‌ شه‌رمان ئاوا ده‌بی، که وای کوت کردمه‌ ته‌فه‌ئول، زۆرم دوعا کرد، ئیستا مونته‌زیرم.

وه‌ره‌ ئه‌ی مه‌هی دوو هه‌فته‌ که له‌ قامه‌تت بپاوم

له‌ قیيامه‌تت بترسه‌ به‌ خودا ده‌که‌ویه‌ داوم

مه‌لئ بۆ نه‌مردی «چاوه‌ش» که له‌ من بپای جه‌یاتم

که ئه‌مه‌ت له‌ کن جه‌یاته‌ به‌ ئومیدی وه‌سه‌له‌ ماوم

والسلام

هەر چه‌ند «سه‌یید» له سه‌ردیڤی ئەم نامەیه‌دا ئیشاره‌ی بۆ ناوی
که‌سیک نه‌کردووه‌، به‌لام وا ده‌رده‌که‌وئ که ئەم نامەشی بۆ دۆستی
زۆر خۆشه‌ویستی خۆی میرزا عه‌بدوللا نووسی بێ.

نامه‌ی شه‌شه‌م:

براکه‌ی بابم بۆ تۆ که‌بابم، ئاوڤیکم لی‌ده‌وه‌ ئاوڤیکم لی‌ وه‌کوژینه‌،
ئه‌وجاره‌ش وه‌مژینه‌ پیاوی چا به‌هه‌وا‌ی وینان پۆنی، پوتبه‌ی دوونان
په‌چاو مه‌که‌، نیعمه‌تی زاهیری و ئایینی دی‌رده‌دا، هه‌سته‌ وه‌ره‌ دی‌ره‌،
مه‌چۆ ده‌ره‌وه‌ لی‌ره‌، ئی‌ره‌ پ‌له‌ خیره‌، ده‌ره‌وه‌ پ‌له‌ شه‌په‌، زیندانی
بێ مه‌فه‌په‌، مه‌نغه‌ته‌ی زه‌په‌، باری اگر حالت «چاوش» مشوش سراسر
غش مرحمتاً پرسش می‌کنی این است که عرض می‌کند دیگر مختارند:

بادی که‌ گذارش به‌ سرکوی تو یابم
جان باد فدایش که‌ از او بوی تو یابم
خاکم به‌ ره‌ هر که‌ گذر سوی تو یابد
چون نیست رهم آنکه‌ گذر سوی تو یابم
زیر قدمت باد سرم چون ندهد دست
کش بالش راحت سر زانوی تو یابم
جز ضربت تیغ ستم و تیر جفايت
کامی که‌ من از ساعد و بازوی تو یابم
خواهم کنم از رشته‌ جان بند قبايت
تا دمدمش بسته به‌ په‌لوی تو یابم

تۆ ده‌تگوت ئیسکیکم به‌سه‌ ئیستا له‌ پلاو و عه‌نبه‌ربۆش تیپه‌پی
والسلام

«سه‌یید» ئەم نامەیه‌ی بۆ دۆستی زۆر خۆشه‌ویستی میرزا
عه‌بدوللا نووسیوه‌ و له‌ سه‌ره‌تاوه‌ به‌ غه‌زه‌لیکی شاعیری خواناس و
پایه‌به‌زی ئیرانی مه‌ولانا جامی پازاندوویه‌ته‌وه‌.
شایانی باسه‌ «وینان» یا «یۆنان» ناویکه‌ که‌ «سه‌یید» له‌ چه‌ند

جيڳا له نامه کاني دا ئيشاره ي پيڊه کا، له وانه يه مه به ستي ديي
 «په حيم خان» بي که ميرزا عه بدوللا له وي نيشته جي بووه، چون
 دهوله تي يونان ماوه يه ک له گهل حکومه تي عوسماني له شهر دا بووه
 و مسولمانان هم دهوله ت و ولاته يان به دوزمني ئيسلام زانيوه و
 له وانه يه «سه ييد» مه به ستي ئاوايي «ئهرماني بلاغي» بي که ميرزا
 عه بدوللا جاروبار هاموشوي وي کردووه، بونه و موناسه به ته که شي
 ديار و ئاشکرايه، چون ئهرمانيه کان يش و ه کو يونانيه کان عيسه وي
 مه زه بن و مسولمانان شهر ي ئه وروپايييان و يونانيان له گهل
 دهوله تي عوسماني بي شهر يکي ئاييني و مه زه به ي بووه.

نامه ي هه وته م:

عومهر گيان! ئوميد ده وارم عومرت دريژ بي، دوزمنت گيژ بي،
 مانيعت مي بي، نه فه قه ت بي بي، پيري بوره انيت له پشتي بي. عه زيم
 شهب خيز به، شوور ئه نگيز به، که متر حيز به، هه زار جار له ري
 دنيا دا گيراوي بلا له ري خوداش دا به رد يکت بيته بهر بي. ئيقدام
 موباره که، هه سته وهره، مه عزه پره ت هه ر وهره وهره، سه ي حيز به
 خورايي له بهر خويه وه ده وه ري. ئه تو ئاغاي من «چاوه ش» م؛ ده گهل
 منت بي ناکري. ره شيد کونه چاوه شه.

«سه ييد» هم نامه ي بو عومهر خاني شکاک نووسيوه که دواي
 سمايلاغي سمکو سه روکي عه شيره ت و ئيلي شکاک بووه.

نامه ي هه شته م:

جناب مستطاب ظهير و متين آقاي ملا محمدا مين مه حفوون بي له
 شهر ي سي شين؛ شيني شه هوته و شيني شوهره ت و شيني شه يتاني
 له عين. له کاروباري ته ولييه دا موازيب به باريکي گرانه ئه مريکي
 خه تير.

سجیالی نه فسی نه مهاره به رازه
دزه، حیزه، خه ریکی تورک تازه
له تاعه تدا که نه تبی لوبسی تازه
به بالاپووشی «کرمننا» مه نازه

مینه خرپی بگره خرپی هه لده؛ قهرزی قه دیمی «عبدالله
جدیدالاسلامی» لی بستینه وه.

والسلام، محهمه دره شید
«سه یید» ئەم نامەیهی بۆ مەلا محهمه دئه مینی شکاک، مەلا و
پیش نوێژی دئی «ئاتابلاغی»، نووسیوه.

نامه‌ی نویه‌م:

ای که دیدار تو درد بی دوا را مرهم است
هر غمی بی روی خوبت جان ما را همدم است
نامه را در هم چو بینی جان من معذور دار
ز آن که دل از درد دوری در هم است و برهم است

کورپه بهس کهر به، کهر بووم گویره که، بهس کهر به گاگوئی، بی
پئی، بی ده‌رپئی، و شتر پئی، کۆلان کوت، یالان تووت، کوولکه‌کی ئاوی،
چه وه‌نده‌ری دیمی، باسکیشی که‌ران، کۆله‌که‌ی هۆلئ.
باسکیشی که‌ران، کۆله‌که‌ی هۆلئ
ئاره‌زووی نه‌نکت گرمه‌ی ده‌هۆلئ
پالنه‌وان که‌چه‌ل، به‌دمه‌ستی جه‌نگی
شۆخی شی‌ووه‌زن، تینه‌ت فه‌ره‌نگی
تا که‌ی له‌ دووریست ...
زورنات شکاندم، هه‌ی کۆنه‌دمبه‌ک
چاوشینی مووزهره‌، سووری فیتنه‌جو
تا که‌ی بنائیم بگریم له‌ ده‌ست تو؟

پوۋرەش، پېر لى غەش، كۈشەندەي «چاۋەش»
 بۆتۇجۇۋولەكەي ۋەسائەت بۆتە ھەش؟
 مەئەۋۋى نەنكىت تىيلى باپىرت
 تىۋى تىۋە ھەرچى بۆتە ۋەزىرت
 پىشكەلە ۋىشتر، كۆدەلە مستۇ
 مەن مەردم خويىنم كەۋتۇتە سەر تۇ
 مەيەۋۋە سۈۋكەي لىۋى نەۋادە
 بە مەيلى «چاۋەش» دەمىكى لادە
 دەمىكە «چاۋەش» چاۋى لى پىتە
 دەرمەنى چاۋى غوبارى پىتە
 ھەلەستە، زوۋ كە، دەمىرى لى داغىت
 بولبول بە زىزى دەفەرى لى باغىت

قوربان ھەرەشەم فەۋتان ئەۋىستا لەبەر ناپىۋى تۇ ۋەك مىندالان
 دەگرىم، ھەتا ۋەك ژنان دەستم بە توۋك ۋ دوعايان نەكردوۋە، لە
 كەرى شەيتان دابەزە، سۈۋى ئەسپى ئىنساف بە، ھەتا ھار نەبوۋم،
 ۋەرە دەنا ۋەللا سلوۋكىكت بۇ دەكەم، پۈۋى خۇم لە دەست تۇ پەش
 دەكەم، ھەتا دەرم دوعاى خىرت بۇ دەكەم، ئەمما دەشتىسىم خۇدا
 لىم قەبوۋل نەكا. زۇرت دىل برىندار كردم، ئاخ مەردم.

والسلام

«سەيىد» ئەم نامەشى بۇ دۇستى زۇر خۇشەۋىستى خۇى مىرزا
 عەبدوللا نوۋسىۋە.

نامەى دەھەم:

چۆن ۋا دەيى؟، مەن ھىندەم تۇ خۇش دەۋى، مەن لىرە بىم، تۇش لە
 ۋى. مەن لىرە بىگرىم بە تاۋ، مەن لىرە مابىم بە ناۋ، خەبەر بىنېرم نەيەى،
 نە دەستم دەيەى نە پەى، دەرسىم لە كەن نە خويىنى، دلىشم لى برفىنى،
 تەلەب دەكەم لە شىخى ۋەژىراۋ دەردت بىخى، تا قەدرى بزانى، نەبىيە
 جوۋى پەھىمخانى، مىرزالەى پەھىمخانى، ۋەرە كەن يارى جانى،

ٲوو بکه ٲیری بورهانی، با نه بیه کۆنه کانی، نه بیه سه ی شارستانی،
 که ده چیه نیو فه قییان، سه فهر ده که ی به ٲییان، ده بیه لۆتی لادیان،
 بۆ نان ده که ویه کووچان، ده که ویه ماچ و مووچان، کوته ک به دهستی
 ملهور، قه دت ده بی به گۆچان، ده لۆن درهنگه میرزا هه لسته چیشتی
 لی نئ، ئەگەر بۆله ت لیوه بی ده لۆن دۆلمیکی تینی. سهرت بگاته
 ههوران ده تکه و نه دوو به تهوران، بی به شاه ی مهردان، ٲیٲ داده ن
 به بهردان، که وا بی ٲیاوی چا به مه شغوولی ئیرتیقا به، کوٲیکی
 باوه فا به، ههر تالیبی توقا به، جۆیای فه نا و به قا به، عیلمت ده وئ
 زهریفه، حو جر هت ده وئ ته میزه، شیخت ده وئ عه زیزه.
 والسلام

له به شیک له نامه یه کی دوو رو در یژی دی دیسان بۆ میرزا
 عه بدوللای دۆستی زۆر خو شه ویستی ده نووسی.

نامه ی یازده:

یا شه مسه دین مددی

باوه لی باوه لی! جه نابی سه یید «عه بدول ٲه حیم»؟ کاک سه یید؟
 کو یخا مه حموود؟ سو فی مه حموود؟ سو بحانه لّلا خه ویان گرانه، به
 خوی ناپاکن، به خودای بی باکن، بی ئیدراکن، له خودای ناترسن!
 له شه یتان ناپرسن! ئینسان با له کاری شیخیش دا بی، که زۆر له
 دهره وه به ند بوو ژهنگاوی ده بی، سه لیقه ی که م ده بی، عیلمی نامینی،
 دینی ده شیوئ، وه ک عه بدوللای لی به سهر دئ. جار ان له دهره وه
 ده گریا، ئیستا له سهربانان ٲیده که نی. جار ان ده هات لی ره ده چوونه
 بهر گو یلکان، ئیستا له وئ ده چنه بهر که ران؛ زگ کو ٲان، کن کچان.
 قه دهرئ له مه و ٲیش کوتیان له مه حموودی دواون، سه ری کیوانم
 لی ویک هات، قه ند م ٲی تال بوو، عه یشم ههر چه ند ئیستمزاجی شیخم
 کرد شوکر ئە سه ری عه جزم نه دی.

نامه‌ی دوازده:

دهنووسم وهره وهره، دهلّی وهره وهره. دهنووسی مهسلّحهت وایه تا نییهت نهیه‌م. ئە‌ی گوو به مهسلّحهتت، ئە‌و مهسلّته شهیتان بۆی کردووی، بهلّی شهیتان بۆی کردووی، تیت گه‌یوه بۆ که‌ری و سوارت بووه. ئە‌ی عومری نه‌فسیت نه‌میتنّ ده‌گه‌ل ته‌دبیرت، مه‌رگی نییه‌تت بّی ده‌غه‌ل بۆ پیرت، وه‌کیلت لی‌ره حالّی خو‌شه، له سایه‌ی تووه ترّی براوه، چیدی به‌دهسته‌وه نه‌ماوه، وه‌ک که‌ر نا، وه‌ک تو‌له قوردا ماوه، له شه‌رمه‌ساری چاوی به‌رداوه، مالت خرا بّی که‌هاتیه ئی‌ره خو‌ ناتخۆم:

ای سنده صبا زحسرت مرد آخر بدر آنخواه‌مت خرد

مالت خرابی تو هه‌تا مندالت‌ر بووی گه‌وره‌تر بووی، تا زل ده‌بی غافل ده‌بی، چل‌وفل ده‌بی، شه‌ق‌وشل ده‌بی، جاران عاقل بووی ئیستا غافلّی، جاران کامل بووی ئیستا گاملی.

والسلام

«سه‌یید» له‌و نامه‌یه‌دا ئە‌م چه‌ند دی‌ره په‌خشانه‌ی به‌هه‌موو جو‌ره جوانکاری و په‌وانبیژی و خو‌شخوانی وه‌کو سه‌جع و جیناس و ته‌تابوق پا‌زاندۆته‌وه.

نامه‌ی سیزده:

و دیگر آهوی رمیده در پیش ما نیارمیده، در نامه‌ خودش که به من رسیده است، نسبت به دختر نیک اختر شما جسارت ورزیده خلاف ادب را به عمل آورده بود چطور؟

زاهیره‌ن له‌ سه‌ر کاغه‌زی دوو وهره‌قی که‌ پیتی خرا بوو رقی هه‌ستا ئە‌ما ره‌قی هه‌ستا بوو، ده‌فته‌ره سی وهره‌قییه تازه‌که‌ی هی‌نابوو ده‌ بن چۆکی خو‌ی نابوو، دوو وهره‌قی لیک کردبووه، قه‌له‌میکی ئاماده‌ی ده‌ به‌رزگ چه‌قاوی، به‌هه‌وا پا‌وه‌ستاوی، له‌ دۆ پرکراوی، به‌گو‌یزان

دادراوى، عەمەل دەستوورى، كەوا سوورى، زۆر مەغرورى، سەر ئەستوورى، مەيلاوژوورى، مايالتنورى بە ھەيتەلمەز مەشھورى، فەرەنگى ھەيكەلى، عەموود مەسلى، ابن السبلى شىغار قەتلى، دوژمن زەلىلى شەيتان دەلىلى، تالبالمسلى، لە ئىنساف دوورى، دەعوا خەرى، دەروون پەرى، دوژمن قەرى، بەرزگ دەرى، دیوار پەرى، داوین گەرى، مێرەر خەرى، ئیو قوز پەرى مەیدان زۆرى میداد خۆرى فرمیسک دەوى، مەرکەب سەرى گەردەل نشینی، قەرەتە پەرى ئابى لە دینی گەرىنى پەرى قار و قەینی دنیا بەرى قیامەت نەبینی، سۆفى وەشى مىحراب گەزینی دووراودور درێژ و وەرەقى نۆرە پەستى کوتا بوو، کوتا بووى، کوتا بووى ھەتا ھەچى لى نەما بوو، خۆشى بە سەر دادا بوو، لەو شۆدە ھەدا پەوا بوو، عەفوى دەکەى پەوا دەتییە، خۆیت دەوى خوشكى ھەییە، عەببى نەییە کەفەن بە من بپەرى مردوو گۆر بە گۆر چى، عەفوى دەکەى دووتانم دەوى، خۆیت دەوى پەشکەشى دەستینم، زىر و زىوم ناوى، جەواھىر تەلەب دەکەم، لە پاش ئەو ھە پەشکەش کرد دووبارە بە خۆتى پەشکەش دەکەمەو، نە شیش بسووتى نە کەباب، گەندە لە مەندە کەمتر نەییە، کەچ بۆ کوپ، ژن بۆ پەوا، دوعا گۆتم زۆر بەتاو، مەتەبى خۆم دى تەواو، چاوەشى تۆم.

والسلام.

ئەمەش بەشەك لەو نامە ھە کە بۆ میرزا محەمەد پەرسوول ناویكى نووسیو و ھەر وەك لە ناوەرۆكى نامە کەو و دەردە کەوئى یەكەك لە شاگردانى پەشووى «سەبید» کە کەمەى لە خۆى مارە کردبوو، یا ویستبووى کە لە خۆى مارە بکات:

قسە خوڤه كان

سەيید رەشید و گالتەوگەپ

دوکتور عیززەدین مستەفا رەسوول: زانای پایەبەرزى کورد لە کتیبى «ئەدەبى فۆلکلورى کوردى دا دەلى: قسەى خۆش و گالتە و گەپ لە جیهانى ئەدەبیاتناسى و فۆلکلورناسى دا جیگەیهى گرنكى هەیه و زۆر لە زانایانى جیهان بە کۆکردنەو و لیکۆلینەو یانەو و خەریک بوون، قسەى خۆش و گالتە و گەپ بەشیکى بە نرخى سامانى نەتەو هەیه و ئەدەبى سەرزارى خەلکە و یەکیکە لەو جۆرە ئەدەبانەى کە شەقلی شوین و کات و سەردەم و سەدەى خۆى پێوەیه و دەبیته ئاوینەى تایبەتى گەلیک لە پووداوەکانى خۆى.

قسەى خۆشى کوردى یا خود ئەوى هەموو نەتەو هەکانى تر ئیستە وەک هەموو بەشیکى فۆلکلور دەمادەم و پشتاوپشت یەک بۆیهى گێراوەتەو، بەو پێیه لە گێرانەو و زۆر مانەو دا بە پێى کات و شوین و دیالیکتى ئەو کەسەى دەگێرێتەو گۆرپى بەسەردا هاتووە، قسەى خۆش لە پووى ژانرى ئەدەبییهو دەچێتە ریزی حیکایەتى کورتەو، هەر چەندە بە هەموو بارێک قسەى خۆش هەر لە ریزی فۆلکلوردا یە نەک ئەدەبى نووسراو.

قسەى خۆش چیرۆکیى کورتە بەلام بە جۆریکی گالتە ئامیز دارپژراو و گیانی پیکەنینى بە بەردا کراو، پیکەنین لە ئەدەب و ژياندا جارى وایە هۆیه، جارى وایە لە خۆى دا مەبەستە، ئەو پیکەنینەى هۆیه، ئەو لە کۆرى ئەدەبیاتدا دەبیته ژانریکی تایبەتى، دەبیته هۆى پەخنە گرتن لە هەموو دیمەنیکى ناھەموار و خوار و چەوت لە ژياندا، دەبیته هۆیهى تیزى گەپان و پشکنین لە هەموو لا، لە هەموو جێیەک، لە هەموو کاتیکدا بە دواى کەم و کوپى و بارى نالەباردا و لە شیوەى گالتەدا بەو دیمەنە پەردە لە پووى ئەم کەم و کورتییە لادەدرئ.

ئەو پیکەنینەى هۆیه لە خۆى دا هاوار و نرکەیهى ناپەزایی و پڕ و تێستە بەرامبەر بە هەموو شتیک کە بە لای ئادەمیزادەو چەوت و ناریک بیت، ئیتر ئەو شتە یا کەسیکە یا کۆرپیکە یا دەوروزەمانیکە یا

پژیم و دەستەپەكە، زۆر جار ئەم جۆرە پێكەنینە لە دەروونیکی زامدار و پەر لە ئازارەو دەیتە دەری و دەبیتە دەنگی سەر شۆر نەکردن بۆ باری چەوتی ژیان و بانگیکی هیوا سەرکەوتنە و شیوەیەکی گالتە کردن و بە سووک زانیی باری چەوتی ژیانە ھەر لەم پووەوەیە کە گەلێک لە میژوونووسانی ئەدەب قسەى خویشان دابەش کردووە بە سەر خانەى قسەى خوش و گالتە و گەپی سیاسى و کۆمەلایەتى و ئابووریشتا ئەمڕۆ لە ژیان و جیهانى گەلاندا بەتایبەتى لە ولاتانى ئەورووپادا گالتە و گەپی سیاسى لە مەیدانى رەخنەگرتنى سیاسى و دەربڕینی بیرى خەلکی دا جیگەى خوێ ھەبە و لە زۆر ولاتدا رابەرانی سیاسى و کاربەدەستانی گەورە خوێان بە دواى ئەم جۆرە گالتە و گەپەدا دەگەرپێن کە زۆر جار دەبیتە ئاوینەى راستەقانى پای خەلک بەرامبەر بە خوێان و کرداریان.

ھەروەک فۆلکلۆر تێکرا بە سەرەتای ئەدەبى نووسرا و دەزانری ھەروەھا ئەم بەشەى سەرەتایە کە بۆ نووسینی ئەدەبى گالتە ئامیز کە بە «ستیر» و «یەمور» ناو ئەبرێ، ئەو پێكەنینەش کە «ھۆ» نییە و مەبەسە ئەویش جیگەپەکی تایبەتى خوێ لە مەیدانى ژیان و ئەدەبدا ھەبە، ئەو حیکایەتى گالتە و گەپەى جەوھەر و مەغزێکی قوولێ کۆمەلایەتى نییە و پەگ و پێشەپەکی ئەوتۆی لە ناو ژيانى کۆمەلدا دانەکو تاو، ئەویش ھەر دەچیتە ریزی ئەدەبى ئامانجدارەو، چونکە پێكەنینیش کە لە خوێدا مەبەس بیت ئەویش ھەر ئامانج و مەبەستێکی لە ژیاندا ھەبە و لە ئەنجامدا دەبیتە ھۆ نەك مەبەس.

ئەدەبێکی ھاوچەرخی دەگێرپێتەو کە وا سەردەمێکی ژيانى خوێ لەگەڵ دەستە ئەدیبێکدا بڕدە سەر و پۆژێ چەند ساعەتێکیان بە قسەى خوش و باسى واوە دەبردە سەر کە پێی پێكەنن و پێی رابویرن بە خوشی و شادی، ئەو ئەدیبە دەلی: ھەر چەندە پۆژی چەن ساعەتێک پەر بە دل ھێندە پێدەكەنین کە تەواو بپچرپین، بەلام وامان دەزانى کە کاتى خۆمان بە پەر و پوچ و قسەى بێ مانا و بێ ئامانجەو دەبەینە سەروکاتى زیرینمان لە دەست خۆمان دەدەین، بەلام ئیستا کە لەوان دابراوم و دوور کەوتوومەو، ھێندێکیان مردوون و لە ژیز گلدان،

ئىستا ھەست دەكەم كە ئەو كاتە زىڤىنەمان بەفیرۆ نەڤۆشتىبوو،
ئىستا ھەست دەكەم كە پىكەن شىكى گىرنگە لەو شتانەى كە
پىوئىستى ئادەمىزادە و ھىچ لە ھەناسەدان و خواردن و خواردنەوہى
جیا ناكەمەوہ، ژيانى ئادەمىزاد بە بى پىكەن بە فیرۆ دەڤوات و
تارمايى ڤەشى و ناھومىڤى بە سەر خۆى دا دەدا و وات لى دەكا كە
ئاسۆى فراوانى ژيان نەبىنیت. چىڤۆكى گالتە و گەپ و قسەى خۆش
بەشېك لە ئەدەبى فۆلكلۆرە و خزمەتى خەلك دەكا، چونكە ژيانى
ڤر لە پىكەن وینەى ڤاستەقانى ژيانى بەختیارە، لە وتە و بەرھەمى
شاعىران و نووسەرانى جىهان دا زۆر جار پىكەن دەكرى بەنیشانەى
بەختیارى و خۆشەختى و ژيانى ڤر لە پىكەن دەكرى بە ئامانجى
كەسانىك كە ھەولى شادى و بەختیارىیانە.

زانای پاڤەبەرزى كورد خوالىخۆشبوو مامۆستا عەلائەدىنى
سەجادی لە كتیبى «ڤشتەى مروارى» دا سەبارەت بە قسەى خۆش
دەلى: ئىمە نەتەوہىەكىن و ھەموو جۆرە ئەدەب و فۆلكلۆرىكمەن
ھەيە، ئەو ئەدەب و فۆلكلۆرەمان ئەگەر خۆشمان بڤوین ئەوان
ئەمىننەوہ، كە ئەوان مانەوہ مانەوہى ئەوان مانەوہى خۆمانە،
چونكە نەتەوہىەك ئەگەر باوڤر و زمانەكەى كەوتە سەر كاغەز و
كەوتە بەر چاپ، ئەو نەتەوہىە لە ناوچوونى نابىت با بە ھەزاران
تاویرىش بېلشېنریتەوہ، ئەمە ئەدەبە و كەلەڤوورى ئەدەبى ئىمە
نابى سەریان تىدا بچى و لە ناو بچن.

ئەم قسە خۆش و نەستەقەنە و ئەو گالتە و گەپانە كەلەڤوورى
نەتەوہىەتىن و سوودیان لە ڤووى ئەدەبەوہ بۆ نەتەوہىە، چونكە
ئەدەب بناغەى نەتەوہىە، لە ھەموو نەتەوہىەكا، چ كۆن و چ تازە
دەستەيەكى تايبەتى خەرىكى زىندوو كردنەوہى ئەم كەلەڤوورانە
بوون و بەم شتانە، لەم ڤووەوہ ناوبانگى نەتەوہىەيان بلاو كردۆتەوہ،
ئەم قسە نەستەق و خۆشانە و ئەم شوخی و گالتە و گەپانە مېژووى
بەسەرھاتى نەتەوہىە، بەلى ئەمانە لە ڤوالەتا زاخاوى مېشكن بەلام
ھەريەكە دەرسىكيان تىدا ھەيە كە پەندىكى لى وەردەگىرى.

ھەموو ئەدىبىك لە ھەموو سەردەمىكا و لە ناو ھەموو

نەتەو دەيەكدا چۆنەتەي پايەي ئەو نەتەو دەرد دەخا، ھىندىك
 لەو ئەدەبە سەلىقەي تاكە تاكەي نەتەو دەكە پىشيان دەدا، ھىندىكى
 گوزارشت لە راپواردى ھەموو نەتەو دەكە دەداتەو، بە ھەر دوو
 لايەنەو پايە يەكى زىرەكى و زەوقى گشت نەتەو دەكە پىشان دەدەن،
 نەتەو دەكانى ترمايەيان زۆر بوو بۆ دروستکردنى ئەدەبەكەيان، ئەو
 مايە يەكە ئەوان بوويانە كوردە كە نەبوو، لەگەل ئەو شدا زەوقى
 تاكە تاكەي، يا ھەموويان لە جموجوولا لە دروستکردنى ئەدەبەكەيان
 لام وايە كەمتر نەبوو لەوان، بۆيە وا دەلیم چونكە نەتەو دەكانى تر
 نيوەي سەرچاوەي ئەدەبەكەيان لە حوكمەو ھەستاو، كورد ئەو
 حوكمەي نەبوو كە چى سەلىقە و زەوق و قەريحەي خۆي ھەر زگماكى
 كۆگايەكى زىرپىنى دروستكردو، تاقانەي ناو تاقانە، دەستەگولەي
 ديواخانە، مورووي دەستى نازدارانە، گولەي دەستەي عەودالانە.
 كۆمەلە ئەدەبىكى ھەر بەنرخن لە قسەي خۆش و نەستەق و ئەو
 دەماخ چاخ كەرانەي كە لە ئاسۆي خەيالەي كوردىيەو گزنگيان
 داو، بىرى كوردى دەرگاي دلى خۆي كردۆتەو، بۆنى عەتر و عەبىرى
 تىكەلاوي باي شەمالى ژىرىي كردو، وەكو پووناكى بەرى بەيان بە
 سەر دلى خوينەرەكان و بىستيارەكاندا بلاوي دەكاتەو. ئەم قسە
 خۆش و نەستەقانە و ئەم گالە و گەپ و شۆخيانە چەند بەرىكى بە
 كەلەكان ھەيە، يەكەم ئەدەبە و ئەدەب نەتەو، دوو دەم رىيازىكە بۆ
 خويندەو، كوردى، زۆر شت ھەيە رىبازە، بەلام ئەم وا لە مەرووف
 ئەكا پۆو بچىت و بىخونىتەو و ھىچ تاقەتەيشى نەچى، چونكە
 زاخاويكە بۆ مېشك سىيەم وەكو لەش پىويستى بە ھەسانەو ھەيە،
 فكر و مېشكىش ئەو پىويستىيەي ھەيە، ھەسانەو ھەي فكر ئەو ھەيە كە
 خوشىيەكى بگاتى بەبى ئەو كە لەشەكە بۆي بکەوئە عەزىيەتەو،
 ئەم قسە خۆش و نەستەقانە كە تۆ وەرى دەگرى خوشىيەك پوو
 دەكاتە فكر و مېشكت، لەگەل ئەم خوشىيە شا دەرسىكە بۆ ھەموو
 پووداويكى ژيان، كە ئەم دەرسە لە پشت پەردەي خويندەكەو ھەيە.
 بىگومان ئەو ھەموو شتىك پتر بۆتە ھۆي ناوبانگى «سەيىد
 رەشىد» لە ناو شاعيران و نووسەرانى ترى كورد، قسە خۆشى

و گالته و گهپ و شوخییه کانی، له وانهیه له ناو قسه خوشان و کهسانی خاوهن قسهی نهستهق، شاعیریکی تر و ئه دیبکی تر بهم تایه تمه ندیه پهیدا نه کهین، ئه م چه شنه قسهی خوش و شوخی و گالته و گهپ و دهر برینی ناسک و جوان و ئه دیبانه له سه ییدیکی شاعیر و به هره مه ند و به پیزی و هکو «سه یید په شید» له جلوه برگی روحانی دا به پواله تیکی ئاراسته و پاک و خاوین و پیشی بلند و سیما و پوخساری نوورانی و به ژن و بالایی پیکوپیک و کرده و دهی سؤفیانه ی زور سه رسو رهینه ر بووه، «سه یید په شید» عه مامه یه کی سه وز و پیشینیکی سه وزی زور جوان و خوش په نگی له پشت به ستووه و لایه کی عه مامه که ی به شانی دا به ردا و ته وه و جه زابییه تیکی تایه تی پی به خشیوه و هه ر ئه م سیما و پوخساره نوورانی و که شم و نه شمه پیکوپیکه و خو و په وشته به رز و جوانه و خوین شیرینی و قسهی خوش و نهستهق و پر له گالته و گهپ، سه د ئه وه نده تری له بهر دلان جوانتر و په زاشیرین تر کردووه.

که متر هه لکه وتوو که کوپ و مه جلیسه کانی به بی کاره سات و رووداوی بمینیتته وه و قسه یه کی خوش و شوخییه کی به تام و گالته و گه پی تیدا نه بیت و قسه خوشه کانی و شوخییه جوانه کانی و گالته و گه پ و جه فه نگه دل رفینه کانی کوپ به کوپ و زار به زار و شوین به شوین گه راون و بلاو بوونه ته وه.

له رابردوودا زور بهی شاعیران و نووسه ران و ئه دیبانی و هکو خاله مین و هه ژار و هیمن و شیخ محه مه دی شیخی بورهان و که سیک نه بوو که چه ند قسهی خوش و پر له شوخی و گالته و گه پی «سه یید» ی له بهر نه بیت و له کوپ و کوپوونه وه و به زمی شاعیران و ئه دیبان دا به ناوی نه قل و نوقلی مه جلیس نه یگ پرنه وه و به هره ی لیوه ر نه گرن.

به داخه وه له و کات و سه رده مه دا که سی نه بووه که ئه م قسه خوش و شوخی و جه فه نگ و گالته و گه پانه کوپکاته وه و هه ر بهم هویه وه زور بهی ئه م گه وه ره نایابانه له ده ست چوون و له ژیر توژ و غوباری زه مان و پوژگاردا ده فن کراون و له ده ستدا نه ماون، شایانی باسه که «سه یید» جاروبار له حزووری شیخی بورهانیش دا

شۆخى ئەدىبانە و قسەى خۆشى کردووه، ئەوا بۆ وینە هیندیک له قسە خۆ و نەستەقەکانى و شۆخى و گالتە و گەپەکانى لێردەدا تۆمار دەکەین:

هیندئ له قسەخۆشەکان و شۆخیەکانى سەيید

جارێکیان شیخ پوو له سەيید دەکا و دەفەرموئ: چابوو «چاوەش» پروت لهو دەرکەى کرد، دەنا دەبوو یە مۆتەشەییخیک هەموو کەس بە مالت مەحرەم دەبوو، سەيیدیش دەم و دەست له وەلامدا دەلئ: بەلئ فەرمايشی شیخییە بەلام قوربان منیش بە ماله هەمووان مەحرەم دەبووم.

جارێکیان سەرۆک عەشیرەتیکى مەنگور بە ناوی «کاک پیرۆت» کە پیاویکی خواناس و ئەهلى نوێژ و تاعەت و عیبادەت بوو، چەند سەر مەپ لەگەڵ خۆی دەبا بۆ «خانەقا» بۆ ئەوێ سالیکان و مەنسووبانى خانەقا زیافەتیکى لئ ساز بکەن، شیخ له سەيید دەپرسئ و دەلئ: سەيید بلئى کاک پیرۆت ئىحتیاتی کردبئ و مالتیکى حەلالئ هینابئ؟، سەيیدیش له وەلامدا دەلئ: بەلئ قوربان یەقین بەشى ئاوال دزانى لێداوه.

جارێکیان دەستەپەک له عەشیرەتى مەنگور دەچن بۆ زیارەتى شیخ و چون میوانەکان زۆر دەبن و وەتاغى خانەقاش جیگای ئەو هەموو میوانەى نابیتەوه، ناچار له حەوشەى خانەقا راخەریان بۆ رادەخەن «سەيید» دواى نوێژى شیوان بە تەنیشتیاندا دەپوا و لێیان دەپرسئ، چۆن؟ هیچوو کەم نییە؟ ئەوانیش دەلئ: قوربان زۆر باشین بەلام رەنگە لیفەمان کەم بئ و بەش نەکا، سەيیدیش دەلئ: نیگەرەن مەبن ئەگەر خۆم پێدادابن نایەلم بئ لیفە بن.

جارێکیان «سەيید» له سەردەمى فەقییە تیدا لەگەڵ مامۆستا مەلا سالحى «حەریق» کە له دئی «ساحیب»ى ناوچەى سەقز مامۆستای بوو بە تەنیشت مووچە و مەزرایەکدا دەپۆن، هیندئ له ژنان و کچان لهوئ شەتله تووتن دەچەقینن، سەيیدیش کە دەگاتە لایان سلاویان لێدەکا و دەلئ: ئەرئ ژنەکان، کچەکان بێم دەگەلتان بچەقینم؟! جارێکیان «سەيید» فەرمايشتى فەرموووه و خەلکیکى زۆر

راوه ستاون و گوئیان بۆ فه رمایشه کانی گرتووه، مه لا محهمه دئه مینی
 فه ریک که به «فه ریکه کهر» به ناوبانگ بووه له م کۆرپه دا حازر بووه
 و یه کیک له پشته وه جار جار یکی بانگ دهکا و دهلی: «فه ریک،
 فه ریک»؟، مه لا محهمه دئه منیش زۆر توورپه دهبی، به لام دهنگ ناکا
 و چ نالی، سه ییدیش که دهبینی کابرا دهست به ردار نییه، پوو له مه لا
 محهمه دئه مین دهکا و دهلی: عه مرت نه مینی دهتۆش وه لامی بده و
 بلێ دهلی چی شه ریک، شه ریک؟!

«سه یید» له حوچه کهی خۆی داده نیشتی و سه ماوه ره کهی پۆشن
 دهکا و له و کاته دا چه ند کهس له مریدان و مه نسووبان و زیاره تکه ران
 ده چن بۆ دیدهنی و سه یید له گه لیان ده که و یته گفتوگو و قسه کردن
 و له گه رمهی قسان دا به یه کیک له وان که له هه مووان جه وانتر و
 جحیلتر دهبی، دهلی: دا بابیه ههسته فوو یه که له و سه ماوه ره بکه به
 قهرز، کورپه لاوه کهش له وه لام دا دهلی: قوربان فوو چۆن به قهرز
 دهبی؟، سه ییدیش دهلی: چۆن نابێ؟ دوا یه فووت ده ده مه وه.

ئه دبیبکی وردبین و وشیار گێرپایه وه و گوتی: له گه ل دهسته یه که
 له مندا لان له مزگه وتی دئی «سه را» خه ریکی خویندن بووین، سه یید
 په شید ته شریفی هینا بۆ ئه وئ و میوانی محهمه دئاغای عه باسی بوو،
 چه ند جار یک بۆ دیتنی مامۆستا و شاگرد دهکان هات بۆ مه درسه و
 هه موو جاریش نیوی یه که یه کی ئیمه ی ده پرسی، جاری دوا یی که دیتی
 دیسان نیوی ئیمه ی له بیر چۆته وه گوتی: کورپه به خوا ناو ناسمه وه
 مه گه ر وه کو گیسکان ئارده شیلّه و ده پشتی دهم.

جار یکیان سه یید له هه وزخانه ی خانه قا دێته ده ری، حاجی شیخ
 عه بدوللای کورپه گه وره ی شیخ ده چیته لای و ساعه ته که ی له گیرفانی
 باغه لی ده ردینئ و له سه یید ده پرسئ و دهلی: سه یید ئی تو چه نده؟،
 سه ییدیش له وه لام دا دهلی: قوربان ئیمن بستیکه، حاجی شیخ عه بدوللا
 به و وه لامدانه وه ی سه یید که میک توورپه دهبی و دیسان لی ده پرسئ
 و دهلی: ده لیم له گه ل ئیمن چه ندی فره قه؟، سه یید دهلی: قوربان وه که
 ده لین ئی تو قولانجیک درێژتره، ئه مجار شیخ عه بدوللا به ته واوی
 توورپه دهبی و به سه ری دا ده گورپینئ و دهلی: کورپه ئه تو بۆ هینده

ناحالیی، ددهری هینه و چاوی لیکه، سهیید دهلی: قوربان باوهرم
 پی بکه ههر ئیستا له ههوزخانهی دهرمهینابوو چاوم لیکرد شیخ
 عهبدوللا بۆی دهردهکهوی و دهزانی که سهیید مهبهست به دهستهوه
 نادا و ههر پی نالی، ساعهتهکهی له گیرفانی باغهلی دهنیتهوه و به
 بۆلهبۆل و توورپهیییهوه لیدهدا و دهروا و سهیید بهجی دیلی.
 شیخ محهمه دی کوپی «شیخ» گیرایهوه و گوتی: جاریک له دیی
 شهرفکهند ژنان دهوهیان دهکیشا، منیش منداڵ بووم و لهگهڵ وان
 هاتوچۆم دهکرد و جارجاریش یارمهتیم دهدان، سهیید له دوورهوه
 چاوی به من کهوت و بانگی کردم و گوتی: شیخ محهمه د چ دهکهی؟
 کوتم قوربان لهگهڵ ژنان خهریکی دهوهکیشانیم، گوتی باشه بهلام
 ئهوه کاره بی بهزم و زهمزه مه نابێ، ئهگهر گهرايهوه بجۆ ئهوه شیعرا نه
 له بهر که و به گۆرانی بیانلی:

من به مهسهل دهرویشم موغتهنیمی برویشم
 ناییبی کهر قهئیشم مودخیلی پاش و پییشم
 ههشتیکی بیته پیثم لارهدهتی دهکیشم
 نهمرۆ دهوهی دهکیشم سهی دهوهی دهکیشم

شیخ محهمه دی کوپی «شیخ» دیسان گوتی: سبهینهیهک زوو
 چوومه ههوزخانهی دیتم سهیید لهوی خهریکی دهستنوێژ ههلگرتنه،
 منیش نیازم به غوسلی جهنابت بوو، گوتم: ئهری «کاکه رهش» بۆ ئهوه
 بیگارهه له باتی ناکهی؟ کاکه رهش «سهیید» له وهلام دا گوتی: ئه دی به
 قوربانت بم بۆ بیگارهکهی دیکهه پیناکهی؟
 دیسان شیخ محهمه د فهرمووی: له مالی ژیرپیا له مان کهه بوو،
 ناردمه لای سهیید ژیرپیا لیکمان بۆ بنیری، گوتبووی به شیخ محهمه د
 بلین ئهویش «ژیری» زۆره ئهگهر ئهوه ژیریکی بۆ ناردم، منیش
 ژیرپیا له کهی بۆ دهنیرم.

خوالیخۆش بوو «مه لا ئهحمه دی تهوحیدی» که له قسه خویشانی
 بهناوبانگی مههاباد بوو، گیرایهوه و گوتی: دهگهڵ دۆستیکم
 چووبووینه «خانهقا» بۆ زیارهتی شیخ، دهوری پههلهوی بوو، ههر

دووکمان لیباسی ره سمیمان له بهر دابوو و کلاوی به گهرمان له سهر بوو، ویستمان به خزمهت کاک «سه یید» بگهین، چووینه حوگره ی تایبه تی خوئی، بو پیزگرتن له «کاک سه یید» که وش و کلاومان له پیشخانه ی دانا و چووینه ژوورئ و ده ستمان ماچ کرد و به خیره اتنی کردین، پاشان پووی له من کرد و گوئی: ئه ی ته وحیدی سهر و قوونت له کوئی داناوه؟

ئه مجار پووی له هاوړیکه م کرد و لپی پرسی: کوربه بابت خهریکی چییه؟ هاوړیکه م له وه لام دا گوئی: قوربان زورتر خهریکی موتالا کردن و خویندنه وه یه، گوئی: چ ده خوینتته وه؟ عهرزی کرد: قوربان زورتر کتیبی تاریخی ده خوینتته وه، فهرمووی به بابت بلئی کاتی خوئی به درو و ده له سه ی «تاریخ» به فیرونه دا، با ئه ویش نه بیتته «تاریخ»؟! جاریکیان شیخ له ناکاو ده چیئ بو حوگره تایبه تییه که ی سه یید و سه ییدیش تازه ئه و ده رفه ته ی نامینئ که سه ماوهره که بکوژینتته وه، به ناچاری سه ماوهره که له تاقه یه که دا ده شاریتته وه و په رده ی به سهر ده کیشتی، شیخیش که ده چیتته حوگره و داده نیشی، دوا ی ماوهره که گوئی له دهنگی سه ماوهره که ده بی و به سه رسورمانه وه له سه یید ده پرسی و ده لئ: «چاوه ش» ئه وه چییه؟ دهنگی زورنای دی، سه ییدیش ده م و ده ست له وه لام دا ده لئ:

ئاخر قوربان «چاوه ش بی زورنای نابئ»، شیخ بزه یه کی دیتئ و هیچ دهنگ ناکا و سه ییدیش نایه لئ شیخ بزانی و به ئه سپایی سه ماوهره که خاموش ده کا و ده یکوژینتته وه.

مهتەل و شیعری داخراو

مه تهل

پرۆفسۆر غیزه دین مسته فا ره سوول زانای پایه به رزی کورد له کتیبی «ئه ده بی فۆلکلۆری کوردی» له باری مه تهل و شیعی داخراودا ده لی: مه ته لیش به شیکه له ئه ده بی فۆلکلۆری گه لان، واته به شیکه له و ئه ده به ی نه نوو سراوه ته وه و ده ماو ده م له ناو خه لکدا پشتاوپشت ئه مین ته وه و بلاو ئه بی ته وه، بۆیه پیویسته له کۆتایی باسی ئه ده بی فۆلکلۆردا به چه ند دیپیک باسی مه ته لیش بکه ین.

مه ته ل له ریزی فۆلکلۆر و به ره می زاری، یا، ده می خه لکدا سنوور بۆ دانانیکی کورتی پرووداویک یا که ره سه یا خود «ماده» یه که به لام به پیچه وانه ی قسه ی نه سه ته قه وه خه لکی ئه م سنوور بۆ دانانه به ئه نه سه له شیوه یه کی نادیار یا ته ماوی دا ده رده خه ن و راستی و وتنی قسه که ده خه نه شیوه یه که وه که خه لکی تر بیلێت یا هه لبینین، وه ک ده لیت: به خشیوه وه به می شه وه به خاله قی ده روی شه وه په نجی ئه و له پاشه وه پانیه ی ئه و له پی شه وه، که «کولله یه» یا: چه رم و ئاسن و که دووله، وپی ده خه ن ره شی دولا، سه رگه وره کردیه قووله، که ئه مه ش «خه ره کی جۆلاییه»، یا خود بایی پوولیکه پر به ژووریکه، که مۆم یا چرایه.

له مه ته لدا هه ر وه ک قسه ی نه سه ته ق شەقلی تایبه تی سه ره په رشتی میلیه له به سه ر و پرووداوی جیا جیای ژیا نه وه ئاشکرایه و توانا و به ره داری گه ل له وه دا دیاره که زۆر به کورتی و پاراوی و له پاله وه که ره سه و سه روشتی شیعر بدا به م پرووداوانه.

مه ته ل له ئه ده بی فۆلکلۆردا هه ر وه ک گالته و گه پ هه ندی جار بی مه به س و بۆ کات برده نه سه ر و زاخاوی می شک دانه وه یه و هه ندی جار مه به سته تایبه تی ژیا نی هه یه و هه ر وه ک گالته و گه پ و به شه کانی تری ئه ده بی فۆلکلۆر ده بی ته هۆی هه ولدانی کۆمه لایه تی و سیاسى.

هه ر وه ک له مه یدانی ئه ده بدا زۆر جار هونه رمه ند نیشانه بۆ مه به سته یکی سیاسى به کار ده هی نی و زۆر جار ئه م نیشانه به کار هی نانه یا له به ر باری سیاسیه یا له به ر جوانی «نیشانه» که خۆیه تی له پرووی هونه ره وه، هه ر وه ها مه ته لیش بۆ ئه م مه به سته به کار ده هی نری.

ئەو مەتەلەي كە سەرەتاكەي لە ئەدەبىي فۆلكلورەو دەست پى دەكات، چ ئەوەي مەبەستىكى تىدايە و چ ئەوەي تەنيا بۆ زاخاوى مېشكە لە ژيانى ھەمەجۆرەي ئەمپۇدا گەلىك جۆر شتى تازەي ھىناو تە كۆپەو، كە ھەندىكيان لە مەيدانى ئەدەبدان و ھەندىكيان لە سنوورى بزوتنەوەي زانىارى و پۆشنىرىدان و ھەندىكىش لەم سنوورە دەچنە دەرەو، بۆ نموونەي ئەمە لە سەر لاپەرەي گۆقار و پۆژنامەكانى جىھاندا جۆرەهاشتى نووسراو دەبينىن كە بابەتى زاخاوى مېشكەن و ھەر يەكەشى دەخەينە خانەيەكەو لە خانەكانى بەرھەمى مېشكە و ھونەرى ئادەمىزاد.

لە ناو نەتەوەي كوردىشدا گەر بەرھەمىكى زۆرى مەتەللى فۆلكلورمان ھەبىت و لە كۆپى ئىشك گرتن و شەونخوونى و دانىشتنى گوئى ئاگردانى شەوانى سەرماي كوردەوارىدا «مەتەل» یش چووبىتە پىزى بەشەكانى ترى ئەدەبىي فۆلكلورى كوردەو، ئەوا دەتوانىن يەكەم، ئەم مەتەلە كوردىيانە وەك مەتەللى خەلكى تر بکەين بە دوو بەشەو.

مەتەللى مەبەستدار و مەتەلىك كە تەنيا بۆ زاخاوى مېشكە، ھەر دوو جۆرە مەتەلەكەش وردى و تىبىنى و ژىرى و بە وريايى و قووللى تەماشاكردنى نەتەوەي ئىمە دەرەخا، تەماشاكردنى ھەموو شتىكى دەوروپشت و ھەموو پروودا و كەرەسەيەكى ژيان، گەر لە مەتەللى كوردى بگەرپىين و كۆي بکەينەو ئەوا گەلىك نموونەي ئەم مەبەسە و باسى تىشمان دەست دەكەوئ.

دووەم، مەتەللى كوردى وەك مەتەللى گەلىك زمانى تر و وەك ئەدەبىي فۆلكلور تىكرا، دەستىكى بالاي ھەيە لە پاراستنى ھەندى «اصطلاحات» و «وشەي تايبەتى»ى زمانى كوردىدا، بەلكو زۆر جار لە دارشتنى مەتەلەكەدا لە پال بىرى وردا جوانىيەكى پەيكەر و وشەي ھۆنەو دەبينىن.

بالەم بارى سەرنجەو تەماشايەكى ئەم مەتەلە بکەين كە بۆ «ھىلگە» دانراو دەلئ: سايەقەي سامال، ھەورى فەرەنگى دوو ئاو لە جامى ھەر يەك لە پەنگى.

زۆر جوان قەلەمى ھونەرمەندىك يا ھۆنەو ھونەرمەندىك لە پشت جوانىي زمان و «وشەي» ئەم جۆرە مەتەلەو ديارە، ئەو

هونهرمه ندهش هەر خاوه نه که ی هه موو فۆلکلۆری کوردییە، واتە نه ته وه ی کوردی سهر فراز خۆیه تی.

مه ته لی فۆلکلۆری کوردی له پال ئهم سروشتانه ی دا، بۆ ته سه ره تایه ک بۆ مه ته لیش له ئه ده بی نووسراوی کوردی دا، هه ر چه نده زۆری مه ته له ئه ده بییه نووسراوه کان، هه ر له و کاته وه که پێگه یان به ره ولای لاپه ره ی گوڤار و پۆژنامه کان گرتۆ ته به ر له قالبی فۆلکلۆر ده رچوون و هه ندیکیان چوونه ته ریزی ئه ده بی نووسراوه وه، هه ندیکیش هه ر له سنووری ئه ده بیات دا ژماره ناکرێ، به لکو جۆره وشه ریز کردنیکی هونه رمه ندانه یه به مه به ستی زاخاوی می شک و کات به سه ر بردن.

ئهو به شه ی یه که میش بۆیه به ئه ده بیاتی نووسراو و ده زانرێ، چونکه له ناو خه لک دا په یدا نه بووه، به لکو شاعیران و نووسه رانی کورد و ئیستامان ده یان نووسن، ته نانه ت له میژووی ئه ده بیاتی هاو ده ممان دا ده توانین ئه وه تۆمار که ین که چه ن دین شاعیری به ناوبانگ و گه وه ره و ناسراومان به شیوه یه کی شاعیرانه و هونه رمه ندانه له مه ته ل دانانا به شدار بوون، به تایبه ت ئهو شاعیرانه ی به په ره وه رده کردنی نه وه ی تازه وه خه ریک بوون.

«سه یید» سه به ره ت به مه ته ل و هه لبه ستی داخراو «موعه ماما» زۆر شیعی نووسیوه و له خۆی به یادگار بۆ به جی هیش تووین و بێگومان له مه ته ل و شیعه داخراوه کانی شاعیرانی به ناوبانگی کورد و مه ولانای «جامی» که متر نین، سه یید له دانان و نووسینی هه لبه ستی مه ته ل و مه ته ل دا هینانیش دا به راستی له ناو شاعیرانی کورد دا که م وینه یه، شایانی باسه، که زۆربه ی ئهو مه ته لانه ی ده م و ده ست له کۆر و کۆبوونه وه و مه جلیسه کان دا نووسیوه و یا له سه ره تای هه ندی له نامه کانی دا به هۆی ئهم مه ته لانه وه به ناوی که سیکی که نامه که ی بۆ ناردووه، یا بابه ت و مه به ستیکی که له وی ویستوه ئیشاره ی پیکردووه، ئه وا بۆ نموونه چه ند مه ته لیکی فارسی لیره دا تۆمار ده که ین که زۆر به یانی به ناوی فه قیی پێشووی و دۆستی خۆشه ویستی «میرزا عه بدوللا» نووسیوه و داناوه.

به ناوی «میرزا عه‌بدوللّا»

باده را بی نقد دل ساقی نمی‌ریزد بجام
باده خواهی نقد دل پیش سرو ماخرام
باده را در سر کشیدم گم شد از من راه دل
نور حقم گشت رهبر پیش او کردم مقام

«عبدالله»

چو آن خورشید رخشان روی بنمود
بنازم قد و زلفینش که گردوون
مه دو هفته بیخود گشت فرسود
جبین ماه را بر دامنش سود

«عبدالله»

در احسان کوش ای بنده خداخواه
سکون دل طلب کن دیده بگشا
که ما الاحسان گفت ان تعبد الله
شوی مرفوع از این رو پیش الله

«سه‌گه سوور»

سه‌گه سوور ناویکه که «سه‌یید» به شوخی له دوسته‌کهی خوی
میرزا عه‌بدوللای ناوه.

دیده را بر روی دلبر دوختم
زلف او با آه من همراه شد
قامتش در دل چو شمع افروختم
لاجرم آن در هم این همراه شد

«عبدالله»

سفر فرساید از غم‌گاه خاطر
زخود بنیان بیدل خیز و بگریز
گهت سور آورد از یار شاطر
گذر سوی خدا بنیان کن آخر
«قربانت شوم باز آقربانت شوم»
هین مشو آشفته و باز آمران
خیز و باز آومرو شیدا مشو
وا کرده کمر چو ماه تابان
در باده بود صفای خاطر
این آتش دل مرا است برخیز
پیمان‌ه بده مکن هلاکم

«عبدالله»

دل زچشمه شد قرین آه سرد قامتش دال است زیر بار درد
« عبدالله »

عجب بی دلبرم کردی نگارا زپا افتاده دل باز آخدارا
« عبدالله »

پس از تو دل پریشانست یار ببخشا بر من بیدل خدا را
« عبدالله »

تامرامهرتو دچار آمد بیشکم حق مرا یار آمد
« عبدالله »

ای دیده من تاج دل من بر گلبن مرحق مایل من

ئەم دێرە شیعەرە کوردییەکی خوار دەوێت هەر بە ناوی عەبدوللایە

عەقەرەبی زوێفێ رقی هەستا ئە سەر مەهتابی ڕووت

دلّ خودا گرتی کە هات ڕووی کردە ڕووت ئووت و بزووت

جواب معماها

- ۱ - اگر مترادف باده را که همان «می» است با نقد دل یعنی زر مقلوب «عربی دل را قلب می گویند و قلب به معنی مقلوب استی» ترکیب کنیم و سر و کلمه «ما» را که الف آن است بدان بیقرائیم «میرزای» می شود و وقتی رای مسمی «ر» را بر سر کلمه باده قرار دهیم و «راه» از آن برداریم «بد» می گردد، چون نور حق که کنایه از چشم است و چشم را هم در عربی عین گویند یعنی مسمی رهبر شود «عبد» بدست می آید و هنگامیکه این مجموعه را پیش حق یعنی الله جا بدهیم «میرزا عبدالله» کامل می گردد.
- ۲ - وقتی که خورشید که به عربی آن را عین میگویند یعنی عین مسمی روی بنماید و مه دو هفته هم که بدراست فرسوده گردد یعنی حرف آخرش از بین برود «عبد» بدست می آید، قد هم کنایه الف و زلفین هم کنایه از دولام است، اگر کلمه «ماه» هم جبینش که همان حرف اولین می باشد از بین برود از ترکیب این مجموعه «عبدالله» حصول می یابد.
- ۳ - اگر مترادف کلمه دیده را که عین است با دو که بحساب ابجد «ب» است ترکیب کنیم و آنها را بر روی کلمه دل که کنایه از حرف اولش می باشد قرار دهیم و قامت یار را که کنایه از الف است بدان بیقرائیم «عبد» حاصل می شود و وقتی زلف که کنایه از «ل» است با «آه» همراه گردد و لام در خود ادغام و آه همراه یعنی بدون سرکش «مد» خوانده شود، از این مجموعه «عبدالله» بدست می آید.
- ۴ - در عبارت «ان تعبدا لله» اگر سه حرف اول «انت» را به معنی تو بگیریم و در بقیه دیده یعنی عینش چشم باز کند و «ب» ساکن و عبد مرفوع خوانده شود «عبدالله» حاصل می گردد.
- ۵ - هرگاه از کلمه سفر «فر» و از کلمه گاه دلش که همان الف است ساییده شود و یار شاطر هم برای ما کلمه «سور» بیاورد «سگه سور» به منصفه ظهور می رسد.
- ۶ - وقتی در کلام حق که قرآن است بجای الفش بای اسمی بگذاریم و تای مسمی را بدان اضافه کنیم «قربانت» می گردد، و هر گاه «بازآ» را به «مشو» آشفته یعنی «شوم» بدهیم و دوباره کلام حق را بصورت سابق بخوانیم و «مشو» شیدا یعنی آشفته را بدان بیقرائیم، عبارت «قربانت شوم

- باز آ قربانت شوم» صورت کامل می‌یابد.
- ۷ - وقتی ماه یعنی قمر کمرش را که میم است باز کند و «بان» به آن افزوده شود «قربان» بدست می‌آید و هر گاه در میان کلمه «با» ده را که بحساب ابجد «ی» است قرار دهیم و بر دیده که کنایه از های دو چشم است بن کلمه تاک را که همان «ک» است بگذاریم «بیاکه» می‌شود پس اگر به آتش مقلوب میم عطا کنیم و مترادف برخیز را که به عربی «قم» است بدان بیقراییم «مشتاقم» بدست می‌آید و از ترکیب این اجزا عبارت «قربان بیا که مشتاقم» صورت کامل پیدا می‌کند.
- ۸ - هر وقت مترادف دل که به عربی «بال» است همراه چشم که عین است قرین «آه» گردد و قامت بال هم که الف است دال شود «عبدالله» ظاهر می‌گردد.
- ۹ - وقتی کلمه عجب بی‌دل یعنی حرف وسطش برداشته شود و دل بی‌پارا بدان بیقراییم «عبد» بدست می‌آید و اگر مترادف کلمه خدا را که الله است پهلوی آن قرار دهیم «عبدالله» می‌شود.
- ۱۰ - اگر کلمه «پس» مترادفش که به عربی «بعد» است دل آن یعنی عین وسط پریشان شود «عبد» می‌گردد و هر گاه مترادف کلمه خدا را که الله است بدان ببخشیم «عبدالله» را کامل می‌کند.
- ۱۱ - هر گاه مترادف مهر «خورشید» که به عربی عین است و از عین هم عین مسمی منظور است، با دو و چهار که بحساب ابجد «ب» و «د» است ترکیب شود و حق که الله است به کمک برسد «عبدالله» گره‌گشای معما خواهد بود.
- ۱۲ - چنانکه مترادف دیده را که مراد از آن عین است بر حرف اول مترادف دل که به عربی «بال» است قرار دهیم و این دو حرف را هم با حرف آخر مترادف کلمه گل که به عربی «ورد» است ترکیب کنیم «عبد» بدست می‌آید و عبدی که مایل به حق یعنی الله باشد «عبدالله» می‌گردد.
- ۱۳ - اگر از کلمه «عقرب» «رق» برداشته شود «عب» میماند و چون خدا که الله است روی کلمه دل را که دال است بگیرد، از ترکیب این مجموعه «عبدالله» بدست خواهد آمد.

دووبه‌ی‌تی و چوارینه‌کان

چوو مه جه رگه ی نه هلی دل جه رگیکی بیداغم نه دی
 نالهیی بولبول له باغا بی قهری زاغم نه دی
 عاله میکم دی به ناساگی یه کی ساغم نه دی
 دوور له مهردانی خودا غهیری قورمساغم نه دی

شاعیری پایه بهرز و بههرمه ند و ناسک خه یالی کورد
 میسبا خوددیوانی «ئهدب» بهم جوهری خواره وه ولامی ئەم دوو
 بهیتی یه «سهیید» ی داوه ته وه:

ئه هلی دل دل داغداران بویه بیداغت نه دی
 بولبولی نه و باغه نی تو بویه بیزاغت نه دی
 تو میزاجی خوت نه ساغه پییت نه زانیوه سهیید
 بویه نه و دنیا یه دا غهیری قورمساغت نه دی

* * *

جیژنی قوربانه وهره تا خوم به قوربانیت بکه م
 بهم دوو چاوه نابیار سهروی بوسانت بکه
 بو هیلالی عیدی قوربانی برۆت سهر هه لبرم
 خوم نیشانه ی تیری تورکی چاوی فهتتانت بکه م

* * *

نه فیی نه بابی ته شه یوخ شهرته بو ته سدیقی پیر
 لاله بوه سه بهب الا که الله که وته گیر
 لانیلاهی برد و نیلا که وته سهر نیسباتی هو
 ئەم به نیلا نه و به لا نه و که وته گیر ئەم چوو له بیر

* * *

سجیالی نه فسی نه مهاره به رازه
 دزه، حیزه، خه ریکی تورك تازه
 له تاعه تا که نه تبی که سبی تازه
 به بالا پۆشی «کرمنا» مه نازه

* * *

ئه من رووت و نه تو ساحب فلووسی
 غه می دنیا له قه لبی خوت دهنووسی
 نه تو دهر به سستی سالاتی عرووسی
 ئەمن سهرمه سستی حالاتی عهرووسی

تاکه کان

سهیید رهشید ئەم دێره شیعره‌ی خواره‌وه به ناوی تکا و ره‌جا و
شه‌فاعه‌ت بۆ یه‌کیک له‌ کورده‌کانی شیخی بورهان دهنیری و بۆ یه‌کیک
له‌ مریدان و مه‌نسوپان داوای به‌خشین و لێ‌بوردن ده‌کا:

پاشاهی بورهان مه‌ده‌دی

شییری بێشه‌ی جاه و میکنه‌ت به‌سیه ئیقدا‌مت بێی

تۆ له‌گه‌ڵ به‌نده‌ی قه‌دی‌مت عه‌فوو ئینعام‌ت بێی

عه‌ق‌ره‌بی زولفت رقی هه‌ستا له‌ سه‌ر مه‌ه‌تابی ڤووت

دل‌ خودا گرتی که هات ڤووی کرده ڤووت تووت بزووت

یه‌کیک له‌ فه‌قی‌کانی پێش‌ووی سه‌یید ره‌شید گێ‌پ‌راه‌وه و گو‌تی:
فه‌قی «ره‌شیدی یا‌لا‌وه‌یی» بێ ئە‌مری سه‌یید ره‌شیدی کرد‌بوو، ئە‌ویش
به‌م هۆیه‌وه ئە‌م دێره شیعره‌ی خواره‌وه‌ی بۆ دانابوو:

ئه‌و سه‌ر زله‌ حیزه‌ی که موسه‌مما به‌ ره‌شیده

بی‌گ‌ره‌ له‌ ره‌شی نی‌و و له‌ ره‌شی به‌و له‌ ره‌شی ده‌

کاب‌رایه‌ک له‌ ناو خه‌ل‌ک‌دا به‌ «ئه‌حمه‌د ڤاو‌که‌ر» به‌ناو‌به‌نگ
بوو، ڤۆ‌ژیکیان به‌سواری که‌ر به‌ پێش‌ه‌وشه‌ی خانه‌قادا ده‌ڤوا و
ڤاده‌برئ، کاتێ که‌ سه‌یید‌ره‌شید چاوی پێ‌ده‌که‌وئ، خێرا ئە‌م به‌یته
شیعره‌ی خواره‌وه به‌ شی‌وه‌ی مه‌ته‌ل «مو‌عه‌مما»‌دا ده‌نیت:

ته‌ماشای ئه‌حمه‌قه‌ی قوونی دراوه

سوواری که‌ر بووه و ئیشتیای له‌ ڤاوه

ئا‌غایه‌ک به‌ ناوی «ئی‌فتی‌خار» «افتخار» که‌ به‌ «افتخار السادات»
به‌ناو‌بانگ بووه ده‌چێته زیاره‌تی «سه‌یید‌ره‌شید» و داوای لێ‌ده‌کا که
دوعای بۆ بکا، سه‌یید‌ره‌شیدیش له‌ وه‌لام‌دا ده‌لێ:

دوعات بو‌ده‌که‌م به‌بێ زه‌رافه‌ت

یا‌خوا ئی‌فتی‌خار دوور بی له‌ ناهه‌ت

شیخ محمەدی کوری شیخ فەرمووی: ئەمن لە خانەقا خەریکی
 دەرس گوتنەووە بووم، ئیفتیخار هاتە لام و دیتم زۆر بە دلخۆشی
 و شادییەووە ئەم بەیتە شیعرە دووپات دەکاتەووە، منیش گوتم: ئەم
 دێرە شیعرە ئی کییە؟، ئیفتیخار لە وەلام دا کوتی: هەر ئیستا چوومە
 خزمەت سەید پەشید و داوای دوام لیکرد و لە وەلامی مندا ئەم
 بەیتە شیعرە نووسی، گوتم موبارەکە، گۆیا پاشان ئیفتخار کە ئەو
 مەتەلە بۆ دەر دەکەوێ و لێی حالی دەبێ و تێدەگا کە ئەمە داشۆرین
 و جێنۆ، زۆر تووڕە دەبێ و گلهیی لە سەید پەشید دەکا و دەلێ:
 ئەمن داوای دوام لیکردووە «سەید» جێنۆی پێداوم.
 باسی تووڕەیی و گلهیی ئیفتیخار بۆ سەید پەشید دەگێرێنەووە،
 سەید پەشیدیش دەلێ: کاتی دوام کردنە کە سەبارەت بە وەرگیران
 و قەبوول بوونی دوام کە دێنا نەبووم، بەلام ئیستا خاترجەم و
 دلنایام کە دوام کەم قەبوول بوو و وەرگیراوه.
 شایانی گوتنە: ئەگەر ناوی «افتخار» وشە ئافەت «آفت» واتە
 پیتەکانی ئافۆ و تیی «آفت» ی لێ دەرھاوی و وشە «خر» واتە
 «کر» دەمینیتەووە، واتە ئیفتخار «افتخار» دوامات بۆ دەکەم و لە خودا
 دەپارێمەووە کە هەمیشە هەر کەر بیت.
 ئەم دێرە شیعرە خوارەووەش بۆم پوون نەبوو کە بە چ
 ھۆیەکەووە نووسیویەتی، بەلام پێرە لە خەیاڵی ناسک و وردەکاری و
 جوانکاری و ھونەر و داھێنان:

کۆلمەت بێنە دەسمائی لی لادەم
 بەرھەڵبێنە تا بەرمائی پێدادەم

قسمت فارسی

زندگینامه سید رشید

ابوبکر خوانچه سپهرالدین

سید اسمش محمد رشید و نام پدرش حسین و مادرش رابعه بود، پدر بزرگش سیدعلی از سادات «زینوی شیخی» به روستای دو آب «دوئاوان» در منطقه اشنویه کوچ نمود و در آنجا سکونت گزید.

سید در حوالی سال ۱۲۴۰ هـ.ش در روستای فوق الذکر دیده بجهان گشود و همانجا نشأت یافت، پدرش سیدحسین که علاوه بر سید رشید شش پسر و یک دختر دیگر نیز داشت پس از چندی به روستای نالوس «نه‌لوس» در همان منطقه مهاجرت نمود و در همین روستا بود که با رادمرد بیدار دل، پیروت‌آقای مامش فرزند ارشد امیر العشایر محمد آقای مامش آشنا گردید و او را به آستانه مبارک حضرت شیخ رهنمون شد.

خانواده سید پس از چند سال از نالوس به قرئه «که‌له‌کین» در حوالی پیرانشار نقل مکان کردند و مدتی هم در آنجا زندگی نمودند، بعدها در روستاهای دیگر منطقه پیرانشار متفرق شدند و هم اکنون برادرزادگانش در همان مناطق بسر می‌برند.

سید از همان اوان کودکی باهوش و ذکاوت فوق‌العاده خویش نظر پدر را جلب نمود و او را به تحصیل بگمارد و راونۀ مدارس طلاب نمود، در پی این تصمیم، سید تحصیلات خود را آغاز نمود و به شیوه معمول ابتدا قرائت قرآن کریم و مقدمات صرف‌ونحو عربی و کتبی چون گلستان و بوستان سعدی و دیگر آثار بزرگان ادب فارسی را بسرعت فرا گرفت، او هم به عادت طلاب برای ادامه تحصیل و تکمیل دانش و معلومات خویش به نقاط دور و نزدیک مسافرت نمود و در میان مدارس ایران و عراق در تردد بود.

در این سیر و سیاحت و گشت‌وگذار دوران طلبگی بود که راهش به شهر مهاباد افتاد و با فظلا و ادبای این شهر که غالب آنان از منسوبان حضرت شیخ بودند آشنا گردید، گویا مصاحبت ملا حسین سقزی، مدرس مسجد رستم‌بیگ و یکی از منسوبان مقرب حضرت شیخ که در ورع دینداری و در علوم ظاهر و باطن صاحب نصب و بهره فراوان بود، او را بدین بارگاه هدایت نمود.

مصاحبت این پاکدلان او را به محضر مبارک آنحضرت دلالت کرد و در

شرفکند به شرف زیارتش نائل آمد و با گرفتن طریقت به سلک مریدانش پیوست.

سید در سایه حسین خطاب و لطف بیانش از همان ابتدای تمسک، قبول خاطر و بعدها در میان منسوبان حضرت شیخ به مخاطب آنحضرت مشهور گردید، قبل از آمدن سید تعداد محدودی از مریدان قادر بودند مستقیماً با آن حضرت در مقام گفت و شنود برآیند و بی پروا هر مطلبی را باستحضارش برسانند، لیکن ایشان با وقت شناسی و لطیفه گویی و نکته سنجیها و پاسخهای زیره کانه اش توانست نظر لطف آن حضرت را بخود جلب کند و گاه و گداری در محضرش پای سخن را به حدود ظرافت و شوخی مؤدبانه نیز بکشاند.

حقیقتاً تنها از شخصیت نادرالوجودی چون سید رشید ساخته بود که با فراست و ذکاوت فوق العاده و غدوبت کلام و سحر بیانش در مقابل این کوه و قار و متانت با اینهمه هیبت و سطوتی که خداوند بدوبخشیده بود، بی محابا باب مکالمه باز کند و در مقام پاسخگویی برآید.

بعلت همین سخنوری و فصاحت و بلاغت بود که حضرت شیخ لقب «چاوش» به او داده بود و به همین نام او را صدا می کرد، سید که قبلاً در اشعارش «شهید» تخلص مینمود این لقب را با طیب خاطر پذیرفت و آن را بعنوان تخلص جدید شعری نیز انتخاب کرد.

گفتم که سید در دوران طلبگی در شرفکند بخدمت حضرت شیخ رسید و در حالیکه هنوز تحصیلاتش را تمام نکرده بود، قدم به دنیای تصوف گذاشت، لذا پس از مدتی توقف، دوباره به دنبال تحصیل رفت و چندی در اطراف سقز در قریه «صاحب» نزد استاد ملا صالح حریق، شاعر شهیر کرد، که در شرفکند با وی آشنا شده بود تلمذ نمود، سپس به حوزه درس استاد ملا حسین سقزی به مهاباد مراجعت کرد و بقیه ایام تحصیل را در آنجا گذراند، در این دوره بود عده ای مغرض شایع نمودند که سید بجای تحصیل بیشتر اوقات خود را صرف امور باطل میکند و به صحبت نا اهل می پردازد، این شایعه به تدریج قوت گرفت و به سمع مبارک حضرت شیخ نیز رسید، در نتیجه سید مدتی مورد بی مهری قرار گرفت و از فیض مجلس آن حضرت محروم گردید.

این قضیه برای سید که اولین جرعه را از باده زلال عشق نوشیده و به کمند مهر این پیر روشن ضمیر گرفتار شده بود، بسیار سخت و دردآور بود، مدتها

در خانقاه افسرده و غمگین گوشه‌ اندودا گرفته به انتظار نگاه مرحمت‌آمیزی از جانب آن حضرت بسر می‌برد، جریان همچنان ادامه یافت و کسی را یارای آن نبود که در این میان وساطت کند و دل این طوطی شکرشکن دیار شعر و سخن را از غصه نجات دهد.

ناچار به دامن شعر متوسل گردید و ابیات سوزناک ذیل را که حاکی از اندوه عمیق و شدت اشتیاق است به رشته نظم کشید و آن را به یکی از مقربان آن حضرت سپرد که در فرصت مناسب به سمع مبارکش برساند. ابیات اینها هستند:

ای خسرو دین به ایزد پاکم بخش وی قطب یقین شاه لولاکم بخش
شد خاک درت زنده دلان را مامن ای پاک زکین تو بدین خاکم بخش

در باغ جهان چون خر بی‌افسارم نبود گنهی که نیست در انبارم
با اینهمه امید به عفو دارم زین‌رو که سگ‌سگان این دربارم

از تو طلبم که نفس برباد شود بیچاره دلم ز غصه آزاد شود
دشمن زسیه روزی من بس شاد است ای دوست مبین که دشمنم شاد شود

ای نائب بی‌شریک در رد و قبول وی یار و غمگسار هرزار و ملول
«چاوش» که بود ظلوم و بیچاره جهول اول بخداش بخش و ثانی به رسول

اتفاقاً این تدبیر مؤثر افتاد و ناله جانسوز سید در دل پیر اثر گذاشت، و قتیکه اشعار را در محضرش خواندند، حضرت شیخ فهرمود به سه شرط دوباره قبولش میکنم، نخست این است که ترک تحصیل کند و در خانقاه سکونت گزیند، دوم زن نگیرد، سوم چایی ننوشد، حضرت شیخ با نوشیدن چایی که در آن زمان بیشتر جنبه تجملی و تشریفاتی داشت، بشدت مخالفت می‌ورزید و معتقد بود که در آینده همه افراد بدان معتاد می‌گردند و موجب رکود در کار و فعالیت و فقر خانواده‌ها خواهد شد، بهمین دلیل غالب منسوبان حضرت شیخ در آن زمان از نوشیدن چایی امتناع می‌نمودند.

سید دو شرط اول را فوراً پذیرفت و تا آخر حیاتش به رعایت این دو شرط

ملتزم ماند، منتهی چنان به چایی عادت کرده بود که قبول شرط سوم را خارج از تاب و توان خود دید، حضرت شیخ هم در مورد شرط سوم زیاد بر او سخت نگرفت و در آینده هراز چندگاه با ملامت و سرزنش او قناعت می‌کرد.

پس از این ماجرای سید برای همیشه در خانقاه رحل اقامت افکند و با ملازمت دائم صحبت حضرت شیخ یکسره به دنیای زهد و تجرد پیوست، دیری پنائید که در سایه خصایص ذاتی و فضایل بیشمارش شخصیت معروف خانقاه گردید و در میان منسوبان آنحضرت مقام ارجمند یافت.

چهره نورانی و جذاب، لباس پاکیزه و تمیز، ریش پرپشت و بلند، قیافه باوقار و شکیل، لهجه شیرین و ملیح و در مجموع حسن نظر و لطف محضرش چنان موقعیت ممتاز بدو بخشیده بود که بیننده را بکلی مسحور می‌کرد و هنگام موعظه و پند و اندرز ساعتها نظر همه حضار را بخود مشغول می‌داشت، سید برسم سادات برای عمامه و کمر بند از پارچه سبز بسیار خوشرنگ استفاده می‌نمود و یک طرف عمامه‌اش را بر دوش آویزان می‌کرد که به سیمای او جذابیت خاص می‌بخشید. با این همه، آنچه سخن او را بینش از هر چیز مقبول و مطلوب کرده و به کلامش جاذبه خاص بخشیده بود، بدیهه سرائی و نکته‌سنجی‌های او بود که اغلب چاشنی ظرافت و شوخی داشت و در خلال سطور آینده انشاءالله به گوشه‌ای از مطایبات او اشاره خواهم کرد.

علاوه بر همه این فضایل، سید دارای صوت نکو و آهنگ دلنشین بود چنانکه هنگام قرائت قرآن صدایش اثر عمیق بر دلها می‌گذاشت و انسان را سخت تحت تأثیر قرار می‌داد، وی اجازه تلاوت را قبلاً از قاریان مشهور خانقاه گرفته و خود برای حفظ کامل قرآن سالها رنج برده بود، گویا تا این اواخر موفق به حفظ کامل قرآن نشده و تنها در سالهای آخر حیاتش به این آرزوی دیرین خود دست یافته بود.

همه این مزایا او را شخص واجد شرایط برای امامت و سر حلقگی ختم خانقاه نموده و حضرت شیخ این مهم را باشیان محمول کرده بود، سید پس از فوت آن حضرت هم تا زمانیکه در قید حیات بودند در این سمت باقی ماندند و فقط سرور گرانمایه مرحوم شیخ محمد گاه‌گاه بجای ایشان این وظیفه را بعهد می‌گرفتند، ضمناً پس از هجرت مولانا به منطقه وان، خزانه‌داری حضرت شیخ و موقوفات خانقاه نیز به سید واگذار گردید و تا زمانیکه مولانا مراجعت فرمودند، حساب

دخل و خرج را ایشان نگه می‌داشتند و طی این چند سال در نهایت صداقت و امانت به این امر پرداختند، همچنین مکاتبات و حفظ اسناد و مدارک و تعلیم و تربیت تعدادی از فرزندان شیخ نیز از دیگر وظایف ایشان بود.

سید با همه این مشاغل و مناصب منقبت و منزلت، زندگی بسیار ساده و زاهدگونه‌ای داشت، خوراکش جدا از بقیه سالکان نبود و به همان جیره ساده خانقاه قناعت می‌نمود، از مال و ثروت و زخارف دنیوی چیزی نداشت که به آن دلبستگی داشته باشد، تنها تعلقش در زندگی سیگار و چایی بود که بخاطر این یکی بارها از جانب حضرت شیخ مورد شماتت و سرزنش قرار می‌گرفت و هر بار با حسن خطاب و لطف جوابش زیرکانه خود را از معرکه نجات می‌داد، چنانکه یکبار حضرت شیخ خارج از وقت معمول به حجره مخصوص سید تشریف میبرد و سید هم در فاصله ورود آن حضرت فرصت نمی‌یابد که سماور را خاموش کند، ناچار آن را در یک تاقچه پشت پرده‌ای پنهان می‌کند، حضرت شیخ که وارد حجره می‌شود و در جای خود می‌نشیند پس از مدتی متوجه صدای سماور می‌گردد، با تعجب سؤال می‌کند: «ضاوۀش ئه‌وه ضییۀ؟ ده‌نطی زوأنای دص؟!، سید بدون اینکه خود را ببازد، با لحن مخصوص پاسخ می‌دهد: «تاخر قوربان ضاوۀش بص‌زوأنای نایص»، در سایه لطف این پاسخ حضرت شیخ با تبسمی از او می‌گذرد و سید در فرصت مناسب سماور را خاموش می‌کند. موارد دیگر نیز در همین زمینه اتفاق می‌افتاد و بمحض اینکه از جانب حضرت شیخ مورد بازخواست قرار می‌گرفت، فی‌البداهه لطیفه‌ای اظهار میداشت و بدین شیوه دلپذیر صحنه را عوض می‌کرد.

باری چنانکه گفتیم وابستگی سید به زندگی تنها از طریق سیگار و چایی بود، مخصوصاً به چایی چنان علاقه داشت که شخصاً درصدد تهیه آن برمی‌آمد و کمتر به دیگران اجازه می‌داد در این کار به او کمک نمایند، با توجه به همین علاقه شدید سید به سیگار و چایی بود که استاد عبدالرحمن شرفکندی «هه‌زار» در قطعه شعر معروف خود بنام «به‌رهو موکریان» در مورد ایشان می‌گوید:

کئ وه‌کو سه‌ییدی دهس و دلبازه؟

تووتنی کوئی هه‌بی و چای تازه؟

پس از فوت حضرت شیخ نیز سید بخاطر فضایل فراوانش فوق‌العاده مورد تکریم و تعظیم منسوبان بود و او را بعوان مخاطب، کاتب، امین‌دار حضرت شیخ و یادگاری از آن دوران، بسیار احترام می‌گذاشتند، نظر به همین مقام و موقعیت بود که وی با روستای عشایر و اکابر منطقه در تماس و مکاتبه بود چنانکه در آیند خواهد آمد، اغلب در نامه‌هایش در قالب عبارات بسیار شیرین و طنزآمیز با آنان به مزاج و شوخی می‌پرداخت ولی هیچیک از این بزرگان سخنان او را بدل نمی‌گرفتند و حتی مایه افتخار و مباهات نیز می‌دانستند.

خلاصه، سید که سالها عمر شریف خود را در خدمت حضرت شیخ گذرانیده و بینش از هر کس دیگر به ایشان تقرب داشت، پس از فوت آن حضرت هم سالها در خاقاه یگانه شخصیتی بود که با نقل صحیح اقوال ایشان مجالس وعظ و تبلیغ را صفا و روحانیت عجیب میداد و عاشقان و مشتاقان حضرتش را با نوع تعالیمش آشنا می‌نمود، چه بسا اشخاصی از ارباب فضل و دانش که به خدمت حضرت شیخ نرسیده و با نحوه طریقتش آشنایی نداشتند، از طریق مقایسه در این باره قضاوت مینمودند، ولی همینکه یکی دو مجلس پای صحبت این سید مبارک محضر می‌نشستند بکلی ذهنیت قبلی را کنار گذاشته در زمرهٔ مخلصان آن حضرت قرار می‌گرفتند.

نگارنده خود از افراد متعدد شنیده است که در اینگونه مواقع، فصاحت بیان و جاذبهٔ کلام سید چنان بود که ساعتها قلوب همه شنندگان را از آنان می‌ربود و ماهرانه بعالم دیگر پیوند می‌داد.

بدینگونه سید نزدیک به پنجاه سال عمر گرانمایه خود را در خانقاه یا زهد و ریاضت و تقوی و دیانت سپری نمود و با حسن رفتار و عزویت گفتارش بر اقطاع ضمیر زنده دلان حکومت کرد، تا اینکه در سال «۱۳۱۵» ه.ش این بلبل خوش‌نوا گلستان فضل و هنر بر اوج شاخسار عزت و افتخار بسوء ملاء اعلا پر کشید و در جوار حمت حق آشیان گزید، جنازه‌اش را به مقبرهٔ حضرت شیخ حمل نمودند و در یک متری شرق آرامگاه آن حضرت در مقابل پایهٔ ضلع جنوبی آن به خاک سپردند.

غزلیات

آب و آتش

جانا توئی جانانهام از بهر تو دیوانه‌ام
بر هم وزن کاشانهام باز آ بده عیدانهام
بر روی تو پروانه‌ام از غیر تو بیگانه‌ام
در کوی تو افسانه‌ام باز آ بده پیمانه‌ام
عید مرا فیروز کن شام مرا بهروز کن
روز مرا نوروز کن باز آ بده عیدانهام
غمکین و محزون توام شیدا و مجنون توام
مفتون و افسون توام جانا بده پیمانه‌ام
بابا بده نوروزیم از دل بکن دلسوزیم
بی تو بسی‌بی روزیم خواهیم ز تو عیدانه‌ام
کردی تو زاول بر همم رفتی و کردی در هم
جز این نباشد مرهمم کآیی دهی عیدانه‌ام
اندر صفا و بیفشی اندر جفا و سرکشی
مانند آب و آتشی پر شد ز تو پیمانه‌ام
در هجر تو افسرده‌ام بیچاره و دلمرده‌ام
تا جان بحق نسپرد بهام باز آ بده عیدانه‌ام
تو حيله‌باز و پرفنی آهووش و شیرافکنی
من بینوایم تو غنی پر کن بده پیمانه‌ام
ای دلربای شوخ و شنگ ماه عجم رشک فرنگ
ما را وزن بر شیشه سنگ باز آ بده عیدانه‌ام
از مامرم باز آ به عید عیدم کن از رویت سعید
یک عید ما گردد دو عید گر خود شوی عیدانه‌ام
جانا بحق پیرما در کار کن تدبیر ما
تا نگسلد زنجیر ما باز آ بده عیدانه‌ام
جانا بحق شمس دین مفرب ما را بیش از این

در غم مدارم اینچنین پر کن بده پیمان‌ام
 ای دلبر خوش سیرتم از خوی تو در حیرتم
 باری بترس از غیرتم باز آ بده عیدانه‌ام
 ای زودرنج بی‌هنر وی دیر صلح خیره‌سر
 شرمی کن از روی پدر پر کن بده پیمان‌ام
 تو جاه پیر رهبرت تو حق شیر مادرت
 افتاده‌ام در معبرت باز آ بده عیدانه‌ام
 جانا بکن غمخواریم بشنو فعان و زاریم
 در امتهان و خواریم باز آ بده پیمان‌ام
 افتاده‌ام بر درگهت آلوده در خاک رخت
 مشتاق روی چون مهت باز آ بده عیدانه‌ام
 محبوب و رند و مهوشی بیباک و مست و سرکشی
 اینم جزای «چاوشی» کآیی شوی عیدانه‌ام

به دنبال غزل فوق که نزدیکیهای عید برای یکی از دوستانش ارسال داشته می‌افزاید: این چند بیت بی‌سروپا را که نمونهٔ حالت چاوش بی‌سروپا است طفلانه انشا و تحریر نموده روانه داشتم که شاید از این همه کشاش له دور از آن محبوب مهوش دچار و گردن‌گیر چاوش پیر مشوش است، رقتی پیدا کرده رأفتی بهم‌رسانند و مبتلای خودتان را قدری قدر بدانند و از نظر عنایش نرانند.

عرش خدائی

ای دوست تو آرام دل و راح روانی
صد حیف که درد دل غمدیده ندانی
ای یار توجانی و جنانی و چنانی
شایسته آنی که بگویم به از آنی
ای شوخ تو محبوبی و مرغوبی و بس خوب
مطبوعی و متبوع همه شیر دلانی
جانانه جانی و تو جان دو جهانی
در سوختن خرمن من برق جهانی
دلدار و دلارامی و دلسوز و دلاور
شنکی و قشنگی و فرنگی گذرانی
از بوی شبه مشک و زناری و از قد
شمشادی و بانی و نی و سر و روانی
با روی چو مه روزی و نوروزی عیدی
وزیرچم و گیسو شب ماتمزدگانی
ز ابرو و مژه طاقی و شمشیر و کمانی
خنجر، قمه و تیر و خدنگی و سنانی
زلفت چو شب قدر و رخت غزه شوال
در منع من شیفته از خود رمضانی
ز آن چشم سیه مستی و فتن و شرانگیز
آهووش و شیرافکن و آزاده نشانی
خورشید درخشانی و تو بدر منیری
نی نی غلطم نی که نه اینی و نه آنی
گاهیت بگویم که تو خود عرش خدائی
باز آیم و گویم که همواز تو نشانی
دیدار تو فردوس و فراق تو جهنم

یاران تو باقی به تو واغیار تو فانی
زین رو که ترا هست زهر چیز نشانی
زید که تو این نسخه خود جامعه خوانی
«چاوش» تو از این هرزگی و بلبلی بس کن
گر عاشقی پروانه صفت سوز نهانی

دلدار بی مثال

کجا دلدار ما امثال دارد
که در هجرش نکویی حال دارد
قدومش تا جهان آباد کرده
زمانه حال استقبال دارد
به گردن کرد قمری طوق چون دید
که سرو ما به پا خلخال دارد
یکی صد گشته داغ دل از آن رو
که الف بینش دو خال دارد
به بر آنکس کشد بالاش چون نی
که بهرش قامت چون دال دارد
خطی بر خرمن مه پاره اش دید
از آن مور سلیمان بال دارد
به غمزه خانه وی سحر بابل
ز سینه تخته اطفال دارد
نماند آرزو چون روت بینم
اگر چه دل هزار آمال دارد
همه کس بهر وصل سر و قدت
به سینه سین استقبال دارد
هر آنکو دید تیغ ابروت را
به قتل خویش استعجال دارد
شب قدر خطت با روی عیدت
قرین شد عالم اشکال دارد
برای خاک بیزی بر سرما
زمانه آسمان غربال دارد

چوپا بر زلف مشکین می‌گذارد
دل عشاق را پامال دارد
مگر نحل است این خط بر لب لعل
که شهد صاف زیر بال دارد؟
«شهید» از حسرت قد چو الفش
خمیده قامت چون دال دارد

صه‌بای شوق

آنکه جان را در ره تو بی خطر باز د منم
در گذرگاهت چو نقش پاسراندازد منم
آنکه غمهای ترا چون جان بدل دارد منم
و آنکه جز یاد ترا از دل بدر سازد منم
آنکه از صه‌بای شوقت آنچنان سرمست شد
تا قیامت کسی بخود یکدم نپردازد منم
آنکه از بی‌یاوری در محنت آباد فراق
هر نفس فوجی دگر از غم برا و تازد منم
آنکه در غمخانه دنیا بسان بیوگان
باغبار و اشک و باد و دو شرر سازد منم
آنکه پیش غمزات کمتر بود از روبهی
و آنکه بر بدخواه تو چون شیر نر تازد منم
آنکه چون شخصی که زرعش آبیاری می‌کند
هر نفس یک صفحه از اشک تر سازد منم
آنکه از سودای چون من عار می‌آید ترا
آنکه از عشق تو برجن و بشر تازد منم
آنکه «چاوش» را به پیغامی نه بنوازد توئی
و آنکه بهر گوی تو پا را ز سر سازد منم

شاعر غزل فوق را نیز بعنوان نامه برای یکی از دوستانش ارسال داشته و بدنبال غزل می‌نویسد: میرزا عبدالوهاب خبرداد که محبوب تو محموم است، افسرده شدم، محمودش تکذیب کرد، آسوده گشتم، در آنچنین به انشاء این چند بیت بی‌سروپا در آویختم که شیخ سعدی شیرازی «قدس سره» فرموده است:

از هر چه بگذرد خبر دوست خوشتر است

پیغام آشنا نفس روح پرور است

امیدوارم که به مزاج کثیرالابتهاج گوارا شده در بازار عنایت و مرحمت به درجه رواج برسد و منظور نظر آیند، شاید صلۀ آنها وصلۀ دیگر شود.

همین مگو ما را بداننده بار نیست

با کریمان کارها دشوار نیست

عیسی صفت

ما جمله چون تینم و تو بر جمله چون سری
مرسرسز است بر تن بیچاره سروری
برد یونفس ما چو سلیمان تو حاکمی
داری نکین صدق و اطاعت کند پری
یأجوج غیر را تو شدی سد معنوی
زیید تر اکنون که بگویم سکندری
احیاء شرع و شیوه مولای خویش را
کردی تو ای سری بقوای پیمبری
عیسی صفت توئی که دل اندر جوار تو
ز امراض باطنیش به بیشک شود بری
سحار وقت را تو شدی موسی زمن
چوگان تو زبس که نموده است اژدری
نمرودیان ز حقد و حسد نار منجینق
سازند و باک نیست که تو کابن آذری
طوفان بود هوا و سفینه است صحبت
کنعان بکه رود به هوای شناوری؟
مأمور توبه ام بکلام خدا که رو
با صادقان بکوش که از عمر برخوردار
باب نفاق قلعه اهل شقاق را
کندی زیبح و بن توبه بازوی حیدری
«چاوش» زبان گشاد و مدد از تو روی داد
بی فهم دان کسی که نظر کرد سرسری

نگار سنگدل

نگار سنگدل لولاک لولاک
نرفتی دود آه من به افلاک
به صورت یوسفی تو یا ابن یوسف؟
ترا زبید کنون خوانند سفاک
به للاحصی ثنا گویم ثنایت
که نورالشمس من نور محیاک
پس از مردن به سر و قتم رسیدی
فقد احییتنی الله حیاک
به هجرم دل چنان تنگ است و تاریک
زدود آه من «ایاک ایاک»
خطا کردم ترا گفتم خطا کار
خطا کاری و تو حاشاک حاشاک
همان ساعت من از جان دست شستم
که دل شد بی کمندت صید فتراک
اگر دل از تو برگردد شود گل
و گر جان غیر تو جوید شود خاک
تو هم گر «چاوش» خود را برانی
بدین پاکی که داری هستی ناپاک

شاعر این نامه را خطاب به یکی از دوستانش با غزل فوق آغاز می‌کند و سپس اضافه می‌نماید: از آن وقتی که کفیل را معجلاً به استقبال همان قبلهٔ آمال دوانیده‌ام در روی زمین آرامی ندارد که یارب از گلبن بستان جان و همان تازه نهال باغ خبان از رود مردود چسان عبور می‌کند؟

چو بیایی دهمت جان چو نیایی گشدم غم
باید از دست تو مردن چه بیایی چه نیایی

از همت حضرت مستطاب مولی روحنافداه خواهانم که بی‌ضرر و زیان ترا
بمابرساند و ما را صدقهٔ اسم مولای شما گرداند، آمین یا شمس‌الملک والدین:

یارب آن محبوب ما را بی زیان
در پناه شمس دین اینجا رسان
یارب آن دلدار را اینجا رسان
تو بحق پیر پورهان بی‌زیان
جان ما یاداً فدای جان پیر
دل شود هر دم بلاگردان پیر
یارب او را از هم و غم دور کن
جان او را تو بخود مسرور کن
روی او را از بلا محفوظ دار
دیدهٔ ما را بدو محفوظ دار

دلبر سرمست

گهی زامیدمی رفتم به افلاک
ملک گفتی مرا کالّه هناک
گهی از بیم می‌کردم به سر خاک
مرا بر دیده‌می زدخار و خاشاک
بیا ای دلبر بای شوخ و چالاک
بکن کاری که دل از غم شود پاک
بیا ای دلبر سرمست بیبای
که از داغ توام شد سینه صد چاک
بیا جانا بحق شاه لولای
حیّاتم تازه کن الله حیّای
به غمزه خوانمت حجّاج سفاک
و لیکن داری اندر لعل تریاک
به غمزه خوانمت حجّاج سفاک
زلعلت منفعل کردم که خاشاک
بود زلفت بتر از مار ضحاک
و لیکن داری اندر لعل تریاک
غم و اندوه فرقت خار و خاشاک
بسوزد لوبدا نور محیّاک
خوشا کآیی و «چاوش» روی بر خاک
کنی رویش برحمت ز آب و گل پاک

افسانه من

ای که بر جانم زدی از نور رویت نارها
بر میان دل زمویت بسته‌ام زنارها
ای که هر دم میفزایی بر دلم آزارها
پر شد از افسانه من کوچه و بازارها
می‌فرستم سوی تو من بیخبر چارها
می‌خورم خون جگر از غصه بر چارها
می‌گذاری بر دلم هر لحظه از غمبارها
می‌نپرسی از کرم یک دفعه از غمبارها
گفت نَمّامی که دارد یارت از تو عارها
تا کی این پیغام و پیک و نامه و اشعارها؟
می‌خلد ما را بخاطر هر دم از غم‌خارها
کس نمی‌کوشد بکارم یکدم از غمخوارها
تا تو رفتی از برم ای حسرت گلزارها
غم فزاید بر دلم از دیدن دیدارها
ای فدای خاک راهت زبده غمکارها
«چاوش» بیچاره را غمخوار شو در کارها

صهبای وصال

خوشا روزی که طالع یار باشد
درآید پیک و همراه یار باشد
بخندد یار و قاصد مژده جوید
مرا هم زر دوصد خروار باشد
بریزم پیک را زرتا به زانو
که اینت خرجی بازار باشد
نثار مقدمش را نالم از جان
که جان را کی چنین مقدار باشد؟
دهم دل راو از جان عذرخواهم
که جانا عفو تو بسیار باشد
سلامی کرده بنشیند دل آرام
بگوید طالعت در کار باشد
کنم سرمست صهبای وصال
که داغی بر دل اغیار باشد
چنانست شاد گردانم که آنی
به عشرت اشک عیش یار باشد
ترا مثال «چاوش» کردم آزاد
ولی زین پس اگر حق یار باشد

شاعر بعد از غزل فوق این جمله را بدنبال آن می افزاید: قربانت گردم امروز
جمعه هم رو بشام آورد و بوی پیراهن به مشام نرسید.

گلبرگ

نیگارینا چها کردی تو با من؟
زدست من رها کردی تو دامن؟
برفتی و به هجرم وا سپردی
بگو ترک وفا کردی تو یا من؟
اگر چه میکنی دور از خدایم
همیشه از خدا خواهم ترا من
مدهزین بیشتر دردم مبادا
زدست تو برآرم ربّنا من
گروه زیرگان راشد مسلم
که فردی در جفا تو در وفا من
من و تو در دو عالم بی نظیریم
عزیزم در غنا تو در عنا من
ندارم غیر از این از حق تمنا
که با من باشی باشم هر کجا من
من از بیداد تو داد از تو خواهم
که تو خود شاهی و مسکین گدا من
برآرم در غمت هر دم نوائی
توئی گلبرگ و بی برگ و نوا من

غم عشق

هستم امروز بجان منتظر دیدارت
دیده‌ها بر هم و دل درهم و جان هشیارت
نه همین محنت امروز مرا دارد زار
غم امسال و بتر حسرت لطف پارت
غم روی تو مرا با همه کسی یگرو کرد
دیده را هم نگذارم که بچیند خارت
دی که ما را هوس بوسه بدل بود مدام
شادم اکنون بکف پای سگ دربارت
من که از گلبن خار تو گل می‌چیدم
کی توانم که زیک میل بینم خارت؟
بس که در دل غم هجرت و ریاضات کشید
قانع آید به نسیم از طرف گلزارت
لذت بار غم عشق تو «چاوش» داند
که دود چون شتر مست به زیر بارت

بوی تو

بادی که گزارش به سر کوی تو یابم
جان باد فدایش که از او بوی تو یابم
خاکم به ره هر که گذر سوی تو یابد
چون نیست رهم آنکه گذر سوی تو یابم
زیر قدمت باد سرم چون ندهد دست
کش بالش راحت سرزانوی تو یابم
جز ضربت تیغ ستم و تیر جفایت
کامی که من از رساعد و بازوی تو یابم
خواهم کنم از رشته جان بند قبایت
تا دمدمش بسته به پهلوی تو یابم

سرمست هجر

به دیدار تو چندان مایلستم
که از غیر تو یکسر غافلستم
چنان سرمست و حیرانم به هجرت
به درد خویشتن هم جاهلستم
به قامت سرو آزادی به رخ گل
منت هم قُمریم هم بلبلستم
دل آید سوی تو من در پی دل
چه سازم خود گرفتار دلستم؟
فراقت کرد بیزار از حیاتم
به مرگ خود کنون مستعجلستم
زاشک حسرتم گلگشت گل گشت
به هر دو پای اکنون در گلستم
به ماضی حال «چاوش» این چنین بود
کنون در غصه مستقبلستم

دلبر من

دلبر من دلبر من دلبرم
سرور من سرور من سرورم
گر تو زمن فارغی من حلقه‌وار
بی‌سروپا بر درم و بر درم
روی تو خورشید دل افروز و من
ذره بی‌قدرم و بل کمترم
حسن تو ماه است و رخ من چو کاه
من بچه روکاه بر مه برم؟
«چاوش» تو کرد وصیت که هان
دفن کن ای یار در آن معبرم

قربان سرت

ای سر «چاوش» به قربان سرت
جان و دل سر گرد خاک معبر
گفته بودی در یکی از نامه‌ها
باش گایم چند روز دیگر
روزها شد هفته و شد ماه و سال
کم نشد از چند روز دیگر

سه‌یید بی‌جگه له دانان و نووسینی چامه و غه‌زهل و مه‌سنه‌وی له
هموو بابته و بوار و شیوه و شیوانیکی شیعی‌دا زه‌وق و قه‌ریحه‌ی
خوی به‌تاقی کردوته‌وه و شاره‌زایی و کارامه‌یی و لی‌هاتوویی و
ده‌سه‌لاتی خوی نیشان داوه و ئەم ته‌رجیع به‌نده‌ی خواره‌وه‌ی له‌و
په‌پی جوانی و دل‌رفینی و ناسکیتی و هه‌ست و سۆزدا داناوه:

ای معتکف ضمیر پاکم	آرام درون دردناکم
پایی به سر من از کرم نه	کاندر قدمت بسان خاکم
دور از تو زگریه دمادم	در باغ چو سر بریده تاکم
تاشانه زدی به زلف کردی	از غیرت شانه سینه چاکم
شمشاد چو قد کشید بنمود	از حسرت قامتت هلاکم
هر چند نمیکنی تو یادم	از یاد تو من همیشه شادم

ترجیع بند

سید علاوه بر غزل و مثنوی در قالبهای دیگر شعر نیز طبع آزمایی نموده و در همه این زمینه‌ها هم مهارت و استادی خود را به ثبوت رسانیده است، ترجیع بند زیر که وقعاً در آن حق بلاغت را ادا کرده و پای سخن را به ذروه فصاحت رسانیده است، می‌تواند شاهد این مدعی باشد:

ای معتکف ضمیر پاکم	آرام درون دردناکم
پایی به سر من از کرم نه	کاندر قدمت بسان خاکم
دور از تو زگریه دمادم	در باغ چو سر بریده تاکم
تاشانه زدی به زلف کردی	از غیرت شانه سینه چاکم
شمشاد چو قد کشید بنمود	از حسرت قامت هلاکم

هر چند نمیکنی تو یادم

با یاد تو من همیشه شادم

ای شوخ وفا کم و جفا بیش	اندر ره تو گذشتم از خویش
تا عشق ترا گرفته‌ام پیش	جز کیش تو خود نباشدم کیش
دیدار تو غمزدای جانان	هجران تو شد مدار تشویش
بر محنت من فزایی هر دم	جانا تو چه خواهی زین دل ریش؟
ای لعل تو مرهم جراح	از غمزه مزن بخاطرم نیش

هر چند نمی‌کنی تو یادم

با یاد تو من همیشه شادم

فردوس چو تو گلی ندارد	چون موی تو سنبلی ندارد
چون روی تو کسی گلی ندارد	چون من کسی بلبلی ندارد
خورشید نگشت با تو همسان	زیرا چو تو کاکلی ندارد
جز نشئه باده الست	همرنگ لبث ملی ندارد
دل قنبر و او علی و لیکن	دل دارد و دلدلی ندارد

هر چند نمی‌کنی تو یادم

با یاد تو من همیشه شادم

مژگان تو عسکر سیاهند	در پاس رخت چه خوش سیاهند
دو چشم تو مست و شوخ و شاهد	بر کشتن صد چو من گواهند
زلف تو شب فراق عاشق	دو روی تو دو هفته ماهند
خورشید تو بامه دو هفته	در روز نه جای اشتباهند
قاصد نه همین دلست و جانم	در راه تو یکم اشک و آهند

هر چند نمی‌کنی تو یادم

با یاد تو من همیشه شادم

ای یار نگویمت که ماهی	مه را نبود به سر کلاهی
بر زمرة مهوشان تو ماهی	نی‌نی غلطم که قبله گاهی
شمشادی به قد و کسی ندیده است	شمشاد که بگذرد به راهی
بالای تو سرو و این عجب‌تر	بر سرو نشسته است ماهی
آهم به فلک رسید و اشکم	خواهد که فرو رود به ماهی

هر چند نمی‌کنی تو یادم

با یاد تو من همیشه شادم

مژگان تو خود سیاه رنگ است	با خاطر خستگان به جنگ است
بر حال دلم بسوخت هر دل	الّا دل تو که خاره سنگ است
سیمست نهان به سنگ و از تو	تن سیم و دراودل چو سنگ است
مژگان تو بی‌کمان ابرو	هر یک به مثل یکی خدنگ است
دل دارم و جان سپردم اکنون	از یاری مات عار و ننگ است

هر چند نمی‌کنی تو یادم

با یاد تو من همیشه شادم

باز آی که تا برت بمیرم	شاید بقیامت بگیرم
روی تو بگفت که شاه حسنم	ابروت بلی که من مشیرم
دو چشم تو ترک بی‌عرق مست	گوید زقنت که من سبیرم
زلف آمد و گفت من کمندم	زد غمزه قدم که شیر گیرم
باز آ و بکش مرا که هرگز	بر کشتن خود ترا نگیرم

هر چند نمی‌کنی تو یادم

با یاد تو من همیشه شادم

چشم تو بگفت من اسیرم ابرو و مژه است تیر و شیرم
آن غمزه دوستم چو حجاج باز آمد و گفت من وزیرم
جان رفت برش که من فدایم دل گفت بلی که من امیرم
صد شکر که در کمند زلفم چاه زلفش بود سبیرم^(۱)
خطش چو دمید گفت زلفش شد دلبری از کفم که پیرم
هر چند نمی‌کنی تو یادم
با یاد تو من همیشه شادم
ای روی تو در جهان گل من آسایش و راحت دل من
باز آو بکش که در فراق شد رشک سعیر منزل من
در وصف گل تو نیست «چاوش» بلبل به مثابه دل من

هر چند نمی‌کنی تو یادم
با یاد تو من همیشه شادم^(۲)

«۱» سبیر: نام چاهها هادیه متعلق به تمیم رباب.
«۲» از آخر بند این ترجیع بند فقط این سه بیت باقی مانده بود.

مثنویها

سهیید له دانان و نووسینی مه‌سنه‌ویشدا شاره‌زایی و کارامه‌یی
خۆی نیشان داوه و به جوانترین شیوه و به به‌رزترین ناوه‌روک
مه‌سنه‌وی هۆنیوه‌ته‌وه.

سهیید ئه‌و مه‌سنه‌ویییه‌ی خواره‌وه‌ی بۆ یه‌کیک له فه‌قیکانی
پیشووی خۆی به‌ ناوی «میرزا عه‌بدوللّا» «مصطوّ»ی کورپی کوێخا
مه‌حموود نووسیوه و به‌ شیوه‌ی نامه‌ بۆی ناردووه. سه‌رده‌میک
ئاوایی «په‌حیم‌خان» له‌ به‌یعوولشه‌رتی جه‌نابی شیخ‌دا بووه و
کوێخا مه‌حموود له‌ لایه‌ن شیخ‌ه‌وه سه‌ره‌په‌رستی کاروباری ئه‌م دێیه
و نوێنه‌ری کۆکردنه‌وه‌ی به‌ره‌م و حاسلاتی ئه‌م دێیه‌ بووه، به‌لام
خۆی له‌ ئاوایی گۆیکته‌په‌ی نزیک په‌حیم‌خان نیشته‌جێ بووه و میرزا
عه‌بدوللّاش له‌وێ هه‌ر له‌گه‌ڵ باوکی‌دا ژیاوه.

سهیید ئه‌م فه‌قییه‌ی خۆی واته‌ میرزا عه‌بدوللّای زۆر خۆش
ویستووه چون و هه‌ک ده‌لێن میرزا عه‌بدوللّا ئینسانێکی زۆر زانا و
بلیمه‌ت و زیره‌ک و وریا و لیّهاتوو بووه و شیخی بوره‌هانیش هه‌ر
زۆری خۆش ویستووه، سهیید به‌ جۆریکی میرزا عه‌بدوللّا خۆش
ویستووه، ئه‌و نامانه‌ی که‌ بۆی نووسیوه ئینسان ده‌خاته‌وه بیر و
یادی خۆشه‌ویستی نیوان مه‌ولانای پۆمی و حیسامه‌دینی چه‌له‌بی، به
پێچه‌وانه‌ی ئه‌وه شه‌وه له‌ نامه‌کانی تری‌دا که‌ بۆ سه‌روک عه‌شیره‌ته‌کان
و ده‌سه‌لاتداران و ساماندارانی ناوچه‌ی نووسیوه، توانج و تانه و
ته‌شه‌ری له‌ هه‌موان داوه و لۆمه و سه‌رزه‌نشتی کردوون.

سهیید تا کۆچی دوا‌یی کردووه سه‌باره‌ت به‌و دۆسته
خۆشه‌ویسته‌ی هه‌ر به‌ وه‌فا و به‌ ئه‌مه‌ک بووه و له‌م دوا‌یییه‌دا که
میرزا عه‌بدوللّا له‌ دێی «حه‌مامیان» دانیشوووه و بووه به‌ نووسه‌ر
و میرزای مه‌حموود ئاغای ئیلخانی و کاری نامه‌نووسین و نامه‌کاری
و په‌روه‌رده‌ کردن و باره‌ینانی منداڵه‌کانی ئه‌وی وه‌ئسته‌و گرتووه،
ئه‌گه‌ر جاروبار به‌ هۆی ئیش و کاره‌وه نه‌یتوانیوه بجێ بۆ لای سهیید
و بیبێنێ، سهیید خۆی چووه بۆ دیده‌نی و هه‌ر چه‌ند زۆر به‌ که‌می له
خانه‌قا وه‌ده‌ر که‌وتوووه و چووه بۆ سه‌فه‌ر، به‌لام جاروبار چووه بۆ

دیی «حه‌م‌امیان» و چه‌ند ر‌وژیک له م‌الی میرزا عه‌بدول‌لا ماوه‌ته‌وه. ه‌هر وه‌کو گوتمان میرزا عه‌بدول‌لا خ‌وی پیاویکی زانا و بلیمه‌ت و خ‌وشخه‌ت و خاوه‌ن خوو ر‌ه‌وشتی به‌رز بووه و ه‌هر وه‌ک له نامه‌کانیه‌وه د‌ه‌رده‌که‌وئ شیخی بورهان زوری خ‌وشویستووه و له ته‌ریقه‌تیش بی‌به‌هره نه‌بووه، به‌لام به‌ر له‌وهی خویندن ته‌واو بکا، ژنی ه‌یناوه و ئە‌وه‌ش پ‌یچه‌وانه‌ی فه‌رمان و پاسپیری شیخ بووه، که به‌ره‌ه‌لستی کردووه له ژن ه‌ینانی سالیکانی ر‌یگای ته‌ریقه‌ت به‌ر له گ‌ه‌یشتن به‌پله‌وپایه‌ی به‌رزی خواناسی و ته‌سه‌ووف، ه‌هر به‌م ه‌ویه‌وه «سه‌یید» له‌و مه‌سنه‌وییه‌ی خواره‌وه‌دا میرزاعه‌بدول‌لا ده‌خاته به‌ر تانه و توانج و ته‌شه‌ر و ل‌ومه و سه‌رزه‌نشتی ده‌کا:

از فراق تو شکایت میکند
 رفتم و بگریستم پیش کفیل
 جان ما را هم زمان و همنشین
 الرفیق آمد بلی ثم الطريق
 تو کفیلی و مرا نعم الوکیل
 بار دیگر وا خریدی از تلف
 خود مرا زین روز عاجزتر خواه
 رو بر آن دلربای خیره‌سر
 از زبان «چاوش» گم کرده نام
 در رکابش باش و باز آوالسلام
 تو کفیلی مرد بزم و رزم باش
 عارف انداز است در هر رهگذر
 بلبلت افتاده‌اندر خاک و گل
 دارد او در گریه خود انغماس
 همچو تو یاری ندارد بیگمان
 جز ترا هرگز نخواهد از خدا
 یا بکش یا خاطرش را شاد کن

بشنواز «چاوش» حکایت میکند
 چون نشد کاری میسر از وکیل
 گفتمش ای خاطر ما را معین
 در غم و شادی توئی ما را رفیق
 ای سمی حضرت مهتر خلیل
 باشدت بر جان ما زین‌رو شرف
 سوی تو آورده‌ام از غم پناه
 خیز و بگریز و منیدیش از سفر
 رو بر آن دلبر شیرین کلام
 عرضه کن احوال «چاوش» را تمام
 عذر او می‌نوش و اهل حزم باش
 حلیه پرداز است آن شیرین‌پسر
 عرض او کن گای نگار سنگ دل
 عالمی از گریه‌اش دارد هراس
 جز تو غمخواری ندارد در جهان
 درد او را روی تو باشد دوا
 زود شو او را زغم آزاد کن

«سه‌یید» لیّ‌ده‌دا نامه‌ک‌یه به‌خشان دریّ‌ژه پیّ‌ده‌دا و ده‌نوسّی:
 در همین روز جمعه بیست‌وهفت شهر شعبان یکی از صدور ثقات زمان، و
 بلد از قوه جاذبه زنان، در گوش چاوش کشید که ای سفیه مسّی به رشید، وی
 در علم مکاید دوستان زمانی و زنانی بلید، مگر نمی‌دانی که یارت را این همه
 تأخیر از چیست و مایه این همه تعصیر از کیست؟ ای خاک عالم بر سر نادانیت،
 پاشان ده‌گه‌پّیته سهر هه‌لبه‌سته فارسییه‌که و ده‌لیّت:

گل بر این ینش که تو خوانی بصر
 سینه او دختری را مجمر است
 شد عری از نسبت مولای دین
 رشته نسبت هم او کوتاه کرد
 شد حنای پرچم او علم حال
 آن وایش مژده پیک سبا
 دوستان را دل از او مأیوس شد
 عبرتی برگیر و خود دیگر مکوش
 تحفه‌دان این بنده را منی الیک
 خود نگه‌دار این امانت را لدیک
 راست گفتی رحمت‌الله علیک
 آفرین بر پیر پر تدبیر ما
 یخلق الله مایشالو قال کن
 پس سمعنا گوی و دیگر دم مزن
 گفتم از دنیا که چه بود؟ گفت زن
 بی زنی شرط است مرا اهل طریق
 جان ما را عشوه زن از تن ربود
 پند ما را پیش او تأثیر شد
 صید بی صیاد او بی پیر شد
 خود ندیده است و نبیند هیچ‌کس
 مار بگریزد ز گلبانگ جرس
 عنکبوت هم می‌تند بال مگس
 اهل طایف زد به شاهنشاه دین

تف بر این دانش که تو داری بسر
 یار را سودای زن اندر سر است
 علم را از بهر او زد بر زمین
 علم را از بهر او در چاه کرد
 علم را او کرد یکسر پایمال
 علم و دینش در ره او شد هبا
 خاطرش در قید او محبوس شد
 ای سبکساربری از عقل و هوش
 نامه را مفرست پی کن اسب پیک
 گر نپرسی تو دگر ماذاعلیک
 گفتمش الصدق مخبوءلدیک
 رحمت حق بر روان پیر ما
 شمس‌دین آن منبع علم لدن
 کسی نمی‌داند چو او آفات زن
 علم او علم الیقین آمد نه‌ظن
 آن بود ام‌الخبائث ای رفیق
 آری آری یار ما را زن ربود
 تا که او را پای در زنجیر شد
 تا که آن صیاد ما نخجیر شد
 آنچه با ما کرد زن فریادرس
 بلبل بیچاره نالد از قفس
 صدمه سیلاب را خورده است خس
 قوم صالح ناقه را زد بر زمین

کشتن حجاج سگ ابن زبیر
 کرد اسیر آل پیمبر را یزید
 آنچه دید از اهل بسطام بایزید
 یاد کن از پشه و باد شدید
 هر چه بگذشته است و آید در زمن
 آنکه زن را در ازل فرمود زن
 حق که وی را پیش از این گفته است
 هر که کرد آن یار را از من جدا
 بارها می‌گفتمت کای جان من
 شیوهی یونانیان آموختی
 خیز و باز آو و مخور کید زنان
 خویش را بر دلق شیطان دوختی
 پند «چاوش» را چو در در گوش کن
 دامن شمس هدی را تندگیر

ظلم او هم بر سعید ابن جبیر
 شد عذابش لاجرم از حد مزید
 می‌زند راه مریدان را مرید
 هکدها عمر تو بادا بر مزید
 شمه‌ای از ظلم زن باشد به من
 کاش آن جلابه را گفتی مزین
 زن من کجا گویم به یار من زن؟
 جان او را حق کند از تن جدا
 دست من دامن تو بر زن متن
 محنت و رنج و زیان اندوختی ۱
 خانه‌دانی خود مزین بر خایه‌دان ۳
 جان ما را ز آتش غم سوختی ۲
 شربت مرد خدا را نوش کن
 از جوانان بگذر و مگذار پیر

میرزا عه‌بدوللا به پیی ئه و نووسراوه‌ی که له پستی یه‌کیک له
 نامه‌کانی «سه‌یید» دا نووسیویه‌تی، له هه‌شته‌می ره‌بیعول ئه‌وه‌لی
 سالی «۱۳۴۶» ی کوچی مانگی له ئاوابی «کولته‌په» وه چووه بوگوندی
 «حه‌مامیان» و دواي چهند سالیک دووباره گه‌پاوه‌ته‌وه بو دیی
 کولته‌په و کوچی دواي کردووه و له خانه‌قا به خاکیان ئه‌سپاردووه.
 «سه‌یید» له نامه‌یه‌کی‌تردا که بو دۆستیکی نووسیوه ده‌لّیت:
 روز چهارشنبه یازدهم شعبان چون خبری از آن دوحه اعتدال و گلبن گلزار
 خیال نیافتم، لاجرم بعنوان فال جهت تسکین حال و بال مترنم این مقال گشتم:

مرحبا ای گلبن بستان ناز
 مرحبا ای نوجوان تازه رو
 ای نهال قامتت سر و سهی
 مرحبا ای صبر و آرام دلم
 ای وصال تو صفا اندر صفا

مرحبا ای نونهال باغ راز
 ای گلستان را زرویت رنگ و بو
 ماه خوبانی و بر ایشان مهی
 خیر مقدم ای چراغ منزل
 وی فراق‌ت محنت و جور و جفا

<p>مرحبا ای طوطی شیرین مقال چند باشم بی تو زار و ممتعن نامدی ای من به قربان سرت گوشه گیرم می کشم بنگ غمت بر ملا گویم که من تریاکیم جان ما را در بلا انداختی رحمتی کن بر دل اندوهگین خیز و باز آو و مشود دیگر جدا</p>	<p>مرحبا ای معدن حسن و جمال ای گل سنگین دل سیمین بدن وعده فرمودی که می آیم برت روز و شب در انتظار مقدمت خلق حیرانند از بی باکیم پیک را بیخود به راه انداختی تو بحق پیر برهان شمس دین تو بحق جمله یاران خدا</p>
--	--

**دردسر دادم ترا از قیل و قال
یا حبیبی قم فقد ضاق المحال**

دسیان له وتوویژیکی دلدارانه و نه ویندارانه دا پرووی دلی له یار
دهکا و ده لیت:

<p>شمه‌ای از سوز و آه سرد دل از گل و گلزار و بلبل غافل است کی ورا پروای سرو و سنبل است؟ میل گل بر جانش سم قاتل است باشد اندر دیده اش گلزار زار دورتر از همگنان زار و ملوم گل بود در چشم او چون خارخوار بی جمال یار پندارد مشوم می نیارد کرد خود را آشکار کس نمی یارد کند پیشش عبور جان به قربان غبار معبرت ای به قربان تو هر دم جان من خیز و باز آو و ورا فریاد رس دست بر سر می زند همچون مگس</p>	<p>گوش کن تا عرضه دارم درد دل بلبل روی توکان رشک گل است دل به مهرت آنچنان پا در گل است ز آن زمان کش مهر رویت در دل است در هوای روت گرید زار زار بی تو در کنجی خزیده همچو بوم دارد اندر سینه از تو خارخار رفتن صحرا و سیر مرز و بوم روز و شب بگرفته کنجی بوم وار باشد از یاران جانی هم نفور ای سرم بادا به قربان سرت رحمتی کن بر دل حیران من بلکه آرامی بیابد یک نفس چون به پای توندارد دست رس</p>
---	---

**هجر تو ناراست و دل بیچاره خس
دل بجان آمد زجورت جور بس**

ئەمجار خۆی لە زمانی یارەکیهوه وهلام دهادتهوه ودهلّیت:

گررود از مرگ تو پنجاه سال	زنده گرداند ترا بوی وصال
گر کنم یک لحظه بر گورت گذر	خود بر آری زودتر از خاک سر
وربرت آیم در آغوشم کشی	می نگنجی درد و عالم از خوشی
یا برت آیم در آغوشت کشم	بنده سازم حلقه در گوشت کشم
گر گزارم یک نفس بر لب لب	رشک روز عیش گردانم شبت
بیدریغ از بوسه‌ای شادت کنم	بعد ویرانیت آبادت کنم
دست خود در بین دو دستت کنم	زبن سبب حیران و سرمستت کنم
گویمت ای عاشق مفتون من	خسته دل داده و محزون من
«چاوش» آشفته و مجنون من	ای سرشکت دجله و جیحون من
ای رئیس جمله اهل وفاق	کیف حالک یاحیبی فی‌الفراق
حال تو چون بود در هجران من؟	جور کردم از تو ای حیران من
ای سر و سردار ارباب وفا	عفو کن کز حد بدر کردم جفا
شاد باش ای خسته آزار من	ای رواج دکّه بازار من
شاد باش ای خسته تیر جفا	کآیدت از من صفا اندر صفا
شاد باش ایندم که من آن توام	من بعد من لقمه خوان توام
من بعد من خلعت شان توام	یار و یاور جان و جانان توام
زین سرا، سرزان سرایت سرورم	تخت و بخت من ترا تاج سرم
یار و غمخوار توام ای غم سرا	پس غم ما را بگو ای غم سرا
باش اندر جنت و صلح مقیم	من بعد مندیش از نار حجیم
فرقت ما بودای یار حمیم	برتن و جان تو چون ماء حمیم
از فراق مارها گشتی بدان	وصل ما آمد ترا دارا لمان

وصل ما باشد ترا درالسلام
همین مگو از فصل دیگر والسلام

هه‌روه‌ها له وه‌لامی نامه‌ی یه‌کیک له دۆسته‌کانی‌دا که به‌لێنی به
«سه‌یید» داوه‌ دوای چه‌ند رۆژێکی تر دیت بۆ لای، ده‌فه‌رمویت:

مه‌را آن گلبن بستان خوبی	نه‌هال باغ محبوب القلوبی
جمال دلبری و دلربایی	کمال پر دلی و پخته‌راییی
فروزب کلستان صباحت	صفای باغ و بستان ملاح‌ت
کساد دکه‌ شکر فروشان	خمار افزای بزم باده‌ نو‌شان
چراغ محفل باریک بنیان	اسیر چنگل تاریک بنیان
خبر فرمود کای دلداده‌ من	دمادم مست و محو باده‌ من
اسیر پرچم زنا‌روارم	فقیر حسن یح‌د و شمارم
اسیر پیچ زلف شیر گیرم	فقیر و هیچ حسن بی‌نظیرم
اسیر طره‌ پر پیچ‌وتابم	فقیر حسن بیرون از نصابم
هزار و بلب‌ل باغ جمال‌م	رواج افزای حسن بی‌مثالم
هلال دوری رخسار ماه‌م	مسوز از ناله‌ کم زن تیرآهم
که من اعجوبه‌ جمع بتان‌م	گه‌ت جان می‌ده‌م که جان ستان‌م
به غمزه‌ قاتل ارباب دردم	بیوسه می‌کنم‌شان زنده دردم
به غمزه‌ قابض ارواح‌م امروز	به لب صه‌با و روح و راح‌م امروز
به غمزه‌ قاتل ارباب شوق‌م	به بوسه زنده ساز اهل ذوق‌م
به غمزه‌ فتنه‌ انسان‌م این دم	به لب سرچشمه‌ حیوان‌م این دم
به غمزه‌ ماحی اهل نیازم	به بوسه نشه‌ ارباب رازم
کنون‌ت می‌ده‌م از خود نویدی	بمیر از شادی ارمرد رشیدی
پس از رنجی که از فرقت کشیدی	که بی من شربت محنت چشیدی
پس از چندی دگر آیم بسویت	ده‌م دوباره آب و رنگ رویت
پس از دردی که از هجران‌ت دادم	پس از داغی که بر جان‌ت نهادم
چنان تنگ‌ت همی آرم در آغوش	به هوش آیی شوی دوباره مدهوش
چکان‌م بر لب‌ت از چشمه‌ نوش	یکی دو قطره‌ تا سازی فراموش
هموم و غصه‌ و اندوه ما را	جفا و محنت انبوه ما را
الا ای محنت هجران کشیده	الا ای شربت حرمان چشیده

<p>ترا دست طمع از ما بریده زداغ ما زجان و دل رمیده مشو آشفته و خوش باش و شادان تنت را باز جانی در برآید بشارت ده که هجرانت سرآمد چو دیدم دلبرم از در درآمد جفا و جور هجرانم سرآمد بگفتم از طریق شوق و شادی بحمدالله خلائق الرشادی نگار نیا تو بهر مرده جانی مگر تو آیتی بودی زرحمت؟ الهی وصل را پاینده گردان مکن زین بیشتر از خود جدایم الهی بسته پندار خویشم وجودم را زجود خود فناده به قید بغض عمر و وحب زیدم خداوندا به حق پیر برهان مکن آواره از دربار خویشم</p>	<p>ترا باز امل سویی پریده به ناچاری به کنجی آرمیده که بعد از چند آید در برت جان روانت را روان دیگر آید نگار پاک دامنانت سرآمد تو گویی جانم اندر پیکر آمد روانم را روان دیگر آمد چو دیدم در درون خودگشادی که رستم از قیود نامرادی غلط گفتم که وحی آسمانی که بر بودی زجانم گرد زحمت؟ به نور خود دلم را زنده گردان بسوی خود در رحمت گشایم اسیر فکر ناهموار خویشم به ذات پاک خود آن دم بقاده گرفتار کمند کید و شیرم مرا زین نمس شیطان پیر، برهان مکن دیگر جدا از یار خویشم</p>
---	---

خدایا «چاوش»م بی دستگاهم بجز فضل تو می نبود پنام

ههروه ها له نامه یه کی تر دا ده نووسیت:

قوربانت گردم اوقاتی که سرکار وکیل آنجا می بود حیوان «قاورمه» را باز آورده بودند و تراکم نعم و ترادف ارزاق بود، خیال می کردم که این مائده از آن اوست و همین خوان بیدرنج علامت و نشان اوست نه نشان من، و الا شأن من حيله و دروغ است و خوان من ریزه و دوغ است، خود غلط بود آنچه ما پنداشتیم، منظور از تحریر این همه خیالات فاسده و تعریض امتعه کاسده همین است که بابت دکان من یاد شما است و متاع بازار من مراد شما است.

<p> بِه بازار خیالم جز مرادت که ملک توسست شهر پیکرای دوست نیاید در دلم از کس خیالی مزین از غبار زیر پایت درش بر روی کس هرگز نشد باز اگر باشد نبی نوع بشر نیست ترا چون من خریداری نباشد گر آید یک نفس در وی نیاید همیشه با روانم همنشینی که گوئی نقطه خط اللعینی مگو کذب است و لاغ الله حاضر </p>	<p> مرا در دکه دل غیر یادت نیاید خود متاع دیگر ای دوست نینم در جهان هرگز جمالی که باشد دیده ام صورت سرایت غمّت را دل بود خود حجله ناز مرا جز روی تواند در نظر نیست مرا جز یاد توکاری نباشد مرا جز فکر تو در دل نیاید چو نفسم گرچه یکسر نقص دینی چنانم در درون دل نشینی مرا جز یاد تو نبود به خاطر </p>
--	--

بیا بهر خدا ای شوخ مهوش
گذر کن پس نظر کن سوی «چاوش»

نامه‌های فارسی

نامه اول:

ای سر «چاوش» به قربان سرت جان و دل سر گرد خاک معبر
گفته بودی در یکی از نامه‌ها باش گایم چند روز دیگر
روزها شد هفته و شد ماه سال کم نشد از چند روز دیگر

قربانت گردم: محرره روز دوشنبه دوم ماه مبارک شعبان در حمایت «صالحه‌زله» زیارت شد، از دیدن پاکت رگشه بر اندام افتاد و خاطر محنت مظاهر را هوای طپیدن ظاهر شد که یارب در این چه حکمت است که من قاصد را فرستاده‌ام که تشریف را بیاورد و او تعلیقه را می‌نگارد؟ در حضور مرحمت ظهورشاه مشکل‌گشا حضرت مستطاب مولی‌له‌الفدا باطناً بنای ذلت و زاری نهادم که از خواندن تعلیقه دچار غم و محنت نشوم، گرفتار خلاف مأمول دیرینه نیابم.

یارب سببی ساز که یارم بسلامت باز آید و برهاندم از چنگ ملامت

از توقف قاصد هم هوای یأس را بخاطر راه نمی‌دهم که انشاءالله تعالی طول مکث قاصد، دلیل حصول مقاصد است و به زبان حال و قال بعنوان فال، برخلاف ماضی مطابق حال، مآل را بخیر استقبال میکنم و علی‌الاتصال مترنم این مقال:

عسی الکرب الذی امسیت فیه یکنون و رائه فرج قریب

والحاصل، صباح را در این حالت به مساء بر دم و مساء را باز به صباح

سپردم.

گهی ز امید می‌رفتم به افلاک	ملک گفتی مرا کالله هناک
گهی از بیم می‌کردم به سر خاک	مرا بر دیده می‌زد خار و خاشاک
بیا ای دلربای شوخ و چالاک	بکن کاری که دل از غم شود پاک
بیا ای دلبر سرمست بیباک	که از داغ توام شد سینه صد چاک
بیا جانا بحق شاه لولاک	حیاتم تازه کن الله حیاک
به غمزه خوانمت حجاج سفاک	ز لعلت منفعل کردم له خاشاک
بود زلفت بتر از مار ضحاک	و لیکن داری اندر لعل تریاک
غم و اندوه فرقت خار و خاشاک	بسوزد دل‌وبدا نور محیاک

خوشا کای و «چاوش» روی بر خاک

کنی رویش به رحمت ز آب و گل پاک

نامهٔ دوم:

«سه‌یید ره‌شید» ئەم نامەیه‌ی به‌م سه‌ردێره «قوربانت شوم باز آ
قربانت شوم» دەست پێکردووه و به‌هۆی دوو دێره‌ شیعری یه‌که‌می
نامه‌ به‌ شیوه‌ی مه‌ته‌ل و داخراو ئیشاره‌ی بۆ ئەم عیبارەته‌ کردووه:

قربانت شوم باز آ قربانت شوم

در کلام حق الف باتا بخوان	هین مشو آشفته و باز آمران
در کلام حق الف بانا شنو	خیز و باز آو و مرو شیدا مشو
یا بُنی از کُب سَرایم نوح وار	تانگردی همچو کنعان خواروزار
از ساوی کارها گردد تباه	من رحم نبود مگر در خانقا
پیر ما نوح است و کشتی صحبتش	نفس ما کنعان و طوفان غفلتش
شهوَت و کردار ما کوه بلند	پند نوح ار شنوی افتی به بند
گر بدقت بنگری لاعاصم است	کشتی اکنون باز و مولا راحم است

قربانت شوم:

مدت مهاجرت دراز کشید و حالت مصابرت فراز، نه از جانب شما پیغامی
است که دل را از او آرامی بهم رسد و نه در مقابل رسایلم جوابی است که بر
آتش دل آبی ریزد و نه نسیمی که بر سرما خاکساران خاکی بریزد:

ای وای زبی مهریت ای شیخ جفاکیش
در هجر توام خسته و افسرده و دل ریش
تا چند کشم بار خطا و غم و تشویش؟
روزم شب و در شب تب و در تب خورمنت نیش
باز آو بگش بهر خدا و مبر از خویش

هنوز در مقابل رسایل جوانی نرسیده است رسالهٔ دیگر را مهیا میدارم چکنم
که نکنم بی‌اختیارم، قربانت شوم از قراری که مشاهده می‌شود از خستهٔ خود
دست‌بردار شده‌اند اگر خدای نخواستہ چنین بوده باشد می‌خواهم که گناه خود
را بدانم، به خدای واحد بسوای مهربانی زیاد و تأسیس بنیاد و داد و تحکیم و
تأکید بنای اتحاد، قصوری گمان نمی‌برم، بلی بلی اینقدر هست و آنهم در اختیار
من نیست، شاعر فرموده است:

ز دوری تو مردم چه لاف زنم که خاک بر سر من باد و مهربانی من

در این هم که اختیاری نیست بدین ابیات مولانای جامی «قدس سره» اعتذار نموده به مراحم و گذشت حضرت مولی روحی فداه که در آن بحر بی ساحل و کنار، جسارت و سوء ادب و اینان و یونانیان قطره به دریاست، یا چون زمین و غبار است، استشعاع مینمایم که از این گناه ناکرده ما را صدقه همان دندان شکسته نموده عفو فرمایند، که العفو عندالقدره:

مانده‌ام از یار دور و زنده‌ام	زین گنه تا زنده‌ام شرمند‌ام
برده‌ام لاغر تنی پیش رقیب	استخوانی پیش سگ افکنده‌ام
بندگان داری سگان هم نیز و من	بندگان را سگ، سگان را بنده‌ام

والسلام

نامه سوم:

در غیرتم از صبا که هر گه و بیگه	گستاخ رود بکوی آن زیبا مه
او میرود و من از قفا می‌گویم	گریان و لیتنی گنت معه

قربانت شوم هر بار که بی غبار رعونت و استکبار، مکتوب شریف بر اسلوب لطیف از جانب دلدار منیف متضمن التفات خاطر خطیر بحال بنده حقیر فقیر و فرحبخش دل غمدیده و راحت رسان سینه جراحات کشیده می‌گردد و هر ذره از ذرات وجودی زبان حال می‌گشاید و این ترانه از مقام تضرع و ابتهال می‌سراید:

**من کیستم که نامه‌نویسی به سوی من؟
در طی نامه درج کنی آرزوی من؟
این دولت‌مبس است که گوش رضانهی
گاهی که قاصد بکند گفتگوی من**

و علیهذا القسط گستاخی ارسال نامه و خط مبنی از معنی نزاع و التیاع و ادراک سعادت اتصال و اجتماع مظنه اخلاص بحسن ادب و تجاوز از دأب ارباب طلب می‌نماید، لاجرم خرق حجاب عادت کرده و روی در قبله صدق و ارباب ارادت آورده می‌گوید:

جانا طلب وصل تو نتوان کردن
زین پس من و خون دل پیایی خوردن
جان را بخیال روی تو پروردن
شبهای دراز را به روز آوردن

چون سخن به اینجا رسید خامه خشک ایستاد و نامه بر خود پیچید، آری
چه توان کرد؟، آنچه مقصود است در عبارت نمی آید و آنچه در عبارت می آید
ادای مقصود را نمی شاید:

آن به که به لب مهر خموشی بنهیم
و ز درد سر خامه و کاغذ برهیم
دانیم که از دوکون مقصود یکی است
فارغ ز دوکون دل به مقصود دهیم

مقصود از این همه گفت و شنود آگاهی است به مقصود، هر که را از این
دولت ارزانی داشتند اگر هیچ ندارد همه دارد و هر که را از او محروم گذاشتند
اگر چه همه دارد هیچ ندارد، هوشمند آگه می یابد که همه اوقات را به تحصیل
سبب آگاهی معروف دارد و همه انقباس را به تقویت و تکمیل آن موقوف گرداند:

گدای کوی آن مقصود را میل
به نیل دولت شاهی نباشد
چنان خود را در آگاهی کند گم
که آگاهی از آگاهی نباشد

حق سبحانه و تعالی، آن محبوب را به دولت آگاهی بخود محفوظ و از نکبت
هرگونه مناهی و ملامتی محفوظ گرداند، آمین یا معین، اهل خانقاه دعا خوانند،
خلاصه جناب ملا معروف و کاک سلطان و ملا صدرالدین و ملا احمد و سید
هکذا، هکذا «باوه‌لص» را دست بوسم و امیدوار مرحمت سرکار امیرتومانم.

فرق است میان آنکه یارش دربر
با آنکه دو چشم انتظارش برادر

مبلغ موعود را تا زودتر حاضر نمایند دیر است و لا خیر فی التأخیر است و تأخیر از او تقصیر است، امیدوارم که فقیر پر تقصیر بدین اندازه در ادای دین تأخیر و تقصیر نکند، آنه علی کل شیء قدیر و بالا جابه جدیر.

والسلام

نامه چهارم:

«سه‌یید» این نامه را برای کاک محمد «خایه‌حه‌مه» فرزند آقا مؤمن‌بگ نوشته که انسانی خداشناس و مسلمان و متقی بوده است:

آقازاده محترم کاک محمد را به عرض سلام مصدعم، تشکی نامه مشتمل بر استشفای طلب تسلیه و رفع باد و بلا و خواهش دنیا و عقبی از اهل خانقاه را خواندم، اینست تعویذ را نوشته و افسون هوایی را روانه کردیم، خدای تعالی بشفای ظاهر و صفای باطن بر ما بندگان بی‌اطاعه و پر جفا منت نهاد و محض فضل بی‌انتها عفو تان کناد آمین، از وکالت دعاگو احوال ناساز را بپرسید و در خدمت شیزادگان روباه مزاج: آقا محمد امین بیگ و حسنخان به عرض دعا و سلام زحمت رسانم.

والسلام محمد رشید

رباعیات

چوارینه و دووبهیتییه فارسیه‌کانی «سه‌یید» زۆر ناسک و دل‌پفین و پڕ له هه‌ست و سۆز و شاعیرانه‌ن و له هه‌ندی وشه‌ی په‌وان و ساکار و ساده و عامیانه ناوه‌روکی زۆر به‌رز و جوان و دل‌نشین به‌دییه‌ناوه، «سه‌یید» ئه‌م چوارینه‌ی خواره‌وه‌ی له وه‌لامی مامۆستا مه‌لا عه‌زیزی مفتی‌دا نووسیوه که نوینه‌ری خه‌لکی شاری سه‌قز بووه له کۆپی شوپای ئیسلامی‌دا و یه‌کیک له دۆستان و هاوفه‌قیانی به‌پڕیز و خۆشه‌ویستی پێشووی خۆی بووه و له تارانه‌وه نامه‌ی بۆ «سه‌یید» ناردووه:

اگر من فی‌المثل زاهل تمیزم زیدردان بیدل درگرم
نشان رفعت قدر است یارا تعلق با همین شخص عزیزم

* * *

شدنی خامه‌دلم را ترجمان «بشنو از نی چون حکایت می‌کند»
با زبان تیز و چشم اشکبار «از جدایها شکایت می‌کند»

* * *

تا سایه‌پیر تو جدا شد ز سرم من خانه خراب و بیکس و دربدرم
ای سایه‌ی حق بحق آن پیر رئوف محض کرم‌ت سایه‌ای آور به سرم

* * *

من خودم بدم و زهر بدی هم بترم و زجمله‌ ما سیوای تو در خطرم
حقاً که تو خیر و ما همه شر تمام خود را بتو و ترا بحق می‌سپرم

* * *

یار ما رخت سفر هرگز نبستی کاشکی یا چوبه‌ستی راه‌ما از خود نبستی کاشکی
آن همای دولتم اول نیفتادی بدام یا چو افتادی زدام ما نجستی کاشکی

* * *

پنج‌شنبه ترا بخواب دیدم و الله لب بر لب تو نهاده دیدم تا الله
بیدار شدم کسی ندیدم گفتم لاحول و لا قوه الا با الله

* * *

ای یار چرا رفتی و از یار بریدی؟	از دام من خسته غمبار بریدی؟
ای شوخ از این شیفته زار چه دیدی؟	کزوی برمیدی و بر اغیار تنیدی؟
* * *	* * *
در غیرتم از صبا که هر که و بیگه	گستاخ رود بکوی آن زیبا مه
او میروود و من از قفا می گویم	گریان و لیتنی گنت مَعه
* * *	* * *
ماندهام از یار دور و زندهام	زین گنه تا زندهام شرمندهام
بردهام لاغر تنی پیش رقیب	استخوانی پیش سگ افکندهام
* * *	* * *
من کیستم که نامه نویسی بسوی من؟	در طی نامه درج کنی آرزوی من؟
این دولتم بسی است که گوش رضانهی	گاهی که قاصد بکند گفتگوی من؟
* * *	* * *
جانا طلب وصل تو نتوان کردن	زین پس من و خون دل پیایی خوردن
جان را بخیال روی تو پرودن	شبهای دراز را به روز آوردن
* * *	* * *
آن به که بلب مهر خموشی بنهیم	و ز درد سر خامه و کاغذ برهیم
دانیم که از دوکون مقصود یکی است	فارغ زدوکون دل به مقصود دهیم
* * *	* * *
گدای کوی آن مقصود را میل	به نیل دولت شاهی نباشد
چنان خود را در آگاهی کند گم	که آگاهی از آگاهی نباشد

شیخی بورھان

میژووی ژیانى عارفی رەببانی
شیخ یوسف شەمسەدینی بورھانی
خواناسی پایەبەرزى بارەگای سوبجانی
سەر قافلەى عابیدان و سۆفیانی روحانی
لە ئاسمانی عیرفانا خۆریکی تروسکەدار و نوورانی
بۆیە ناوبانگی دەرکردوو بە شەمسى بورھانی

پۆژی پرشنگداری ئاسمانی ئایین و عیرفانی ئەو باسەمان
ناوی یوسف و ناوی باوکی محەمەد و ناوی دایکی ئایشەیه، باوکی
لە تاییفەى ماوەت و دایکی لە ھۆزی کەلھورە و لە سالی ١٣٤٢ی
کۆچی لە دێی سیلۆئ لە ئاواپیەکانی ناوچەى لاجان ھاتۆتە دونیاو،
ھەر بە مندالی باوکی کۆچی دواى کردوو و دایکی چون ھەر
ئەو کورپەى بوو، زۆری خۆشویستوو و بە پێى دابونەریتی ئەو
سەردەمە ناویەتە بەرخویندن و قورئانی پیرۆزی تەواو کردوو و
چەند کتیبیکى خویندوو و بوو بە فەقى و ھیندیک کتیبى نەحو
سەرفیشى خویندوو و ئەوجار بۆ درێژەدان بە خویندن پووی
کردۆتە شارى مەھاباد «سابلاغ» و لە لای گەلى لە زانا پایەبەرزەکانى
ئەو سەردەمە خویندوویەتى، دایکی بۆ ئەو ھەمیشە چاوەدێرى
و ئاگادارى لیبکا، مالى چووەتە دێی «یالاو» کە بە سى کیلۆمەتر
کەوتۆتە پۆژھەلاتى شارى مەھاباد «سابلاغ» ھو.

ئەو زاتە ھەر بە مندالی نیشانەى ھۆشیارى و زیرەکی و
بەختەوهرى و گەورەیی بە ناو چاوانیەو ديار بوو و شیوەى
سالھان و پیاوچاکانى بە خۆیەو گرتوو و لە فەقییەتى دا زۆریش
بە خوداپەرستییەو خەریک بوو و نوێژى سوننەت وشەو نوێژى
ھەمیشە کردوو و ئارەزووى لە سۆفیەتى و سولوک بوو، لە
سەر ئەو ئارەزوو شەویک خەوى بە خوداناسى پایەبەرز و پیر
و مۆپشیدی بەناوبانگی تەریقەت خودالێخۆشبوو ھەزرەتى شیخ

عوسمان سیراجه دینه وه دیوه و له و خه وه دا حه زره تی شیخ بانگی کردو وه بۆ ته ویله .

شیخ یوسف شه مسه دین دوا ی چهند پوژ بیر کردنه وه هه والی نیازی سه فه ری خو ی بۆ ته ویله له ناو فه قیکان و هاوړپیان و دوسته کانی دا بلاو ده کاته وه و پوژیک له پوژان له شاری مه هاباده وه به ره وشاری سه رده شت ده که ویته پی و دوا ی چهند پوژ مانه وه له و شار ه له گه ل چهند که سی که له دانیش تروانی سه رده شت ده چیت بۆ ته ویله و به خزمه تی پیر و مور شیدی خو ی شیخ عوسمان سیراجه دینی نه قشبه ندی ده گا و تکای لیده کا که شیوه ی ته ریه تی فی ر بکا، حه زره تی شیخیش زو ری دلخو شی ده داته وه و به و په ری سه فا و لوتفه وه تکاکه ی و ه رده گری و شیوه ی ته ریه تی نه قشبه ندی فی ر ده کا و نیشانی ده دا، که چو ن ویرد و زیکری خو ی به جیبینی و به و جو ره بو وه به مریدی شیخ عوسمانی سیراجه دین و ماوه ی یازده سال له دپی ته ویله ماوه ته وه و له و ماوه یه دا وه کو مریدی کی به سو ز خه ریکی خوداناسی و خوداپه رستی و پیا زه ت و ته زکییه ی نه فس و سولوک و به جیهینانی شیوه ی ته ریه ت بو وه و کاتی خو ی به فیرو نه دا وه و به هه موو جوړیک به شیوه ی ته سه ووفه وه خه ریک بو وه و پوژ به پوژ بو وه به جیگای ته وه ججوهاتی شیخی سیراجه دین و به رده وام له به رزبو ونه وه دا بو وه .

شیخ یوسف شه مسه دین دوا ی ته واو کردنی ده وره ی سه یر و سولوک له سه فه ریک دا که له گه ل شیخی سیراجه دین ده چیت بۆ سوله یمانی به فه رمانی شیخ له خانه قای خواناس و مور شیدی نیو به ده ره وه ی ته ریه ت حه زره تی مه ولانا خالیدی نه قشبه ندی حازر ده بی و شیخ عوسمان ئیجازه ی خه لافه ت و ئیرشادی ده داتی و پی ده فه رموی که بگه رپته وه بۆ ناوچه ی موکریان و ده س بکا به ریگا پیشاندانی ئه وانه ی به دوا ی ریگای خواناسی دا ده گه رپن، شیخ یوسفیش ئاماده یی خو ی بۆ به جیهینانی فه رمانه کانی شیخ عوسمان پیشان ده دا، پاش ئه وه شیخ یوسف ده که ویته پی و ده گه رپته وه بۆ ناوچه ی موکریان و ماوه یه ک له گه ل دایکی خو شه ویستی له دپی «یا لاه ی

سه‌رئ» داده‌نیشی و دواى ماوه‌یه‌ک له‌ویش‌ه‌وه ده‌چیت‌ه ئاوايى «عیسا‌که‌ند» و ماوه‌ی دوو سالی‌ش له‌وئ ده‌مین‌ته‌وه و له پاشانا کۆچ ده‌کا و ده‌چیت‌ه ئاوايى بوره‌هان و هه‌ر له‌و شوینه که له دئی «بورهان» نیشه‌جئ ده‌بئ ده‌ست ده‌کا به سولوک کردن و به‌جیه‌ینانى شیوه‌ی ته‌ریقه‌ت و پئینوینی کردنی موسولمانان به پئی دابونه‌ریتی ته‌ریقه‌تی نه‌قشبه‌ندی خانه‌قایه‌کی گه‌وره له دئی «بورهان» دروست ده‌کا و ئه‌و خانه‌قایه هه‌ر له‌و کاته‌وه به خانه‌قای «شیخی بورهان» ناوبانگی ده‌ر کردووه و مال و ملک‌یکی زۆری له سه‌ر وه‌قف ده‌کا و زانایان و ئه‌هلی ته‌ریقه‌ت له هه‌موو لایه‌که‌وه پووی تیده‌که‌ن، شیخ یوسف له‌و ماوه‌یه‌دا که ده‌س ده‌کا به ئیرشادی ته‌ریقه‌تی نه‌قشبه‌ندی خه‌لک‌یکی زۆر له زانایان و پوحانیان و داخو‌ازانی سولوک له هه‌موو لایه‌که‌وه دین بۆ خزمه‌تی و ته‌ریقه‌ت له سه‌ر ده‌ستی وه‌رده‌گرن و ناوبانگ و شوهره‌تی به هه‌موو لایه‌که‌دا بلآو ده‌بیته‌وه و مرید و مه‌نسوب له هه‌موو شوینی ولاته‌وه داده‌بارین به سه‌ری‌دا و گه‌لئ پیاوی زانا و گه‌وره و که‌سانی پایه‌به‌رزی وه‌ک مه‌ولانا محه‌مه‌د سادقی مه‌رزنگ و خواناس و عارفی به‌ناوبانگ حاجی سه‌یید محه‌مه‌د سه‌عیدی نوورانی و شاعیرانی ناسک‌خه‌یال و هونه‌رمه‌ند و به‌هره‌مه‌ندی وه‌ک مامۆستا مه‌لا سالحی «حه‌ریق» و مامۆستا مه‌لا سه‌یید په‌شید و مامۆستا مه‌لا حه‌سه‌نی سه‌یفول قوزات مامی پێشیه‌وا قازی محه‌مه‌د و که‌سانی دی له سه‌ر ده‌ستی شیخ یوسف‌دا سولوکیان کردووه و ته‌ربه‌تی پوحی و سۆفیانه‌یان وه‌رگرتووه.

هه‌ر له‌و ماوه‌یه‌دا «شیخی بورهان» ویستوو‌یه‌تی بجیت بۆ حه‌ج و فه‌رزی حه‌ج به‌حی‌بینئ، هه‌موو شتیک ئاماده‌ کراوه و چه‌ند که‌س له مرید و مه‌نسووبانی که یه‌ک‌یک له‌وان زانا و شاعیری خواناس و سۆفی سه‌یید محه‌مه‌د سه‌عیدی نوورانی که له سه‌ییده‌کانی «کول‌یجه» بووه له‌گه‌ل شیخی بورهان له پئی ولاتی عوسمانی و میسه‌ره‌وه چون بۆ مالی خودا و له پئی دیمه‌شق و به‌غدا و هه‌ولێره‌وه هاتوونه‌وه بۆ ولاتی خۆیان، هیشتا شیخ یوسفی بورهان له سه‌فه‌ری حیجاز نه‌گه‌راوه‌ته‌وه که زانای خواناس مه‌ولانا محه‌مه‌د سادقی مه‌رزنگ، مریدی دل‌سۆز و

دروستکاری شیخ به یارمه‌تی مرید و مهنسووبه‌کانی‌تر دوو دانگی دبی شه‌ره‌فکه‌ندی کریوه که به سی‌وپیچ کیلومیت‌ر که‌وتۆته پۆژئاوای شاری بۆکان و شیخ یوسف دوا‌ی گه‌رانه‌وه له‌و دبی‌ه‌دا نیشته‌جی بووه و خانه‌قا و چه‌ند هۆده‌یه‌کی له‌وئ دروست کردووه، چون ناوبانگ و شۆره‌تی ئه‌و زاته له‌ ئاوا‌یی شه‌ره‌فکه‌نده‌وه به‌هه‌موو لایه‌ک‌دا بلاو ده‌بیته‌وه مریدان و مهنسووبان و به‌تایبه‌ت زانایان و پوحانیان له‌ زۆربه‌ی ناوچه‌کانی کوردستانه‌وه داده‌بارین به‌سه‌ری‌دا و هه‌ر ئه‌وه ده‌بیته‌وه‌ی ئه‌وه که له‌ دبی شه‌ره‌فکه‌ند نه‌می‌نیته‌وه، هه‌ر به‌م هۆیه‌وه له‌ پارچه‌ زه‌ویه‌ک‌دا که به «سۆلاوکان» به‌ناوبانگه‌ و به‌ دوو کیلومیت‌ر که‌وتۆته پۆژئاوای شه‌ره‌فکه‌نده‌وه خانه‌قایه‌ک و چه‌ند حوجره‌ و خانووی لئ دروست کردووه و ئه‌و شوینه‌ هه‌ر له‌و سه‌رده‌مه‌وه به «خانه‌قا» ناوبانگی ده‌رکردووه و شیخ یوسف شه‌مه‌سه‌دین ماوه‌ی هه‌ژده‌ سال له‌ خانه‌قا ده‌می‌نیته‌وه.

ئه‌وه‌ی شایانی باس بی ئه‌وه‌یه که دوا‌ی چه‌ند سال نیشته‌جی بوون له‌ خانه‌قا ئاوا‌یی «ئاتابلا‌غی» کریوه که به ده کیلومیت‌ر که‌وتۆته پۆژئاوای شاری بۆکان و پووبه‌پووی گوندی «حاجی‌له‌ک» ی شارو‌یرانه و ئه‌و گونده‌شی وه‌قفی «خانه‌قا» کردووه.

شیخ یوسف پیاو‌یکی جوانچاک و بالابه‌رز و سوورکاره‌ و پ‌یش‌یکی ته‌نگی بووه و پ‌وخساری وای نیشان داوه که له‌ پ‌یش‌دا قه‌یافه‌یه‌کی به‌ه‌یزی بووه، به‌لام عیباده‌ت و پ‌یازه‌ت و نو‌یژ کردن و پۆژ و گرتن و چله‌نشینی و نه‌فسکوژی و سالانی سه‌رده‌می سولوک و هه‌لگرتنی باری قورس و گرانی ئ‌یرشاد ب‌رستی لئ بریوه و جه‌سته و ئه‌ندامی کز و بی ه‌یز کرووه، شیخ یوسف پیاو‌یکی قسه‌زان و زمانپاراو و په‌وانب‌یژ و پاک‌یشه‌ر بووه و له‌گه‌ل خه‌لکی ئاسایی‌دا به‌ زمانی خویان قسه‌ی کردووه و له‌ خۆن‌وواندن و خۆ به‌ زل زانین و فیزوده‌عیه‌ ب‌یزار بووه و زۆر ه‌یمن و له‌سه‌ره‌خۆ قسه‌ی کردووه، کاتی که بزه‌و زه‌رده‌خه‌نه‌ی هاتۆته‌ سه‌ر لیو، پشتی ده‌ستی له‌ سه‌ر ده‌می داناوه و ه‌یچ کاتی به‌ قاقا پ‌ینه‌که‌نیوه.

شیخ یوسف هه‌ر که چووه‌ بۆ دبی «بورهان» یه‌که‌م ژنی

هیناوه و خیزانی یه که می که ژنیک زور پاک و پاریزگار بووه ناوی «خانسانخاتوون» بووه و ئه و ژنه ی دوا ی ماوه یه که به یی ئه وه ی مندالی ببی کوچی دوا یی کردووه، خیزانی دووه می کچیک بووه له سه ییده کانی «کولیکه» و ناوی سه ییدزاده «مروت» بووه و له و خیزانه ی سی کوپ و سی کچی بووه، کوپه کانی ناویان شیخ عه بدولر حمان و شیخ ئه حمه د و شیخ عه بدور حیم بووه و کچه کانیش زینه ب خاتوون و خه دیجه خاتوون و فاته خاتوون بوون، خیزانی سییه می ناوی «یاسه مه ن خاتوون» بووه و له و ژنه ی چوار کوپ و کچیک بووه، کوپه کانی ناویان شیخ عه بدوللا و شیخ ئیبراهیم و شیخ محمه د و شیخ عه بدولقادر و کچه که شی ناوی ئامینه خاتوون بووه، خیزانی چواره می بیوه ژنیک بووه به ناوی سه ییدزاده ئامین که له پیش دا ژنی خواناسی پایه بلیند حاجی سه یید محمه د سه عیدی نوورانی خه لیفه و مریدی دروستکاری بووه که دوا ی وه فاتی ئه و پیاوه گه وره و به ریزه له سالی ۱۳۰۶ ی کوچی مانگی بو ئه وه ی منداله کانی بی سهر په رست نه مینه وه ئه و ژنه شی ماره کردووه و له و خیرانه شی چوار کوپ و کچیک بووه، کوپه کانی ناویان شیخ سالح و شیخ هسه ن و شیخ عه لی و شیخ حوسین و کچه که شی ناوی «مریه م خاتوون» بووه. ئه و پیره به بیر و ژیره سهره نجام له شه وی یه که شه ممه ی یازده ی مانگی دووه می سالی ۱۳۲۸ ی کوچی مانگی له ته مه نی هه شتاوشه ش سالی دا کوچی دوا یی کردووه و پاش شوشتن و کفن کردنی ژماره یه کی زور له خه لیفه و مرید و مه نسووبه کانی له هه لگرتنی جه نازه که ی دا به شداریان کردووه و له پینچ سه د میتری روظاوا ی خانه قا و له سهر ته پۆلکه یه که به خاکیان ئه سپاردووه.

ئه وه ی شایانی باسه ئه وه یه که دوا ی وه فاتی شیخ، مه ولانا محمه د سادقی مهرزنگ که خه لیفه یه کی شایان و لیها تووی شیخ بووه له سهر خانه قا ماوه ته وه و سهر په رستی کاروباری دینی و دنیایی خانه قاشی کردووه و له هه موو لایه که وه خه لک پروویان تیکردووه و هه میشه خانه قا پر بووه له مرید و مه نسووب که له زور لای کوردستانه وه هاتوون، مه ولانا پیاویکی هوشیار و زانا و شاره زای

ئوسولى دىن و تەرىقەت و مەلایەكى باش بوو و بۇ كاروبارى دونیایی خانەقاش ھەر والیھاتوو بوو، سەرەنجام ئەویش تا ئەو پۇژدەى كۆچى دوايى دەكا بە ئیرشاد كەردن و پینوینی كەردنى موسولمانان و خزمەتکەردنیا ئەو خەرىك بوو و داخوازانی زۆرى تەرىقەت لە ھەموو لایەكەو لىی كۆ دەبنەو.

زانای خواناس و پایەبەرزى كورد خوالیخۆش بوو مامۆستا مەلا عەبدولكەرىمى مودەرىس «نامى» لە بەرگى دووھى كىتیبى «یادی مەردان» دا لە بارەى شیخی بورھانەو نووسیویەتى و دەلى:

یادی شیخی بورھان

ئەم زاتە ناوی یوسف و لەقەبى شەمسەدىن و خەلكى دىى «بورھان» و لە ھۆزى بلباس بوو، پاش ئەوھى لە خویندن دا ئەگاتە پلەوپایەكە بەرز، ئەروا بۇ ھەورامان و لەسەر دەستى شیخ عوسمان سیراجەدىن دا تەمەسوك ئەكا و خەرىكى ئادابى تەرىقەت ئەبى، تا پاش ماوھەك ئیجازەى خەلافەت وەرئەگرى و ئەگەرپیتەو بۆ ولاتی موكریان و دەست ئەكا بە ئامۆژگارى كەردن و پى پىشاندانى موسولمانان.

ئەم زاتە یەكەجار لە دىى بورھان و پاشان لە شەرەفكەند و ئەوجا لە «سولافكان» ئیرشادی كەردوو و لەمەى دوايیان دا خانەقاي دروست كروو، ئەم زاتە گەلى سىفەتى پیاوانەى تیاوو وەك ئەو كە:

۱ - لە سەر ھەموو مریدیكى پىویست كەردوو ئەگەر نەخویندار بى دەرسى قورئان بخوینى بە تەجويدەو و ھەموو پۇژى بە گویرەى توانا دەورى ھەندىكى بكاتەو.

۲ - ئەھمىيەتدانى بە سونەتى پیغەمبەر دروودى خوى لىبى، بەتایبەتى لە ئادابى دەستنوێژ و پۇژوو و مەناسىكى حەجدا.

۳ - بپارى داوھ لە سەر ھەموو مەنسوبىكى كە نانى كاسبى و پەنجى شانى خوى بخوا، مەگەر تووشى دەردىكى وابووبى كە پىگای كاسبى كەردنى لیگرتبى، ئەو ئەتوانى دانیشى و خەلك خزمەتى بكەن.

۴ - خۆیشی بۆ خۆی کاسبی کردووه و نانی خانهقای له کهسبی دهستی خۆی داوه و سالانه ئهوهنده بهروبووی کاسبی و کشتوکالی بووه زهکاتی مالی به گهلی کهس ههژار و کهمدهسهلات داوه و دبی «ئاغه بلاغی» کرپوه و وهقفی کردووه بۆ ههژاران و کهسانی عیبادهتکار و پێبوارانی خانهقاکی.

۵ - که له سالی ۱۳۳۳دا نهخۆش کهوتوووه وهسیهتی کردووه له کورپانی کهسیان جیی نهگرێتهوه، چونکه کهسیان سلووکێ تهریقهتی نهبووه و شایانی ئیرشاد کردن نهبوون، کاری وا له ههموو کهسێک ناوشێتهوه و نیشانهی پلهیهکی بهرزی راستگۆیییه له گهڵ خوا و خۆ و خهڵکدا، بۆ سهر پهرشتی کردنی کاروباری ئه و قافی خانهقاکی ناوی دوازده کهسی بهریز هیناوه، ههروا بپاری داوه دواي مردنی ئه و دوازده کهسه ههموویان، ئه هلی خانهقا خویان یهکیک ههلبژێرن و بیکه نه به سهر پهرشتی کهری کاروباری خانهقا و ئه و قافی خانهقا، له ئه نجامی ئه م په و شته بهرزانیه وه بووه شیخ محهمه دی کورپیشی وا پهروه رده بووه که وا له گهڵ ئه وه ش که مه لایه کی زانا و پایه بلند بووه نه یه یشتوووه به ناوی شیخه تییه وه کهس دهستی ماچ کات، شیخی بورهان به سهر ته پۆلکه یه کی بهرزه وه له نزیکي خانهقا که یا به خاک سپێراوه.

ههروه ها خوالیخۆش بوو مامۆستا عه لائه دین سه جادی له بهرگی حه وته می «پشته مرواری» دا نووسیویه تی: بورهان گوندیکه له ولاتی موکریان، شیخیکی لی بووه به ناوی «شیخی بورهان» وه ناوی دهر کردووه، ناوه ئه سلیه کهی «یوسف» و له قه بی شه مسه دین بوو، سه رده می ژیا نی سه ده ی نۆزده هه م بوو، شیخی بورهان یه کیک بووه له شیخه پایه بهرزه کانی سهر به بنه مالی شیخانی ته ویله له کۆری ئاگردانی مه ولانا خالیدی نه قشبه ندی.

شیخی بورهان شیخی راسته قینه بووه، خۆی پیاویکی ده وه له مه ندی به راستی ده وه له مه ند بووه، ده وه له ته که ی له کۆششی خۆی و له میراتی باب و باپیرییه وه بۆ ماوه ته وه، چاوی له دهستی خه لک نه بووه، نانی داوه به خه لک و نانی که سی وه رنه گرتوووه.

لە مالى تايبەتى خۆى «۳۰» مانگا و پىنج جووتە گاو دە ئىستىرى تەرخان کردووہ بۆ خانەقا، کاروان و جوتيار و دارکىشى بۆراگرتوون، شىرى ئەم مانگايانە بۆ ماست و دۆى ئاوەن و پۆنى مريدانى خانەقا، بەرھەمى جووتەکانىش بۆ نانى خانەقا، ئىستىرەکانىش ھەموو پۆژى ئىرراون بۆ دار و سووتەمەنى خانەقا، ئەو عالەمە لە دوور و نزىکەوہ ھاتوون و شۆربا و ھەموو شت حازر بووہ، چەندە لەوئى مابنەوہ بە زکر و فيکرەوہ پايانباردووہ، ئەگەر مريدەکانىش شتيان ھىناى پياوى تايبەتى ھەبووہ لى وەرگرتوون و ھەر لە خانەقادا ەمبار ھەبووہ براوہتە ئەوئى و دەرخواردى مريدان دراوہ بە بى ئەوہ تىکەلاو بە مالى شىخ کرابى.

پايواردنى خوئشى وابوو گوئدرىژىكى ھەبوو ھەموو پۆژى سوار بووہ بۆ سەر پەرزوئەوى و زارى خۆى، خۆى بە دەستى خۆى بژارى پەزى کردووہ، بىلکارى کردووہ، بە دەستى خۆى گەنمى وەشانددووہ، ئاوى داوہ و دروويەتەوہ، شەن و باى کردووہ و بردوويەتە ئاش ھارپويەتى، لەوہ لە مالەوہ نانى بۆ دروستکراوہ، وەکو بلىيتدا ئىما لە پيازەت و چەوسانەوہى نەفسدا بووہ، زۆرتر خواردنى لەو نان و شۆربايە بووہ کە خۆى بە دەستى خۆى ھىناويەتە دەست، ميوہى ئەخوارد ئەوئىش ھەر لەوہ کە خۆى بە دەستى خۆى لە پەزەکانا ئەيھىنايە ئەنجام، ھەموو دەم دەرزی و دەزووى پى بووہ جلەکانى خۆى پى ئەدرووہ، بە ھىچ جۆر ئەرکى نەئەخستە سەر کەس، لە کوپى مورپاقەبەى سۆفياکانا ئەچوو سەرى ئەناپە سىنگيانەوہ مورپاقەبەى ئەکردن، ھەموو سالىکىش چلەى ئەکىشا، ئەمە بوو شىخى بورھان.

ناوهروک

- چۆن ئەم کتێبهەم ئاماده کرد ٥
- ژياننامهی چاودەش ٧
- شیعرو غەزەلەکانی سەید ١٤
- غەزەلەکان ٣١
- نامەو پەخشانەکان ٤٥
- قسەخۆشەکان ٦٧
- مەتەل و شیعری داخراو ٧٩
- دووبەیتی و چوارینەکان ٨٩
- تاکەکان ٩٣
- قسمت فارسی ٩٧
- زندگینامە سید رشید ٩٩
- غزلیات ١٠٥
- مثنویها ١٢٩
- نامەهای فارسی ١٤١
- رباعیات ١٤٩
- یادی شیخی بورهان ١٥٨